

ELÄKELÄISTEN MUUTTOAIKEET JA MUUTTAMINEN

Vertaileva tutkimus viiden hyvinvointivaltiomallimaan kesken

Maija Seppänen
Pro gradu –tutkielma
Sosiaalityö/sosiaaligerontologian
koulutusohjelma
Yhteiskuntatieteiden
ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2012

TIIVISTELMÄ

Eläkeläisten muuttoaiheet ja muuttaminen: Vertaileva tutkimus viiden hyvinvointivaltiomallimaan kesken

Maija Seppänen

Pro gradu –tutkielma

Sosiaalityö/Sosiaaligerontologian koulutusohjelma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2012

Ohjaaja: Jyrki Jyrkämä

73 sivua, liitteet 8 sivua, kyselylomake

Tässä pro gradu-työssäni vertailen viiden eri hyvinvointivaltiomallimaan eläkeläisten muuttoaikeita ja toteutuneita muuttoja. Tutkimuksen teoreettisena perustana käytän Esping-Andersenin hyvinvointivaltioista esittämää teoriaa kolmesta hyvinvointiregiimistä, liberaalista, konservatiivisesta ja sosiaalidemokraattisesta, täydennettynä myöhemmillä eteläeurooppalaisella ja entisten sosialististen maiden hyvinvointiregiimeillä. Tutkimukseeni olen valinnut vertailtaviksi maiksi liberaalista hyvinvointivaltioregiimistä Iso-Britannian, konservatiivisesta Saksan, sosiaalidemokraattisesta Suomen, eteläeurooppalaisesta Espanjan ja entisistä sosialistimaista Bulgarian. Tutkimukseni aineistona käytän yhteiskuntatieteellisestä tietoarkistosta saamaani aineistoa ”Flash Eurobarometer 247: Family life and the needs of an ageing population”. Aineistosta valitsen tarkastelun kohteeksi kyseisten maiden yli 60-vuotiaat eläkeläiset. Vertailen eri maiden eläkeläisten muuttamista ja muuttoaikeita suhteessa ikään, sukupuoleen, asuinpaikkaan, lasten lukumäärään, talouden kokoon ja taloudelliseen tilanteeseen. Lisäksi tarkastelen millaiseen kotiin/paikkaan eläkeläiset muuttavat.

Tutkimuksen mukaan yli 60-vuotiaiden eläkeläisten muuttaminen on melko vähäistä vaihdellen kuitenkin maittain. Eläkeläiset suunnittelevat muuttamista enemmän kuin ovat muuttaneet, suunnittelemisen vaihdellessa maittain. Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan todeta, että hyvinvointivaltiomalli ja erilainen tapa järjestää ikääntyneiden palveluja ovat yhteydessä eläkeläisten muuttamiseen. Eläkeläiset muuttavat enemmän maissa, joissa lapsilla ei ole velvollisuutta huolehtia vanhemmistaan. Näissä maissa, Iso-Britanniassa ja Suomessa, ovat myös julkiset palvelut järjestetty kohtuullisen kattavasti. Sitä vastoin muuttaminen on pienempää Saksassa, Espanjassa ja Bulgariassa. Näissä maissa korostuu perheiden merkitys hoivan ja tuen antajana. Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan todeta, että kehitettäessä asumis- ja muita palveluja eläkeläisille tulee kussakin maassa ottaa huomioon oman maan erityispiirteet ja kansalaisten keskuudessa tärkeät sukulais- ja ystävyyssuhteet.

Asiasanat: Eläkeläinen, hyvinvointivaltio, hyvinvointiregiimi, koti, asuminen, muuttaminen, vertailu, Iso-Britannia, Saksa, Suomi, Espanja, Bulgaria

SISÄLLYS

TAULUKOT	3
1. JOHDANTO.....	4
2. HYVINVOINTIVALTIONMALLIT JA ASUMINEN	7
2.1 Hyvinvointimallit.....	7
2.2 Tutkimukseen valitut maat	10
2.2.1 Iso-Britannia	11
2.2.2 Saksa.....	12
2.2.3 Suomi.....	13
2.2.4 Espanja	14
2.2.5 Bulgaria	14
2.3 Hyvinvointimallit ja eläketurva	16
2.4 Hoivaregiimit ja asuminen.....	19
2.5 Asuinympäristö ja koti.....	22
2.5 Asuminen ja muuttaminen.....	26
3. TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT JA MENETELMÄT.....	35
3.1 Vertaileva tutkimus.....	35
3.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymys	38
3.3 Tutkimusaineisto ja sen analyysi	38
4. ELÄKKEELLÄ OLEVIEN MUUTTAMINEN	43
4.1 Eläkeläisten muuttaminen ja muuttoaiheet.....	43
4.2 Iän yhteys eläkeläisten muuttamiseen	44
4.3 Sukupuolen yhteys eläkeläisten muuttamiseen	47
4.4 Asuinpaikan yhteys eläkeläisten muuttamiseen	49
4.5 Lasten lukumäärän yhteys muuttamiseen.....	51
4.6 Talouden koon yhteys muuttamiseen	53
4.7 Taloudellisen tilanteen yhteys muuttamiseen.....	56
4.8 Muuton jälkeinen uusi koti	58
5 POHDINTA.....	60
LÄHTEET	64
LIITTEET	74

TAULUKOT

Taulukko 1 Eläketurva ja eläkeiät: Iso-Britannia, Saksa, Suomi, Espanja, Bulgaria.....	16
Taulukko 2 Yhteensä haastatteluja.....	39
Taulukko 3 Vastaajien ikäryhmät prosentteina (n).....	40
Taulukko 4 Kaikista vastaajista eläkkeellä olevia.....	41
Taulukko 5 Yli 60-vuotiaista eläkkeellä olevia prosentteina (n).....	41
Taulukko 6 Yli 60-v eläkeläisten muuttaminen uuteen kotiin, prosenttiosuudet.....	43
Taulukko 7 Eläkkeellä olevien muuttoaikeet, prosenttiosuudet.....	44
Taulukko 8 Eläkkeellä olevien muuttaminen uuteen kotiin ikäryhmittäin, prosenttiosuudet	45
Taulukko 9 Eläkkeellä olevien muuttoaikeet ikäryhmittäin, prosenttiosuudet	46
Taulukko 10 Eläkkeellä olevien muuttaminen uuteen kotiin, miehet, prosenttiosuudet.....	47
Taulukko 11 Eläkkeellä olevien muuttaminen uuteen kotiin, naiset, prosenttiosuudet	47
Taulukko 12 Eläkkeellä olevien miesten muuttoaikeet, prosenttiosuudet	48
Taulukko 13 Eläkkeellä olevien naisten muuttoaikeet, prosenttiosuudet.....	48
Taulukko 14 Eläkkeellä olevien muuttaminen uuteen kotiin asuinpaikoittain, prosenttiosuudet.....	49
Taulukko 15 Eläkkeellä olevien muuttoaikeet asuinpaikoittain, prosenttiosuudet	51
Taulukko 16 Eläkkeellä olevien yli 60-vuotiaiden muuttaminen uuteen kotiin lapsilukumäärän mukaan, prosenttiosuudet.....	52
Taulukko 17 Eläkkeellä olevien muuttamisaikeet lapsimäärän mukaan, prosenttiosuudet	53
Taulukko 18 Eläkeläisten muuttaminen uuteen kotiin talouden koon perusteella, prosenttiosuudet.....	54
Taulukko 19 Eläkeläisten muuttoaikeet talouden koon perusteella, prosenttiosuudet.....	55
Taulukko 20 Eläkeläisten muuttaminen uuteen kotiin/ taloudellinen tilanne, prosenttiosuudet.....	56
Taulukko 21 Eläkkeellä olevien muuttoaikeet taloudellisen tilanteen mukaan, prosenttiosuudet.....	57
Taulukko 22 Eläkeläisten muuton jälkeinen uusi koti n (%).....	58
Taulukko 23 Millaiseen kotiin/paikkaan eläkeläiset aikovat muuttaa, lukumäärät (prosenttiosuudet).....	59

1. JOHDANTO

Hyvinvointivaltio pyrkii huolehtimaan kansalaistensa hyvinvoinnista. Saaren (2005, 27) mukaan nykyaikainen hyvinvointivaltio voidaan jakaa sosiaalipolitiikkaan, tukirakenteisiin ja tuotannontekijämarkkinoihin. Jokaisella valtiolla on taustalla erilainen historia, joka on vaikuttanut hyvinvointivaltion eri tekijöiden muotoutumiseen. Euroopan yhdentymisen ja vapaan liikkumisen myötä on pyritty yhtenäistämään lainsäädäntöä. Sosiaaliturvajärjestelmän yhdenmukaistamista kuuden EU:n perustajajäsenmaan – Alankomaat, Belgia, Italia, Luxemburg, Ranska ja Saksa - kesken suunniteltiin jo 1950-luvulla (Kari, Kattelus & Saari 2008, 19). Sosiaaliturvajärjestelmät ovat kuitenkin kehittyneet kaikissa maissa omiin suuntiinsa ja perustuvat kansalliseen lainsäädäntöön ja sen taustalla olevaan kulttuuriseen, institutionaaliseen ja rakenteelliseen perimään. Heikki Niemelän ja Kari Salmisen (2009, 185) mukaan EU:lla ei ole ollut kovin paljon vaikutusta vertailumaiden (Iso-Britannia, Saksa, Suomi ja Espanja) eläkejärjestelmiin vaan niissä on säilytetty kansalliset piirteet. Kulttuuriset, institutionaaliset ja rakenteelliset seikat vaikuttavat nähdäkseni myös ihmisten haluun muuttaa asuinpaikkaa eläkeikään päästyään.

Eläkkeellä olevan henkilön asuinpaikkaan ei liity enää työpaikan sijainti, joten asuinpaikan valinta perustuu muihin seikkoihin. Kulttuuri, jossa perheen ja suvun merkitys on suuri ja asuminen monen sukupolven taloudessa nykypäivää, vaikuttaa oletettavasti muuttoaikeisiin. Toisaalta muuttoaikeisiin itsenäisyyttä korostavassa kulttuurissa voivat vaikuttaa henkilön näkemys pärjäämisestä ja mahdollinen avuntarve ikääntymisen myötä tulleiden toimintarajoitteiden vuoksi. Tähän liittyy kiinteästi se, miten hyvin ja keneltä apua on saatavissa sitä tarvittaessa. Avun saanti perustuu taas siihen, miten kiinteät yhteydet ovat perheen kesken ja millainen mahdollisuus on julkiselta tai yksityiseltä sektorilta saatavaan apuun. Nämä taas riippuvat siitä, että millaiset rakenteet kyseisessä maassa on palvelujen tuottamiseen.

Yhteiskuntien rakenteet, erilaiset osajärjestelmät muodostavat hyvinvointivaltion kokonaisuuden (Niemelä, Salminen 2002, 12). Euroopassa on useita erilaisia hyvinvointivaltiomalleja, joissa sosiaaliset oikeudet ja eläkejärjestelmät maiden välillä ovat erilaisia. Mielenkiintoista on tietää, miten nämä asiat vaikuttavat ihmisten aikeisiin muuttaa. Vapaan liikkuvuuden mahdollistamassa Euroopassa toisen maan paremmat

sosiaaliset oikeudet voivat lisätä halukkuutta muuttaa kyseiseen maahan. Onko tällä vaikutusta eläkkeellä olevien muuttamishalukkuuteen vai millaiset tekijät vaikuttavat muuttamishaluun eläkeiässä? Halutaanko asua omassa kodissa tutussa ympäristössä, kuten ainakin Suomen vanhuspolitiikan tavoitteena on mahdollistaa kotona asuminen mahdollisimman pitkään kotiin annettavan avun turvin. Työssäni vanhusten parissa olen kuitenkin havainnut, että vanhukset kaipaavat kotiin enemmän apua tai toisaalta haluaisivat muuttaa asumaan paikkaan, jossa ihmisiä on jatkuvasti läsnä yksinäisyyttä lievittämässä ja tarvittaessa antamassa apua. Näyttäytyykö siis muuttaminen uuteen kotiin aktiivisempänä ihmisten vanhetessa ja avun tarpeen lisääntyessä?

Toisaalta muuttaminen on helpompaa, kun sairaudet ja niiden myötä tulleet toimintakyvyn rajoitteet eivät ole vielä hankaloittamassa elämää. Useat suomalaiset eläkkeelle jääneet käyttävät hyväkseen vapauttaan tehdä mitä haluavat ja muuttavat asumaan Etelä-Eurooppaan kuten Espanjaan talvikuukausiksi. Osa eläkeläisistä muuttaa asumaan lähemmäksi lasten perheitä voidakseen olla heidän tukena. Toiset taas haluavat ottaa enemmän aikaa itselleen ilman mitään ”velvollisuuksia”. Ovatko siis juuri eläkkeelle jääneet aktiivisempia muuttajia kuin kauemmin eläkkeellä olleet? Voisi ajatella niin, että hyväkuntoisella, vasta eläkkeelle jääneellä on mahdollisuus tehdä mitä itse haluaa ja sairauksien ja toimintarajoitteiden kanssa elävä joutuu tekemään valinnat ”pakon edessä”.

Suomen valtakunnallisella tavoitteella, ” Valtakunnallisina tavoitteina vuoteen 2012 mennessä on, että 75 vuotta täyttäneistä henkilöistä 91–92 prosenttia asuu kotona itsenäisesti tai kattavan palvelutarpeen arvioinnin perusteella myönnettyjen tarkoituksenmukaisten sosiaali- ja terveystalvelujen turvin”¹, pyritään antamaan vanhuksille mahdollisuus itsenäiseen elämään omassa kodissaan niin pitkään kuin mahdollista (Voutilainen ym. 2007, 155). Toisaalta tavoitteen taustalla on pyrkimys vähentää laitoshoidoa kustannussyistä. Onhan ikääntyvien määrän ennakoitu kasvavan seuraavien vuosikymmenien aikana. Euroopan Unionin maissa tämän kasvun ennakoidaan olevan yli 60-vuotiaiden osalta vuoden 2005 22 prosentista vuoden 2030 32 prosenttiin (Aartsen 2009, 56). Anni Vilkon (2010, 214) mukaan ”elämän viimeiset vuodet kotona asuen on yleisesti hyväksytty päämäärä ja jo monissa maissa saavutettu tavoite, jonka

---

¹ <URL:<http://pre20090115.stm.fi/ka1202801063405/passthru.pdf>>

perusteluissa vedotaan kodin merkityksellisyyteen tähdentäen samalla myös taloudellisia seikkoja.” Yleiseurooppalainen vanhuspoliittisissa ohjelmissa määritelty tavoite on tukea kotona asumista ja tuottaa kotiin hyvinvointia ylläpitäviä palveluja.

Asumisella eläkeiässä on siis suuri merkitys paitsi ihmisen itsensä hyvinvointiin, myös siihen, miten hän saa riittävän avun sitä tarvitessaan. Onko tavoite ”saada asua omassa kodissaan mahdollisimman pitkään” kääntynyt vanhuksia vastaan siten, että siitä on tullut enemmän ”pakko” kuin ”toive”? Saako vanhus kotonaan riittävän avun? Suunnitteilla olevan vanhustalvelulain toivoisin antavan oikeasti vanhukselle itselleen mahdollisuuden päättää omien toiveidensa mukaan asumisestaan.

Kiinnostuksen kohteenani onkin se, että millainen on todellisuus eläkkeellä olevien asumisessa ja uuteen kotiin muuttamisessa. Onko tiettyjä tekijöitä, jotka ovat yhteydessä aikeeseen muuttaa asuinpaikkaa? Mielenkiintoista olisi myös tietää, että onko tilanne erilainen eri hyvinvointivaltiomallin maissa. Tutkimuksessani pyrin selvittämään näitä seikkoja yhteiskuntatieteellisestä tietoarkistosta saamani aineiston pohjalta (Flash Eurobarometer 247: Family life and the needs of an ageing population). Aineisto on kerätty eri Euroopan maista, joista olen tutkimukseeni valinnut eri hyvinvointivaltiomalliin kuuluvia maita. Maat, joita tarkastelen tutkimuksessani, ovat Iso-Britannia, Saksa, Suomi, Espanja ja Bulgaria. Tarkastelen maiden keskinäisiä eroja eläkkeellä olevien muuttamishalukkuuden suhteen ja pyrin löytämään seikkoja, jotka voivat olla yhteydessä aikeeseen muuttaa asuinpaikkaa.

Esittelen tutkimuksessani kappaleessa kaksi ensin hyvinvointivaltiomallit ja niiden joukosta tutkimukseen valitut maat ja maiden eläketurvaa. Ikääntymisen myötä suurelle osalle eläkeläisistä tulee hoivan tarve, joten seuraavaksi on paikallaan esitellä hoivaregiimit ja asumisvaihtoehtoja. Tutkimuksessani selvitan seuraavaksi asuinympäristön ja kodin merkitystä eläkeläisille. Seuraavaksi esittelen asumiseen ja muuttamiseen liittyviä tutkimuksia. Kolmannessa luvussa esittelen vertailevaa tutkimusta, tutkimuksen tavoitteen ja tutkimuskysymyksen, tutkimusaineiston ja analyysin. Neljännessä luvussa esittelen tuloksia. Viidennessä luvussa pohdin tärkeimpinä pitämiäni tuloksia suhteessa aiempiin tutkimuksiin.

2. HYVINVOINTIVALTIOMALLIT JA ASUMINEN

2.1 Hyvinvointimallit

Euroopan maiden hyvinvointivaltiomallit ja sosiaaliturvajärjestelmät on jaettu 1950- ja 1960-luvulta lähtien bismarckilaisiin ja beveridgeläisiin järjestelmiin (Kari & Markwort 2008, 7-8). Bismarckilainen järjestelmä sai alkunsa 1800-luvun lopulla Saksassa, jossa Bismarckin johdolla säädettiin ensimmäiset sosiaalivakuutuslait (Kosonen 1995, 11). Bismarckilaisessa mallissa sosiaaliturva perustuu vakuutetun tai perheen huoltajan työskentelyyn liittyviin sosiaalivakuutusmaksuihin (Kari & Markwort 2008, 7-8). Beveridgeläinen järjestelmä syntyi Englannissa 1940-luvulla Beveridgen sosiaaliturvaohjelman tekemisen myötä (Kosonen 1995, 11). Beveridgeläinen malli pohjautuu universaalisuuteen ja sen tavoitteena on köyhyyden torjuminen. Mallin piiriin kuuluvat edut ovat tasasuuria ja saatavissa asumisperusteisina ja osin tarveharkintaisina. Edut pohjautuvat yksilölliseen oikeuteen. (Kari & Markwort 2008, 7-8). Kososen (1995, 11–12.) mukaan hyvinvointivaltion syntyyn ja sosiaaliturvan kehittymiseen ovat vaikuttaneet teollistumisen synnyttämät riskit, kansallisvaltion lujittuminen ja demokratian laajeneminen.

Sosiaaliturvajärjestelmien jaottelua on kehitetty eteenpäin näistä kahdesta mallista kattavampaan suuntaan. Gösta Esping-Andersen ja Richard Titmuss ovat tunnetuimpia sosiaalivaltiomallien tyypittelijöitä. (Korpi & Palme 1996, 11-12; Kari & Markwort 2008, 7-11.) Richard Titmuss (1974; Jäntti ym. 1996, 36-37; Niemelä & Salminen 2002, 13) jaotteli sosiaalipoliittiset järjestelmät kolmeen päätyyppiin: marginaaliseen/residuaaliseen, työperusteiseen ja institutionaaliseen. Residuaalimallissa edut ovat tarveharkintaisia ja takaavat vain perustoimeentulon. Työsuoritusmallissa sosiaaliedut perustuvat yhteiskunnalliseen statukseen ja aikaisempiin työsuorituksiin. Institutionaalinen malli perustuu uudelleenjakoon ja sosiaaliedut kattavat kaikki kansalaiset. Jäntin ym. (1996, 36-37) mukaan Suomen sosiaalipolitiikka oli 1960-1980-luvulla lähinnä marginalistista. Toimeentulotukijärjestelmien parantumisten myötä Suomen 1990-luvun alun sosiaalipolitiikka on täyttänyt institutionaalisen sosiaalipolitiikan tunnuspiirteet. Heikkilän, Kauton ja Teperin (2005, 12) mukaan yleinen teoria hyvinvointiregiimeistä (welfare regimes) kehittyikin 1990-luvun alussa.

Teorian esitti Esping-Andersen vuonna 1990 kirjassaan ”Three Worlds of Welfare Capitalism”. Esping-Andersen (1990, 26-29, Kangas 1996, 11, 37) löysi kolme hyvinvointivaltiotyyppiä: liberalistisen, konservatiivisen ja sosiaalidemokraattisen, joita hän kutsuu myös regiimeiksi. Nämä mallit ovat yhteneväisiä Titmussin kolmijaon kanssa (Jäntti ym. 1996, 37). Sini Laitinen-Kuikan (2005, 303) mukaan Esping-Andersen laajensi hyvinvointivaltiotutkimuksen koskemaan valtion, markkinoiden ja perheen välisiä suhteita hyvinvoinnin tuottamisessa. Laitinen-Kuikan mukaan hyvinvointiregiimeillä Esping-Andersen tarkoittaa tapaa, jolla hyvinvoinnin tuottaminen on jaettu valtion, markkinoiden ja perheen kesken.

Liberaalissa hyvinvointivaltiossa on käytössä tarveharkintaiset etuudet, kuten Titmussin residuaalimallissa, sekä kohtuulliset tulonsiirrot ja sosiaalivakuutukset. Hyvinvointivaltion tuottamat edut kohdistuvat vain pienipalkkaisille työntekijöille ja erityisesti kaikkein vähäosaisimmille (Niemelä & Salminen 2002, 13; Laitinen-Kuikka 2005, 309). Enemmistön hyvinvointia turvaavat yksityiset, markkinapohjaiset ratkaisut (Heikkilä ym. 2005, 13). Laitinen-Kuikan mukaan (2005, 309) sosiaaliturvan laajentamista on rajoittanut liberaalia työn etiikkaa korostava arvomaailma, jonka mukaan sosiaaliturva houkuttelee työntekijöitä pois työmarkkinoilta. Niemelä ja Salminen (2002, 13) kutsuvat liberaalin mallin mukaista yhteiskuntaa dualistiseksi yhteiskunnaksi, jossa vahvat menestyvät ja heikot elävät toimeentulon minimirajoilla. Liberaalia mallia kutsutaan myös residuaaliseksi ja anglo-saksiseksi malliksi (Kari & Markwort 2008, 8).

Toisena regiimityyppinä Esping-Andersen (1990, 27) esittää konservatiivisen, korporatiivisen keski-eurooppalaisen mallin, jossa sosiaaliset etuudet säilyttävät henkilön aseman ja statuksen. Tässä mallissa korporatismi on Niemelän ja Salmisen (2002, 14) mukaan keskeinen strategia pyrittäessä torjumaan liiallista riippuvuutta markkinoista. Toisaalta kirkon ja katolisen etiikan vaikutus on voimakas, jonka johdosta perheen merkitys sosiaalipalvelujen tarjoajana on suuri (Laitinen-Kuikka 2005, 309-310). Järjestelmä korostaa työ- ja tulosisällisyyttä (vrt. Titmussin työperusteinen malli), meriittejä ja mieselättäjyyden mallia pitäen yllä yhteiskunnallisia eroja eri luokkien ja sukupolvien välillä (Heikkilä & Kautto & Teperi 2005, 13). Yksityiset vakuutukset ja ammatilliset lisäedut merkitsevät paljon hyvinvoinnin järjestämisessä. Lisäksi kirkon ja vapaaehtoisjärjestöjen panos sosiaaliturvaan on merkittävä. Niemelän ja Salmisen (2002, 14) mukaan perinteisen perhejärjestelmän säilyttäminen on ollut tärkeä tavoite.

Kolmas regiimityyppi koostuu valtioista, joissa universaalisuuden periaatteet ja niiden taso on laajennettu myös keskiluokan vaatimuksiin. Tätä Esping-Andersen (1990, 27) kutsuu sosiaalidemokraattiseksi regiimiksi. Julkisen vallan roolina on ohjata markkinoiden toimintaa ja puuttua niiden tuottamiin jakoihin (Heikkilä ym. 2005, 13). Niemelän ja Salmisen (2002, 14) mukaan saadut sosiaali-edut perustuvat enemmän työansioihin kuin kansalaisoikeuksiin. Hyvinvointi ja työ nivotaan tiukasti yhteen. Laitinen-Kuikan (2005, 310) mukaan malli korostaa sosiaalisten oikeuksien yksilöllisyyttä ja vapauttaa sekä markkinoista että perheestä, kuten Esping-Andersen on sanonut. Kari ja Markwort (2008, 8-9) nimittävät mallia myös institutionaaliseksi ja pohjoismaiseksi malliksi.

Tutkijat ovat täydentäneet jaottelua eteläeurooppalaisella regiimillä (Kosonen 1995, 22-24; Heikkilä ym. 2005, 14; Kari & Markwort 2008, 8). Stephan Leibfried (1991; teoksessa Niemelä & Salminen 2002, 15) on lisännyt luokitukseen neljänneksi tyypin, perifeerisen hyvinvointivaltion, jolla viittaa eteläisen Euroopan kehittymättömiin hyvinvointivaltioihin. Laajennetun Euroopan unionin oloissa on nähty, että tulisi puhua jo viidennestäkin eli itäeurooppalaisesta regiimistä (Heikkilä ym. 2005, 14). Entisten sosialistimaiden sosiaaliturvamalli onkin luokiteltu viidenneksi maiden liittyttyä EU:n jäseniksi vuoden 2004 toukokuussa (Kari & Markwort 2008, 7-11).

Hyvinvointivaltioita on ryhmitelty myös muilla tavoin. Korpi ja Palme (1996, 11-19) esittävät viisi sosiaalipoliittista mallia: kohdistettu- eli tarveharkintamalli, vapaaehtoinen subventoitu malli, korporatiivinen malli, perusturvamalli ja laaja-alainen (institutionaalinen) malli. Mallit perustuvat sosiaalietujen saamisehtoihin ja etujen tasoon liittyviin kriteereihin. Tutkimukseni teoreettiseksi perustaksi valitsen Esping-Andersenin hyvinvointiregiimeistä esittämän yleisen teorian, johon liitän myöhemmin täydennetyt hyvinvointiregiimit. Nähdäkseni Esping-Andersenin teoria perustuu maiden erilaisiin tapoihin järjestellä maassa asuvien hyvinvointia ja tämä taasen pohjautuu kulttuurisiin seikkoihin. Maiden erilainen kulttuuri oli yhtenä lähtökohtana tutkimusta suunnitellessani. Esping-Andersenin hyvinvointiregiimit ja niiden muodostumiseen vaikuttanut maiden erilainen hyvinvoinnin järjestämisen tapa riippuu maiden historiasta, kulttuurista ja arvomaailmasta (Laitinen-Kuikka 2005, 308-310).

2.2 Tutkimukseen valitut maat

Liberaalin hyvinvointiyhteiskunnan eli residuaalisen mallin mukaisista maista valitsen tutkimukseeni Iso-Britannian. Tärkeänä seikkana valinnalle on hyvinvointivaltion syntyhistoria, beveridgeläisen mallin syntyminen Englannissa. Toisaalta Englanti on myös liberaalin mallin ainoa Euroopan maa. Korporatiivisen eli työperusteisen mallin mukaisista maista valitsen tutkimukseeni Saksan, josta bismarckilainen järjestelmä sai alkunsa. Sosiaalidemokraattisen eli institutionaalisen mallin maista valitsen tutkimukseeni Suomen, vaikka Julkusen (2007, 31) mukaan Suomea on kutsuttu pohjoismaisen mallin vaatimattomaksi seurailijaksi eivätkä palvelujen tarjonta, perusturvan taso ja julkinen työllisyys ole yltäneet Ruotsin ja Tanskan tasolle. Valitsen Suomen kuitenkin tutkimukseeni, koska teen tätä työtäni Suomessa. Toisaalta Suomi edustaa Euroopan pohjoisinta aluetta (Niemelä, Salminen & Vanamo 1998, 7-11). Suomi on ollut kulttuurisesti ja etnisesti homogeeninen ja uskonnollisesti protestanttinen maa. Eteläeurooppalaisen mallin mukaisista maista valitsen Espanjan, joka edustaa Euroopan eteläisintä valtiota (Niemelä ym. 1998, 7-11). Espanja on katolinen maa, jossa korostuu perhekeskeisyys. Espanja on myös heterogeenisyytensä vuoksi erilainen maa kuin Suomi. Espanja on suomalaisille tärkeä maa myös sen takia, että osa suomalaisista eläkeläisistä muuttaa Espanjan aurinkoon talvikuukausiksi. Itä-Euroopan entisistä sosialistisista maista valitsen Bulgarian, koska Bulgaria on Romanian kanssa viimeisin (vuonna 2007) EU:hun liittyneistä maista ja suomalaisten suosima matkailumaa.

Vertailtavien maiden 65-vuotta täyttäneiden osuus vaihtelee maiden väestössä vuodesta 2008 Ison-Britannian 16,1 prosentista Saksan 20,1 prosenttiin. Ikääntyneiden, yli 65-vuotiaiden määrä kasvaa eniten Suomessa vuoden 2008 16,5 prosentista vuoden 2011 17,5 prosenttiin ja vähiten Bulgariassa vuoden 2008 17,3 prosentista vuoden 2011 17,7 prosenttiin.² Bruttokansantuote asukasta kohden ostovoimastandardina mitattaessa EU:ssa on 100, Saksassa 118, Suomessa 115, Iso-Britanniassa 112, Espanjassa 100 ja Bulgariassa 44³.

---

² <URL:http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database>

³ <URL:<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tec00114>>

2.2.1 Iso-Britannia

Iso-Britannia on monarkia. Iso-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan muodostavat Englanti, Skotlanti, Wales ja Pohjois-Irlanti. Parlamentissa on alahuone ja ylähuone. Kuningatar on valtionpäämies, jolla on lähinnä seremoniaalisia tehtäviä. Toimeenpanovaltaa käyttää pääministeri. Kansallispäivä on hallitsijan syntymäpäivä. Iso-Britannian virallinen kieli on englantia ja pääkaupunki on Lontoo. Iso-Britannian asukasluku on 62 miljoonaa.⁴ Iso-Britannian pinta-ala on 244 820 km²⁵ ja väestötiheys 256 henkeä/km².⁶ Iso-Britannian väestöstä 71 prosenttia asuu kaupungeissa, 3 prosenttia maaseudulla ja 26 prosenttia taajaan asutuilla alueilla.⁷ Brittien keski-ikä on 39,2 vuotta (2008). BKT asukasta kohti (ostovoimastandardina (OSV) ilmaistuna) vuonna 2010 oli 27 800 euroa. Iso-Britannian rahayksikkö on englannin punta (GBP). Iso-Britannia on liittynyt Euroopan Unioniin vuonna 1973 ja sillä on edustajia Euroopan parlamentissa 73.⁸ Iso-Britannian elinkeinorakenne jakautuu kauppa-, kuljetus- ja tietoliikennepalveluihin (20,4 %), liiketoimintaan ja rahoituspalveluihin (34,1 %), muihin palveluihin (23,9 %), teollisuuteen (14,9 %), rakentamiseen (5,9 %) ja alkutuotantoon (0,8 %) (Eurostat yearbook 2011, 48).

Britannia on monikulttuurinen maa ja etenkin Lontoo on yksi maailman monikulttuurisimmista kaupungeista. EU:n laajentuminen itään vuonna 2004 on lisännyt maahanmuuttoa Itä-Euroopasta Britanniaan. (Annual Population Survey/Labour Force Survey)⁹ Brittiläisistä noin 70 prosenttia on kristittyjä, muiden uskontokuntien ollessa alle kolmen prosentin. Kristityistä suurin ryhmä on anglikaaneja. Anglikaaninen kirkko on valtionkirkko, johon kuuluu Britanniassa 17-27 miljoonaa jäsentä. Britannian väestöstä noin 70 prosenttia puhuu englantia ensimmäisenä kielenään. Britannialla on väestön ikääntymisen suhteen suuret haasteet, koska eläkkeelle siirtyvä ikäluokka on suurin koskaan. Britanniassa oli vuonna 2008 ensimmäistä kertaa yli 65-vuotiaita enemmän kuin nuoria. Britanniassa kansalaisyhteiskunta tunnetaan nimellä kolmas sektori, joka otetaan valtiovallan taholta vakavasti. Taloudellisesti katsottuna kolmannen sektorin suurimman

⁴ <URL: <http://www.stat.fi/tup/kvportaali/pxweb.html>>

⁵ <URL: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>>

⁶ <URL: http://www.stat.fi/tup/tilastotietokannat/index_fi.html>

⁷ <URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/1-30032012-BP/EN/1-30032012-BP-EN.PDF>

⁸ <URL: <http://bookshop.europa.eu/en/the-european-union-pbQC3011299/?CatalogCategoryID=j5eep2IxilAAAAEuIFphS1Kn>>

⁹ <URL: <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=17219>>

ryhmän muodostavat erilaiset hyväntekeväisyysjärjestöt, mutta siihen kuuluvat myös poliittiset liikkeet ja järjestöt sekä erilaiset yhden asian organisaatiot.¹⁰

2.2.2 Saksa

Saksa on liittotasavalta, jonka kaksikamarisen parlamentin muodostavat liittopäivät ja liittoneuvosto. Liittotasavallan valtionpäämiehenä toimii liittopresidentti, joka valitaan viideksi vuodeksi kerrallaan. Presidentinvirka on pääasiassa kunnia- ja edustustehtävä ja varsinaista toimeenpanovaltaa käyttää liittokansleri. Saksassa hallinto on hajautettu osavaltiolle, hallintopiireille/piirikunnille ja kunnille. Toimivalta on jaettu liittovaltion hallituksen ja osavaltioiden kesken. Kansallispäivä on 3. lokakuuta (Saksan yhdistymisen päivä 1990). Saksan virallinen kieli on saksa ja pääkaupunki on Berliini. Saksan asukasluku on yli 82 miljoonaa.¹¹ Saksan pinta-ala on 356 910 km²¹² ja väestötiheys 229 henkeä/km².¹³ Saksan väestöstä 43 prosenttia asuu kaupungeissa, 17 prosenttia maaseudulla ja 40 prosenttia taajaan asutuilla alueilla.¹⁴ Saksalaisten keski-ikä on 43,7 vuotta (2009). BKT asukasta kohti (ostovoimastandardina (OSV) ilmaistuna) vuonna 2010 oli 29 000 euroa. Saksan rahayksikkö on euro. Saksa on Euroopan Unionin perustajavaltio (1957) ja edustajia sillä on Euroopan parlamentissa 99.¹⁵ Saksan elinkeinorakenne jakautuu kauppaa-, kuljetus- ja tietoliikennepalveluihin (17,5 %), liiketoimintaan ja rahoituspalveluihin (31,1 %), muihin palveluihin (24,1 %), teollisuuteen (22,2 %), rakentamiseen (4,3 %) ja alkutuotantoon (0,8 %) (Eurostat yearbook 2011, 48).

Saksa on väkiluvultaan EU:n suurin maa. Väkiluvun odotetaan kuitenkin laskevan lähitulevaisuudessa miljoonilla jo vuoteen 2025 mennessä. Syntyvyys on alhaista, väestö ikääntyy, perhemallit ovat muuttumassa ja ihmiset muuttavat vetovoimaisemmille alueille. Väestökehitys johtuu pääasiassa muuttoliikkeestä. Nykypäiviin saakka Saksaan on kuitenkin muuttanut enemmän asukkaita kuin Saksasta pois, muuttovoiton ollessa noin 40 000 asukasta vuodessa. Saksan väestö on monikulttuurista, ulkomaalaisia asukkaita on noin 7,3 miljoonaa. Saksan valtauskontoja ovat protestanttisuus, 45 prosenttia ja katolilaisuus, 37 prosenttia kokonaisväestöstä. Islamilainen vähemmistö on myös

¹⁰ <URL: <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=30960&contentlan=1&culture=fi-FI>>

¹¹ <URL: <http://www.stat.fi/tup/kvportaali/pxweb.html>>

¹² <URL: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>>

¹³ <URL: http://www.stat.fi/tup/tilastotietokannat/index_fi.html>

¹⁴ <URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/1-30032012-BP/EN/1-30032012-BP-EN.PDF>

¹⁵ <URL: <http://bookshop.europa.eu/en/the-european-union/pbQC3011299/?CatalogCategoryID=j5eep2IxilAAAAEuIFphS1Kn>>

huomattava, yli viisi prosenttia kokonaisväestöstä. Virallinen kieli on saksa, muita maassa puhuttuja kieliä ovat turkki, italia, puola ja serbi.¹⁶

Saksassa terveydenhuoltojärjestelmä rahoitetaan pääasiallisesti palkasta pidätettävien kassamaksuin, joita maksavat työnantaja ja –tekijä lähes puoliksi. Kassoja on kahdenlaisia: lakisääteisiä eli julkisia ja yksityisiä. Yksityisiin sairaskassoihin kuuluu noin 10 prosenttia väestöstä, joita ovat hyvin ansaitsevien (ansiot 48 600 e/v) lisäksi yksityisyrittäjät, valtion virkamiehet, tuomarit ja liittopäiväedustajat. Saksassa jokainen osavaltio yhdessä liittovaltion kanssa vastaa sairaaloiden rakentamisesta ja toiminnasta. Lisäksi terveystakuutuksen tarjoajat eli kassat osallistuvat toiminnan rahoittamiseen. Saksan yli 2000 sairaalasta vajaa puolet on julkisia sairaaloita ja loput yksityisiä.¹⁷

2.2.3 Suomi

Suomi on tasavalta. Suomessa on yksikamarinen kansanedustuslaitos, jonka muodostaa eduskunta. Tasavallan valtionpäämiehenä toimii presidentti, joka valitaan kuuden vuoden toimikaudeksi kerrallaan. Pääministerin valitsee eduskunta, mutta virallisesti nimittää presidentti. Eduskunnan tärkein tehtävä on säätää lakeja, jotka on esiteltävä tasavallan presidentin vahvistettavaksi.¹⁸ Hallitusvaltaa käyttävät Suomen perustuslain mukaan sekä tasavallan presidentti että valtioneuvosto, jonka jäsenten tulee nauttia eduskunnan luottamusta. Ylimmän toimeenpanovallan painopiste on kuitenkin siirtynyt enemmän valtioneuvoston suuntaan.¹⁹ Kansallispäivä on 6. joulukuuta (itsenäistyminen Venäjän vallasta 1917). Suomen viralliset kielet ovat suomi ja ruotsi, pääkaupunki on Helsinki. Suomen asukasluku on reilu viisi miljoonaa.²⁰ Suomen pinta-ala on 338 000 km² ja väestötiheys 16 asukasta/km².²¹ Suomen väestöstä 27 prosenttia asuu kaupungeissa, 43 prosenttia maaseudulla ja 31 prosenttia taajaan asutuilla alueilla.²² Suomalaisten keski-ikä on 41,8 vuotta. BKT asukasta kohti (ostovoimastandardina (OSV) ilmaistuna) vuonna 2010 oli 28 300 euroa. Suomen rahayksikkö on euro. Suomi on liittynyt Euroopan Unioniin vuonna 1995 ja edustajia Euroopan parlamentissa on 13.²³ Suomen

¹⁶ <URL:http://www.stat.fi/tup/tilastotietokannat/index_fi.html>

¹⁷ <URL:http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=30994&contentlan=1&culture=fi-FI>

¹⁸ <URL:http://valtioneuvosto.fi/tietoa-valtioneuvostosta/perustietoa/fi.jsp>

¹⁹ <URL:http://www.tpk.fi/Public/default.aspx?nodeid=44821>

²⁰ <URL:http://www.stat.fi/tup/kvportaali/pxweb.html>

²¹ <URL:http://www.stat.fi/tup/tilastotietokannat/index_fi.html>

²² <URL:http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/1-30032012-BP/EN/1-30032012-BP-EN.PDF>

²³ <URL: http://bookshop.europa.eu/en/the-european-union pbQC3011299/?CatalogCategoryID=j5eep2IxilAAAAEuIFphS1Kn>

elinkeinorakenne jakautuu kauppaa-, kuljetus- ja tietoliikennepalveluihin (19,5%), liiketoiminta ja rahoituspalveluihin (25%), muihin palveluihin (24,7%), teollisuuteen (21,2 %), rakentamiseen (7 %) ja alkutuotantoon (2,7 %) (Eurostat yearbook 2011, 48).

2.2.4 Espanja

Espanja on monarkia. Espanjassa on kaksikamarinen parlamentti, jossa on edustajainhuone ja senaatti. Espanjan valtionhallinto on hajautettu: itsehallintoalueita on 17 ja lisäksi kaksi autonomista kaupunkia. Kansallispäivä on 12. lokakuuta (espanjalaisuuden päivä, Kristoffer Kolumbuksen Amerikan löytämisen päivä, 1492). Espanjan virallinen kieli on espanja ja pääkaupunki on Madrid. Espanjan asukasluku on lähes 46 miljoonaa.²⁴ Espanjan pinta-ala on 504 750 km² ja väestötiheys 91 asukasta/ km².²⁵ Espanjan väestöstä 49 prosenttia asuu kaupungeissa, 13 prosenttia maaseudulla ja 38 prosenttia taajaan asutuilla alueilla.²⁶ Espanjalaisten keski-ikä on 39,5 vuotta (2009). BKT asukasta kohti (ostovoimastandardina (OSV) ilmaistuna) vuonna 2010 oli 24 700 euroa. Espanjan rahayksikkö on euro. Espanja on liittynyt Euroopan Unioniin vuonna 1986 ja edustajia Euroopan parlamentissa on 53.²⁷ Espanjan elinkeinorakenne jakautuu kauppaa-, kuljetus- ja tietoliikennepalveluihin (24,6 %), liiketoiminta ja rahoituspalveluihin (23,6 %), muihin palveluihin (23 %), teollisuuteen (15,3 %), rakentamiseen (10,8 %) ja alkutuotantoon (2,6 %) (Eurostat yearbook 2011, 48).

Espanjassa asuu noin 5,6 miljoonaa ulkomaalaista, joista suurimmat ryhmät muodostavat romanialaiset, marokkolaiset, ecuadorilaiset, britit ja kolumbialaiset. Espanjalaisista 94 prosenttia on roomalaiskatolilaisia, joka ei kuitenkaan ole Espanjan virallinen uskonto. Islaminuskoisia on noin puoli miljoonaa.²⁸

2.2.5 Bulgaria

Bulgaria on tasavalta, jossa yksikamarisen parlamentin muodostaa kansalliskokous. Valtionpäämiehenä toimii viisivuotiskaudeksi valittu presidentti. Pääasiallinen

²⁴ <URL: <http://www.stat.fi/tup/kvportaali/pxweb.html>>

²⁵ <URL: http://www.stat.fi/tup/tilastotietokannat/index_fi.html>

²⁶ <URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/1-30032012-BP/EN/1-30032012-BP-EN.PDF>

²⁷ <URL: <http://bookshop.europa.eu/en/the-european-union-pbQC3011299/?CatalogCategoryID=j5eep2IxilAAAAEuIFphS1Kn>>

²⁸ <URL: <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=43406&contentlan=1&culture=fi-FI>>

toimeenpanovalta on kuitenkin hallituksella. Bulgarian kansallispäivä on 3. maaliskuuta (ottomaanien valtakunnasta itsenäistymisen päivä, 1878). Bulgarian virallinen kieli on bulgaria ja pääkaupunki Sofia. Bulgarian asukasluku on seitsemän miljoonaa.²⁹ Bulgarian pinta-ala on 110 910 km² ja väestötiheys 68 asukasta/ km².³⁰ Bulgarian väestöstä 17 prosenttia asuu kaupungeissa, 38 prosenttia maaseudulla ja 45 prosenttia taajaan asutuilla alueilla.³¹ Bulgarialaisten keski-ikä on 41,1 vuotta (2009). BKT asukasta kohti (ostovoimastandardina (OSV) ilmaistuna) vuonna 2010 oli 10 600 euroa. Bulgarian rahayksikkö on lev (BGN). Bulgaria on liittynyt Euroopan Unioniin vuonna 2007 ja edustajia Euroopan parlamentissa on 18. Bulgarian elinkeinorakenne jakautuu kauppaa-, kuljetus- ja tietoliikennepalveluihin (25,4 %), liiketoiminta ja rahoituspalveluihin (23 %), muihin palveluihin (15,7 %), teollisuuteen (21,4 %), rakentamiseen (8,9 %) ja alkutuotantoon (5,6 %) (Eurostat yearbook 2011, 48).

Bulgarian asukkaista suurimman vähemmistöryhmän muodostavat turkkilaiset, ja romaniväestön arvellaan olevan suuruudeltaan noin kahdeksan prosentin luokkaa. Bulgariassa asuu lisäksi makedonialaisia, armenialaisia ja tataareja. Väestöstä 82 prosenttia kuuluu ortodoksiseen kirkkoon. Islaminuskoisia on noin 12 prosenttia ja muita uskontoja on alle prosenttiyksikön. Maan virallista kieltä, bulgarian kieltä puhuu 85 prosenttia väestöstä. (Lindstedt 2007, 18).³²

Bulgariaa pidetään kauttakulkumaana, jonka kehitys kohti eurooppalaisen mittakaavan demokratiaa ja toimivaa markkinataloutta on vielä kesken. Tavoitteena on EU-jäsenyyden tuomien vaatimusten täyttäminen. Sosiaalisen sektorin parannus olisi Bulgariassa erityisesti tarpeen, koska julkisen terveydenhuollon taso ja laitteisto ovat jääneet kehityksessä jälkeen. Bulgarian väkiluku on laskenut maahanmuuton sekä luonnollisen syntyvyys – kuolleisuus –suhteen vuoksi. Yksi Bulgarian tämänhetkisistä ongelmista on riippumattomuuden puute mediassa.³³

²⁹ <URL: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>>

³⁰ <URL: http://www.stat.fi/tup/tilastotietokannat/index_fi.html>

³¹ <URL:http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/1-30032012-BP/EN/1-30032012-BP-EN.PDF>

³² <URL: <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=17205&culture=fi-FI&contentlan=1>>

³³ <URL: <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=30946&contentlan=1&culture=fi-FI>>

2.3 Hyvinvointimallit ja eläketurva

Esping-Andersenin (1990, 26-27, Kari & Markwort 2008, 8-9) mukaan liberaalin hyvinvointivaltiomallin maissa hyvinvoinnin turvana on yksityisiltä vakuutuksilta haettu turva sosiaalisia riskejä vastaan. Valtion apu on tarveharkintaista ja kohdistuu niihin, joilla ei ole muuta turvaa. Liberaalin eli anglo-saksisen hyvinvointivaltiomallin maita ovat Yhdysvallat, Kanada, Australia ja Iso-Britannia. Iso-Britannian eläkejärjestelmän tavoitteena on ehkäistä köyhyyttä ja tuottaa säästämistä sen sijaan, että se varmistaa eläkeiän tulot samanlaisina kuin työajan tulot kuten muissa Euroopan maissa (Joint report on social protection and social inclusion 2009, 505.)

Iso-Britanniassa eläketurvan (taulukko 1) ansiokatto (Kari & Markwort 2008, 111-118) työntekijän maksuille on 962 €/vk. Eläketurvan vakuutusmaksut vaihtelevat tulojen määrän ja vakuutusjärjestelmän mukaan. Vanhuuseläkkeen perusmäärä on 113 €/vk ja siihen voidaan saada pieniä korotuksia. Valtion Toinen Eläke (S2P) perustuu koko työuran ansioihin. Yleinen eläkeikä on sukupuolesta riippuen erilainen, miehillä 65 vuotta ja naisilla 60 vuotta. Davidsonin (2009, 244-245) mukaan valtion eläkeikä yhtenäistetään 65 vuoteen miehille ja naisille vuosien 2010 ja 2020 välillä. Vuodesta 2020 alkaen kaikkien naisten täytyy saavuttaa 65-vuotissyntymäpäivä päästäkseen eläkkeelle. Kuitenkin ammatilliset ja yksityiset eläkkeet ovat neuvoteltavissa. Iso-Britannian ikääntyneiden työllisyysaste on Euroopan korkeimpien joukossa, vuonna 2006 työmarkkinoilta poistumisen keski-ikä oli 62,6 vuotta kun taas Euroopassa se oli 61,2 vuotta (Joint report on social protection and social inclusion 2009, 506.) Työmarkkinoilta poistumisikä Iso-Britanniassa on noussut ja vuonna 2008 se oli 63,1 vuotta (Joint report on pensions 2010, 23).

Taulukko 1 Eläketurva ja eläkeiät: Iso-Britannia, Saksa, Suomi, Espanja, Bulgaria

	Iso-Britannia	Saksa	Suomi	Espanja	Bulgaria
Eläketurvan ansiokatto	962e/vk	4500-5300 e/kk	ei ansiokattoa	36890e/v	1020e/kk
Eläkeikä					
miehet/naiset	65/60	65/65	65/65	65/65	65/63

Korporatiivisen eli työperusteisen mallin sosiaaliturva pohjautuu työntekijän työsuorituksiin, työuran kestoon ja ansioiden tasoon (Esping-Andersen 1990, 27, Kari & Markwort 2008, 9). Muiden perheenjäsenten sosiaaliturva perustuu työssäkäyvän henkilön sosiaaliturvaan. Korporatiivisen hyvinvointivaltiomallin maita ovat keskieurooppalaiset maat kuten Saksa, Itävalta, Ranska, Luxemburg, Belgia, Sveitsi, Hollanti ja Italia. Saksassa (Kari & Markwort 2008, 256-262) eläketurvan ansiokatto (taulukko 1) on 5300 euroa/kk ja itäisissä osavaltioissa 4500 euroa/kk. Vakuutusmaksuista työntekijä ja työnantaja maksavat yhtä suuren osuuden. Yleinen eläkeikä Saksassa on sekä miehillä että naisilla 65 vuotta. Todellinen työelämästä poistumisikä vuonna 2008 oli 61,7 vuotta (Joint report on pensions 2010, 23).

Sosiaalidemokraattisen eli institutionaalisen hyvinvointivaltiomallin sosiaaliturva perustuu lakisääteisiin tulonsiirtoihin (Esping-Andersen 1990, 26-33, Kari & Markwort 2008, 9). Etuudet ja palvelut ovat yksilölliseen oikeuteen pohjautuvia ja asumisperusteisia. Maassa laillisesti asuvalla on oikeus etuuksiin ja palveluihin. Mallin piiriin kuuluvat pohjoismaat: Ruotsi, Tanska, Norja, Islanti ja Suomi. Suomen eläketurvassa (Kari & Markwort 2008, 18-29) ei ole ansiokattoa. Vakuutusmaksut muodostuvat kansaneläkemaksuista, yksityisen työnantajan maksuista sekä työntekijän ja työnantajan työeläkemaksuista. Kansaneläke rahoitetaan verovaroin ja sitä maksetaan vain pientä eläkettä saaville. Yleinen eläkeikä Suomessa on 65 vuotta, mutta eläkkeelle voi siirtyä joustavasti 63-68-vuotiaana. Todellinen työelämästä poistumisikä vuonna 2007 oli 61,6 vuotta (Joint report on pensions 2010, 23). Suomessa on väestön ikääntymisen ja työllisten määrän vähenemisen johdosta pohdittu mahdollisuutta nostaa eläkeikää ja näin jatkaen työssäoloaikaa ehkäistä työvoimapulaa. Raija Julkusen (2009, 245-247) mukaan Suomessa vuonna 2005 tehdyn eläkeuudistuksen järjestelmä on aikaisempaa hallittavampi ja integroidumpi. Järjestelmässä on määritelty eläkkeelle siirtymisen vähimmäisikä ja sen jälkeisille työvuosille kannustimena korotetut eläkekarttumat. Eläkeuudistuksen positiivinen asia on mahdollisuus yksilöllisiin valintoihin.

Eteläeurooppalaisessa mallissa sosiaalivakuutuksella on vahva asema. Erityispiirteensä mallissa ovat universaalit terveyspalvelut monessa Etelä-Euroopan maassa ja voimakas kiinnostus pohjoismaisen mallin piirteitä kohtaan. Perheellä ja lähiyhteisöllä on merkittävä asema sosiaalisen turvallisuuden antajana. Mallin piiriin luetaan Espanja, Portugali ja Kreikka. Lisäksi Italia luetaan myös eteläeurooppalaisen mallin piiriin, kuten myös Irlanti.

(Kari & Markwort 2008, 10.) Espanjan sosiaaliturvaan kuuluu eläkkeiden vakuutusmaksujen periminen palkasta tai ansiokatosta (36 890 euroa/v) työntekijältä ja työnantajalta. Maksut peritään 12 kertaa vuodessa, vaikka palkka maksetaan 14 kertaa vuodessa. Eläkkeen määrä vaihtelee ammattialasta ja vakuutuskausista riippuen 50-100 prosenttia viitepalkasta, mutta ansiokaton mukaan eläke voi olla enimmillään 33 383 euroa/v. Vuonna 2008 keskimääräinen valtion eläke oli 806 euroa ja leskien eläke 526 euroa (Bueno & Sancho 2009, 507-519). Espanjassa yleinen eläkeikä on 65 vuotta sekä miehillä että naisilla. (Kari & Markwort 2008, 73-78.) Todellinen työelämästä poistumisikä vuonna 2008 oli 62,6 vuotta (Joint report on pensions 2010, 23).

Itä-Euroopan entisten sosialististen maiden eli uusien EU-maiden malli ei ole vielä jäsentynyt erilliseksi malliksi ja toisaalta maiden sosiaaliturva voi kehittyä aiemmin esiteltyjen mallien sosiaaliturvan muotoon. Maailmanpankin neuvojen mukaan Itä-Euroopan maissa rakennetaan yksityisiä ratkaisuja, jotka ovat lähellä anglo-saksisen mallin järjestelmiä. Mallin piiriin kuuluvat Bulgaria, Liettua, Latvia, Romania, Slovenia, Slovakia, Puola, Tšekin tasavalta, Unkari ja Viro. (Kari & Markwort 2008, 10-11.)

Bulgariassa eläketurvan ansiokatto on 1020 euroa/kk (taulukko 1). Eläketurvan vakuutusmaksuista työntekijä ja työnantaja maksavat yhtä suuren osuuden. (Kari & Markwort 2008, 64-65.) Bulgarialaisten naisten eläkkeeseen oikeuttava ikä vuonna 2009 oli 63 vuotta ja miesten 65 vuotta. Todellinen työelämästä poistumisikä vuonna 2008 oli 61,5 vuotta. (Joint report on pensions 2010, 23.) Bulgariassa ns. sosiaalieläkettä voivat saada ne, joilla ei ole oikeutta ansioeläkkeeseen. Etuus on tuloharkintainen ja sitä maksetaan 35,70 euroa kuukaudessa yli 70-vuotiaille. (Kari & Markwort 2008, 64-65.) Vuoden 2007 lopussa Bulgariassa noin 30 prosenttia eläkeläisistä sai 61 euroa kun taas 54,5 prosenttia sai 81 euroa. Erityinen piirre julkisessa eläkejärjestelmässä on eriarvoisuus eri ikäkohorttien välillä. Vanhin ikäryhmä, yli 80-vuotiaat, saavat yksilöllistä eläkettä keskimäärin 70 euroa ja 70-79-vuotiaat saavat 15 prosenttia enemmän ja 60-69-vuotiaat 24 prosenttia enemmän. (Joint report on social protection and social inclusion 2009, 214-215.)

Yhteenvetona edellisistä voidaan todeta, että lähes kaikissa maissa eläkeikä pyritään nostamaan 65 vuoteen, ellei se jo ole siinä. Eläkkeen muodostumisen perusteet ovat erilaisia eri hyvinvointivaltiomallin mukaisissa maissa. Työnantajan ja työntekijän osuudet eläkkeen vakuutusmaksuista muodostuvat eri lailla. Eläkkeen suuruudet ovat myös erilaisia.

Taloudellinen tilanne on siis erilainen eri maissa asuvilla. Vaikuttaako tämä sitten asumiseen ja haluun muuttaa uuteen kotiin?

2.4 Hoivaregiimit ja asuminen

Esping-Andersenin kolmen hyvinvointivaltioregiimin, sosiaalidemokraattisen, konservatiivisen ja liberaalin regiimin ei katsota pätevän puhuttaessa hoivaregiimeistä. Anttonen ja Sipilä ovat päätyneet neljään hoivaregiimiin, jotka ovat pohjoismainen julkishoivamalli tai julkishoivaregiimi, perhehoitoregiimi eteläisen Euroopan maissa, brittiläinen tai anglosaksinen tarve-harkintamalli ja keskeisen Euroopan maiden malli. (Anttonen & Sointu 2006, 16-17.) Tämä osoittaa mielestäni sen, että hyvinvointivaltioregiimien laajentaminen kolmesta useampaan on tarpeen kuten olen tehnyt. Esittelen jatkossa näiden valitsemieni maiden hoivamalleja ja asumista.

Iso-Britanniassa vanhojen ihmisten etujen ajamisen historialliset juuret ovat ammattiliittojen ja osuustoimintaliikkeiden piirissä. Vapaaehtoistyö on kehittynyt ratkaistakseen tiettyjä ongelmia ja tiettyjä tarkoituksia varten päinvastoin kuin Saksassa, jossa se on kehittynyt ideologisten periaatteiden mukaan. Tästä johtuen Iso-Britanniassa on järjestöjä, jotka ovat keskittyneet lasten tai vanhusten asioihin eikä kuten Saksassa katolisen kirkon järjestämänä kaikkiin sosiaalsiin asioihin, lapsista vanhuksiin, kilpaillen muiden vastaavien organisaatioiden kanssa. (Evers & Wolf 1999, 52-53.)

Anttosen ja Soinnun (2006, 107-109) mukaan Iso-Britanniassa suurin osa (53 %) apua tarvitsevista vanhuksista saa avun informaalisti, vaikka aikuisilla lapsilla ei ole juridista hoivavelvoitetta vanhempiaan kohtaan. Laitoshoivan piirissä ikääntyneistä oli noin 5 prosenttia 2000-luvun alussa. Iso-Britanniassa palvelut ovat pitkälti yksityisiä tai tilaaja-tuottaja-mallilla toimivia palveluja, joita julkinen valta kuitenkin rahoittaa. Asiakkaat maksavat palveluista tulojen ja varallisuuden mukaan. Palveluja on monenlaisia ja lisäksi on erilaisia hoivatukia.

Iso-Britanniassa naisten odotettavissa oleva elinikä syntyessä on 81,9 vuotta ja miesten 77,7 vuotta ((National Statistics Online 2007-2009). Iso-Britannian väestöstä vuonna 2008

oli yli 64-vuotiaita 16,1 prosenttia ja vuonna 2011 16,6 prosenttia.³⁴ Davidsonin (2009, 240, 245) mukaan Iso-Britanniassa oli vuonna 2001 yli 85-vuotiaita asukkaita 1,9 prosenttia (1.1 milj.) ja määrän ennustetaan nousevan vuoteen 2021 3,5 prosenttiin (2.2 milj.). Tavoite Iso-Britanniassa on hoitaa ikääntyvät omassa kodissaan niin pitkään kuin mahdollista. Hoitokoteihin tulevat ovat nykyisin enemmän riippuvaisia hoitajista kuin aiemmin. Hoitaminen on raskasta ja hoitajien vaihtuvuus suurta. Hoitajia tulee Euroopan Unionista, Filippiineiltä ja Afrikasta, jolloin kommunikointivaikeudet ovat yleisiä.

Saksassa sosiaalivakuutuksella on vahva perinne Anttosen ja Soinnun (2006, 106-107) mukaan. Perheet vastaavat ensisijassa jäsentensä hyvinvoinnista, elatuksesta ja hoivasta. Saksassa on käytössä hoivavakuutus, jonka piirissä on noin 90 prosenttia saksalaisista. Etuus myönnetään lääketieteellisen arvion ja tarpeen mukaan erisuuruisena, kolmea eri suuruusluokkaa käyttäen. Etuus voidaan saada rahan lisäksi palveluna tai molempina yhdistettynä. Etuuden saadakseen täytyy olla todella huonokuntoinen. Kotiapupalveluja tuottavat joko järjestöt tai yksityiset yritykset, ei julkinen valta. Pitkäaikaishoiva perustuu informaaliin perhehoivaan. Saksassa aikuisilla lapsilla on juridinen velvoite huolehtia vanhemmistaan. Saksan väestöstä yli 64-vuotiaita oli vuonna 2008 20,1 prosenttia ja vuonna 2011 20,6 prosenttia.³⁵ Krusen ja Schmittin (2009, 221-234) mukaan Saksassa eliniän odote on noussut 1900-luvulla yli 30 vuotta. Vuonna 2008 naisten keskimääräinen eliniän odote syntyessä oli 82,7 vuotta ja miesten 77,6 vuotta (Eurostat yearbook 2011, 140). Saksalaisten yli 80-vuotiaiden osuuden odotetaan nousevan vuoden 2010 5,2 prosentista (4,3 milj.) vuoteen 2020 7,9 prosenttiin (6,3 milj.).

Suomessa kunnat vastaavat palveluista joko itse tuottamalla tai ostavat asukkailleen niitä ostopalveluina, etenkin palveluasumista. Suomessa omaisilla ei ole lakiin perustuvaa velvollisuutta elättää ja hoivata ikääntyneitä perheenjäseniään, mutta käytännössä vastuu on kunnilla ja omaisilla. (Anttonen & Sointu 2006, 102-103.) Suomessa oli vuoden 2009 lopussa vanhainkodeissa 3,5 prosenttia ja tehostetussa palveluasumisessa 5,1 prosenttia yli 75-vuotiaista.³⁶ Vuoden 2009 marraskuun lopussa säännöllisen kotihoidon asiakkaina oli 11,4 prosenttia yli 75-vuotiaista. Määrä on alle tavoitteen, että 13-14 prosenttia olisi

---

³⁴ <URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database>

³⁵ <URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database>

³⁶ <URL: http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2010/Tr25_10.pdf>

säännöllisen kotihoidon asiakkaina.³⁷ Suomen väestöstä yli 64-vuotiaita oli vuonna 2008 16,5 prosenttia ja vuonna 2011 17,5 prosenttia.³⁸ Suomalaisten naisten eliniän odote syntyessä vuonna 2008 oli 83,3 vuotta ja miesten 76,5 vuotta ((Eurostat yearbook 2011, 140).

Espanjassa vastuu vanhojen ihmisten hoivasta on Anttosen ja Soinnun (2006, 108-110) mukaan perheillä. Kotipalvelua sekä pitkäaikaista laitoshoidtoa on tarjolla vähän ja ne on kohdistettu eniten apua tarvitseville tai niille, joilla ei ole sukulaisia tai rahaa ostaa palveluita. Kotona asuvista apua tarvitsevista vanhuksista 70 prosenttia saa avun perheenjäseniltään. Julkisia palveluja saa apua tarvitsevista noin neljä prosenttia ja yksityistä kotiapua käyttää noin 11 prosenttia apua tarvitsevista. Terveystenhoito on enimmäkseen ilmaista, mutta sosiaalihuollossa on tulositonmaksut. Ikääntyneiden laitoshoidto on vähäistä. Kunnallista kotiapua saa vain 1,5 prosenttia vanhuksista ja yksityistä kotiapua noin 4 prosenttia. Espanjassa on vanhuksille pääasiassa valtiollisia päiväkeskuksia, joissa tarjotaan pitkäaikaista hoivaa vanhukselle ja psykososiaalista tukea vanhuksen perheelle. Espanjassa puolisoilla sekä aikuisilla lapsilla on lakiin perustuva velvollisuus huolehtia apua tarvitsevasta omaisestaan.

Espanjan väestöstä yli 64-vuotiaita oli vuonna 2008 16,6 prosenttia ja vuonna 2011 17,1 prosenttia.³⁹ Espanjalaisten naisten eliniän odote syntyessä vuonna 2008 oli 84,3 vuotta ja miesten 78 vuotta (Eurostat yearbook 2011, 140). Buenon ja Sanchon (2009, 507-519) mukaan Espanjassa vanhimmat perheenjäsenet asuvat tavallisesti perheidensä kanssa tai itse rakentamissaan taloissa. Ikääntyneiden henkilöiden muuttaminen lastensa luo on vähentynyt ja yksin asuvien määrä on noussut vuodesta 1998 14,2 prosentista vuoteen 2006 25,5 prosenttiin, näin espanjalaiset lähentyvät muun Euroopan asumisjärjestelyjä. Espanjan 17 itsehallintoalueella on oma gerontologinen suunnitelma hoitomallien kehittämisessä merkittävine eroineen. Julkiset toimijat tukevat lukemattomia vapaa-ajan hankkeita, koulutuksia ja kulttuurisia aktiviteetteja, riippuvuuden ehkäisyä, terveyden edistämistä ja ajankäytön tukemista. Lähes kaikki espanjalaiset yliopistot järjestävät erityistä ohjelmaa ikääntyneille.

---

³⁷ <URL:http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2010/Tr16_10.pdf>

³⁸ <URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database>

³⁹ <URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database>

Buenon ja Sanchon (2009, 514-517) mukaan Espanjassa on ikäihmisille sosiaalikeskuksia, joissa järjestetään kaikenlaista aktiviteettia: kulttuuria, urheilua, virkistystoimintaa, vapaaehtoistyötä, kursseja ja työpajoja. Näissä on jäsenenä yli 3,5 miljoonaa henkilöä. Keskukset tuottavat myös hoivapalveluja, aterioita, jalkojenhoitoa, fysioterapiaa, sosiaali- ja terveystalvveluja ja kuljetuspalveluja. Näistä keskuksista on tulossa tuki ja turva ikääntyneille monipuolisen ohjelman ja ympäristön välittömässä läheisyydessä tuotettujen palvelujen vuoksi. Espanjassa on vuonna 2007 säädetty laki edistämään henkilökohtaista itsenäisyyttä ja hoivaa tilanteessa, jossa henkilö on riippuvainen muista. Laki toteutetaan asteittain vuoteen 2015 mennessä. Tämä tulee parantamaan sekä apua tarvitsevien ihmisten että heidän perheidensä, etenkin naisten elinoloja.

Bulgariassa ikääntyneille pitkäaikaishoivaa tarjoavat kuntien omistamat hoitolaitokset, joihin rahoitus saadaan valtiolta. Yksityisiä palveluntuottajia on vain vähän. Epävirallinen hoito on lähinnä perheiden keskuudessa toteutettua omaishoivaa. Omaishoidon suuruudesta ei ole tehty tutkimuksia tai arvioita. Bulgariassa on myös päivähoitokeskuksia vanhuksille. (Joint Report on Social Protection and Social Inclusion 2009, 219-220) Bulgarian väestöstä yli 64-vuotiaita oli vuonna 2008 17,3 prosenttia ja vuonna 2011 17,7 prosenttia.⁴⁰ Bulgarian terveydenhoitojärjestelmä on rahoitettu pakollisilla osuusmaksuilla kansalliseen terveystakuutusrahastoon, keskushallitus rahaston, vapaaehtoisten yksityisten terveystakuutusrahastojen ja potilaiden maksuilla. Terveystalvvelut vaihtelevat maassa ja ovat huonoimpia maaseudulla. Noin miljoonalla ihmisellä ei ole terveystakuutusta. Bulgarianlaisten terveydentila on huono, tarttuvia tauteja ja alhainen eliniän odote syntyessä, joka on naisilla 77 vuotta ja miehillä 69,8 vuotta (Eurostat yearbook 2011, 140).

2.5 Asuinympäristö ja koti

Özlem Özer-Kemppaisen (2005, 12) mukaan Lawton ja Nahemow ovat luokitelleet ympäristön vuonna 1973 henkilökohtaisena, suprapersonallisena, sosiaalisena ja fyysisenä ympäristönä. Henkilökohtaiseen ympäristöön sisältyvät merkitsevät ihmissuhteet, kuten puoliso, lapset ja ystävät. Suprapersonallisella ympäristöllä tarkoitetaan ympäristön sosiaalista ja demografista rakennetta, joka sisältää mm. naapureiden keski-ään, keskitulon, sosiaalisen statuksen, terveydentilan jne. Sosiaalinen ympäristö perustuu sosiaalisiin

---

⁴⁰ <URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database>

normeihin ja odotuksiin sekä kulttuurisiin ja sosiaalisiin arvoihin. Ihmisten kanssakäymisten tavat ja keinot määrittyvät sosiaalisen ympäristön kautta. Fyysinen ympäristö koostuu luonnollisesta ja rakennetusta ympäristöstä.

Asuinympäristön ja nimenomaan fyysisen ympäristön merkitys on suuri ikääntyvälle henkilölle, jolla fyysinen toimintakyky alkaa heiketä (Özer-Kemppainen 2005, 13). Ympäristön suunnittelijoiden käytössä on ollut yli kymmenen vuoden ajan Design for All (DfA) –käsite, joka tarkoittaa sellaisia suunnitteluun liittyviä strategioita tai keinoja, joilla edistetään ympäristöjen esteettömyyttä, palvelujen saavutettavuutta ja tuotteiden helppokäyttöisyyttä kaikille käyttäjille (Tahkokallio 2009, 3; Ruonakoski 2004, 14). Tämä olisi tärkeää huomioida ikääntyvien kannalta asuntojen suunnittelussa, vaikka pelkkä fyysinen ympäristö ei takaa hyvinvointia.

Alan Walkerin (2005, 10-13) mukaan asunnolla on erittäin tärkeä merkitys ikääntyneiden ihmisten elämänlaadulle kaikkialla. Länsi-Euroopassa asunto/koti on yleensä paikka, jossa yhdistyvät yksilön ja perheen elämä ja, joka on sen vuoksi täynnä henkilökohtaista merkitystä. Kodissa ikääntyneet ihmiset viettävät suuren osan ajastaan ja kotona vietetyn ajan suhde muualla vietettyyn aikaan kasvaa ikääntyneenä. Esimerkiksi Saksassa 70-103-vuotiaiden aktiviteeteista 80 prosenttia toteutuu henkilön kotona. Euroopassa suuntana on myös yksin asuminen ikääntyneenä. Tutkimuksen mukaan lähes yksi kolmesta yli 65-vuotiaasta asuisi yksin vuonna 2010. Vaihtelu maiden välillä on yksilöllistä, mutta pohjoisissa maissa yksin asuminen olisi yleisempää kuin eteläisissä maissa. Yksin asuvia yli 65-vuotiaista on Saksassa 35 prosenttia, Iso-Britanniassa 35 prosenttia, Suomessa 38 prosenttia ja Espanjassa 22 prosenttia.

Koti on fyysinen paikka, jossa toteutuvat perusasiat kuten nukkuminen, syöminen, peseytyminen, sosiaaliset kontaktit, vapaa-ajan toiminnot ja hoito itsevalitun perheen kesken. Asunto sanana on täynnä teknistä merkitystä. Koti tarkoittaa eksistentiaalista (olemassa olevaa) ja empiiristä (kokemusperäistä) paikkaa. Koti on lukemattomia asioita: se on joukko suhteita muiden kanssa, omakuvan ja identiteetin ilmaisu, yksityisyyden paikka ja turvapaikka, se on joukko muistoja ja sosiaalinen ja fyysinen tila. (Heywood, Oldman & Means 2002, 3-4.) Omaelämäkerrallisissa kertomuksissa kodeista Vilkkonen (2010, 35) toteaa kodin piiriä olevan sekä läheiset ihmiset ja heidän luomansa sosiaalisen kanssakäymisen tila että materiaallinen itselle muovattu kodiksi eletty paikka.

Vilkon (2010, 213) mukaan ”kotiin yleisesti liitettyjä keskeisiä ominaisuuksia ovat johonkin kuulumisen kokemus, henkilökohtainen tila ja yksityisyys, omien tapojen mukaan eläminen, sosiaalisen vuorovaikutuksen ehtojen kontrolli ja omaksi koettu ympäröivä fyysinen todellisuus”. Tuppuraisen (2006, 15) mukaan koti sisältää tuttuihin esineisiin ja tiettyyn asuntoon liittyviä muistoja ja rutiineja. Tuttuna paikkana kotona on mahdollista toimia myös muistin ja näön heiketessä. Asumisen kesto vaikuttaa positiivisesti selviytymiseen ja mielialaan. Kodin merkitys ikääntyneille henkilöille on suurempi kuin ei-ikäntyneille. (Heywood, Oldman & Means 2002, 30.)

Özlem Özer-Kemppaisen (2006, 71-76) mukaan Suomessa on viime vuosien aikana kehitetty uutta asuinmuotoa, jota kutsutaan itsenäiseksi senioriasumiseksi. Itsenäisen senioriasumisen minimi-ikä on 55-vuotta eli senioritaloon muuttaessaan ikääntyvät ovat vielä hyväkuntoisia ja terveitä. Asukkaat ovat toistensa tukena ja apuna ja toimintakyvyn heiketessä ja avun tarpeen lisääntyessä senioritalossa asuvat voivat ostaa palveluja julkiselta tai yksityiseltä sektorilta. Ikäihmisten asumiselle on useita vaihtoehtoja. Ikäihmiset voivat asua omassa kodissaan, palveluasumisessa, senioritalossa tai laitoshoidossa. Kotona asuvat voivat saada kunnallisia kotihoitopalveluja, yksityistä kotihoitoa tai apua sukulaisilta pärjätäkseen omassa kodissaan. Kunnallisen kotihoidon palvelut käsittävät ruokapalvelun, pesuavun, turvallisuuden ja kuljetuspalvelut. Yksityisiltä ja sukulaisilta tai vapaaehtoisilta voi saada apua ruoan valmistuksessa, kotitöiden tekemisessä, pankkiasioissa ja sosiaalisten suhteiden ylläpitämisessä.

Palveluasumista järjestävät kuntien lisäksi järjestöt ja yksityiset yritykset. Palveluasuminen sisältää erilaisia asuntoja, kuten palveluasuntoja, ryhmäkoteja, dementia-koteja tai palvelukoteja. Palveluasumisessa järjestetään palvelut yksilöllisesti kunkin asukkaan tarpeen mukaan. Mikäli palvelut kotiin tai palveluasumiseen eivät ole riittäviä ikääntyneelle niin voidaan järjestää laitoshoido, joka voi olla tilapäistä tai pitkäaikaista. Laitoshoido järjestetään hoivayksikössä, vanhainkodissa tai tarvittaessa sairaalassa. Sairaalassa hoito järjestetään vain silloin kun ihminen tarvitsee lääketieteellistä hoitoa. (Özer-Kemppainen 2006, 71-76.) Vilkon (2010, 215) mukaan kodin merkitys pelkistyy julkisuudessa usein ainoastaan asumisen kysymykseksi, kun puhutaan ikääntyneen ihmisen hoivasta. Kuitenkin ihmiselle olisi tärkeää, että kotia tehdään joka päivä asukkaan ja hänen kanssaan toimivien läheisten voimin.

Anni Vilkko (2010, 230-233) pohtii artikkelissa ”Koti vanhetessa”, että olemmeko Suomessa jättäneet niin sanotun välimuotoisen asumisen, kuten seniori- ja palveluasumisen, suunnittelun ja rakentamisen liiaksi markkinavoimille samaan aikaan kun olemme pyrkineet irti laitosvaltaisesta vanhuuden hoivasta. Paljon puhutusta ”kotona niin kauan kuin mahdollista” ajattelusta pitäisi siirtyä ajattelemaan ”niin kauan kuin ihminen itse haluaa”. Vanhetessa fyysinen ympäristö muuttua merkitystään ja sosiaalinen ympäristö, kuten kontaktit ja ihmisympäristö tulevat tärkeämpään rooliin kuin materiaallinen koti. Vilkon mukaan koti ei ole muuttumaton instituutio, vaan se tehdään useita kertoja elämänkulussa erilaisiin ympäristöihin. Ihmisen elämänkulun vaiheet, erilaiset tarpeet ja toiminta sekä merkityksellisyyden kokeminen vaikuttavat kodin muodostamiseen. Hyvä vanheneminen ja elämän jatkuvuus ei välttämättä tarkoita paikan jatkuvuutta, vaan ikääntyvät voivat tehdä päätöksiä muuttamisesta uuteen paikkaan. Silloin koti siirtyy ihmisen mukana.

Kodin merkityksestä puhuttaessa suomalaisten kohdalla merkittävää on kakkoskoti, joka useilla on kesämökki. Kati Heiskan (2010, 239-242) mukaan kesämökkeily on suomalaisittain tyypillinen ilmiö, koska olemme määrällisesti johtavia kesämökkimaita maailmassa. Kesämökillä vietetään aikaa loman ja vapaan aikana, mutta sitä voidaan käyttää myös kakkoskotina, josta käsin käydään töissä. Kakkoskoti eläkeläisillä voi olla myös ulkomailla. Antti Kariston (2010, 284-303) mukaan suomalaiseläkeläisillä kakkoskoti voi olla Espanjan aurinkorannikolla, jossa asuessaan suomalaiset viettävät tavallista arkea. Toisilla päivärytmi muuttuu espanjalaiseksi kello neljäntoista jälkeen syötävine lounaineen ja iltayhdeksän ja –kymmenen jälkeen syötävine päivällisineen sekä iltapäivän siestoineen. Osa pyrkii pitämään saman rytmin kuin Suomessakin, vaikka espanjalainen elämäntyyli suomalaisittain myöhäiseen yöhön valvomisine häiritsee nukkumaanmenoa.

Kellaherin, Peacen ja Hollandin (2004, 69-77) mukaan ikääntyneet ovat luoneet kotien yksityisessä tilassa monitahoisen maailman. Suurin osa asuu ikään liittymättömissä asunnoissa sekoittuneena yhteisöihin, yksin tai pariskuntina. Tämän johdosta heillä on huomattavasti enemmän tilaa kodissaan, kuin palveluasunnoissa ja hoitokodeissa asuvilla henkilöillä. Ikääntyneet henkilöt muuttavat asuntonsa huoneita tarpeidensa mukaan, kuten ruokailuhuoneesta vierashuoneen. Kodin merkityksellisyyden tuntua lisäävät tavarat, huonekalut ja pienemmät esineet kuten koriste-esineet, taulut ja valokuvat. Isovanhemmilla

on usein esillä lastenlasten valmistujaiskuvia. Valokuvien antajat kiinnittävät myös huomiota siihen, että missä heidän kuviaan säilytetään. Tavarat sisältävät muistoja aiemmasta elämästä, jonka ymmärtää kenties vain henkilö itse. Valokuvat taas muistuttavat perheestä, johon ikääntynyt kuuluu ja antavat toisaalta ulkopuoliselle myös käsityksen henkilön sosiaalisista suhteista. Sosiaalisten suhteiden kiinteys ja useus tulee esiin ikääntyneen puheesta.

Sosiaaliset suhteet ja nimenomaan yhteisöllisyyden haluaa emeritus piispa Yrjö Sariola (2008, 97-98) nostaa kunniaan kirjassaan ”Lupa vanheta” kuten tekee Kirkon Sosiaalifoorumi, jonka ensimmäinen teesi sanoo: ”Yhteisöllisyys kuuluu ihmisarvoiseen vanhuuteen”. Sariola kirjoittaa yhteisöllisyydestä: ”Asuinympäristö – kotipaikkakunta ja koti – kuuluu olennaisesti siihen ihmisarvoiseen yhteisöllisyyteen, jossa vanhenevia ei työnnetä syrjään ja jätetä yksin. Pelkkä fyysinen elinympäristö ei kuitenkaan riitä. Tarvitaan myös ne ihmiset, joiden kanssa voimme elää yhdessä. Ratkaisevaa ei ole kuitenkaan, että tapaamme mahdollisimman paljon ihmisiä. Suuressa joukossa voimme tuntea itsemme tavallistakin yksinäisemmäksi. Vanhusten oman arvion mukaan ei myöskään ole tarvetta tavata ystäviä ja tuttuja mahdollisimman usein. Kyse ei ole määrästä vaan laadusta. Yksikin hyvä ihmissuhde riittää torjumaan yksinäisyyden tunteen.” Yhteisöllisyydessä on siis kyse siitä, että on osa jotain suurempaa. Jos toisaalta yksikin hyvä ihmissuhde torjuu yksinäisyyden tunteen, niin onko merkityksellisintä se, että tietää olevansa tärkeä ainakin yhdelle ihmiselle?

2.5 Asuminen ja muuttaminen

Niina Metsämäen (2006, 3) tutkimuksen ”Vanhusten hoiva Suomessa ja eräissä muissa Euroopan maissa” mukaan hoiva ja sosiaalipalvelut ovat olleet viime aikoina esillä kansainvälisessä vertailevassa tutkimuksessa. Harvoin tutkimuksen kohteena on kuitenkin ollut rahaetuksien ja palveluiden muodostama kokonaisuus. Vertailevassa tutkimuksessa on keskitytty usein joko terveydenhuoltoon tai sosiaalihuoltoon. Tässä tutkimuksessani tavoitteenani ei kuitenkaan ole tutkia terveydenhuoltoa tai sosiaalihuoltoa vaan eläkeläisten asumista, muuttoa ja muuttoaikeita. Pyrin esittelemään aiempia tutkimuksia, jotka käsittelevät tutkimukseni teemoja. Tehtyjen tutkimusten löytäminen kyseisistä maista on

osoittautunut jokseenkin hankalaksi, joten olen sisällyttänyt tähän myös Suomen ja Italian välisen vertailututkimuksen vanhojen ihmisten sosiaalisista suhteista ja hoivasta. Italiahan on eteläeurooppalainen maa, vaikka se luokitellaan myös korporatiivisen mallin mukaisiin maihin. Joka tapauksessa perheyhteys Italiassa on tiivis kuten Espanjassa.

Iso-Britanniassa Heywood, Oldman ja Means (2002, 77-95) ovat tutkineet ikääntyneiden muuttamista ja siihen liittyen syitä, jotka altistavat tai estävät muuttamista. Iso-Britanniassa on ollut vuosien 1997-1999 aikana kaksi projektia, jotka ovat auttaneet ikääntyneitä päättämään haluavatko he muuttaa vai eivät. Heywoodin ym. (2002, 78-80) mukaan Iso-Britanniassa ihmisten vanhetessa he todennäköisesti muuttavat vähemmän. Tutkimuksessa vuonna 1989 havaittiin, että 70 prosenttia 55-64-vuotiaista ja 73 prosenttia yli 65-vuotiaista ei ollut muuttanut yli 10 vuoteen kun taas 35-54-vuotiaiden kohdalla määrä on 45 prosenttia. Muutot liittyvät lisääntyvään riippuvuuteen, kyvyttömyyteen selvitä kotona ja onnettomuuksien riskeihin. Toisessa tutkimuksessa (Heywoodin ym. 2002, 80 mukaan Bond ym.) todetaan, että ihmisillä täytyy olla voimavarat sekä päätös muuttaa ja että päätökseen vaikuttaa sosiaalinen verkosto joko rohkaisevasti tai estävästi. Tutkimuksen mukaan muuttaminen tapahtuu pääasiassa eläkkeelle jäämisen aikaan.

Heywoodin ym. (2002, 86-90) mukaan muuttamiseen ”työntäviä” tekijöitä ovat pienet tulot ja suuret asumisen kustannukset, etenkin toisen puolison jäätyä yksin. Ryöstön kohteeksi joutuminen tai pelko siitä sekä pelko kaatumisesta yksin asuessa saa aikaan halun muuttaa turvallisemmaksi koettuun palvelutaloon. Ikääntyneen toimintakyvyn heiketessä asunnon portaat tai asunnon muu käytännön elämää hankaloittava seikka, kuten ilman autoa pärjääminen sekä häiriötä aiheuttavat naapurit tai yksinäisyys saavat aikaan päätöksen muuttaa muualle. Toisenlaiseen asuntoon muuttamisen vetovoimaisia tekijöitä ovat edellisten ”työntävien” tekijöiden paraneminen kuten seuran lisääntyminen, helpommin saatavissa olevat kauppa- ja lääkäripalvelut sekä miellyttävä ympäristö ja mukava näköala. Syyt, ettei haluta muuttaa, voidaan jakaa käytännöllisiin, taloudellisiin ja persoonallisiin sekä tunnesyihin. Tärkeää on itsenäisyyden kokeminen omassa asunnossaan, jonka ikääntynyt kokee voivansa säilyttää paremmin omassa tutussa asunnossaan.

Alan ja Carol Walkerin (2005, 131-137) mukaan Iso-Britanniassa enemmistö ikääntyneistä asuu omissa kodeissaan ja miesten sekä naisten osuus nousee 79 ikävuoteen saakka, mutta laskee miesten osalta hieman ja naisten osalta merkittävästi yli 80-vuotiaana. Tällöin useat

muuttavat tuettuun asumiseen tai hoitokoteihin (into alternative supported living or residential care settings). Iso-Britanniassa noin viisi prosenttia ikääntyneistä ihmisistä asuu hoitokodeissa. Valtion eläkkeellä olevia on enemmistö niistä, jotka asuvat kunnallisissa hoitokodeissa. Hoitokodeissa asuminen lisääntyy iän kasvaessa: yksi prosentti 65-74-vuotiaista, viisi prosenttia 75-84-vuotiaista ja 21,7 prosenttia yli 85-vuotiaista asuu hoitokodissa. Päätös muuttamisesta tehdään yleensä pakon edessä joko sairauden tai toimintakyvyn huononemisen takia. Monet ikääntyneet ihmiset ovat haluttomia muuttamaan hoitokoteihin, koska se tarkoittaa oman kodin ja siihen liittyvien muistojen menettämistä. Asumisyhteisöjen perusteluna on niiden vaatimus lisätä elämisen laatua asukkailleen. Eläkeläisyhteisöön muuttamisen tärkeimpinä syinä ovat turvallisuus ja halu varmistaa, ettei tule taakaksi perheelleen.

Manuela Weidekamp-Maicher ja Monika Reichert (2005, 36-39) toteavat Saksassa tehdyn tutkimuksen perusteella, että 55 ikävuoden jälkeen molempien sukupuolien kotona vietetyn ajan osuus kasvaa. Ikääntyneiden henkilöiden kiinnostuksen kohteet ja harrastukset keskittyvät voimakkaammin kotiin kuin nuorempina. Berliinin ikääntyneiden tutkimuksen mukaan 70-103-vuotiaiden aktiviteeteista 80 prosenttia tapahtui heidän omassa kodissaan. Elinolosuhteiden laatuun vaikuttaa suuresti itsenäisyyden ja riippumattomuuden säilyttäminen, joka on mahdollista niin kauan kuin ei tarvitse ulkopuolisten apua ja hoitoa. Ikääntyneiden asuminen hoitokodeissa kasvaa 75-79-vuotiaiden 3,8 prosentista 80-84-vuotiaiden 8,2 prosenttiin ja yli 90-vuotiaista jopa 17 prosenttia asuu hoitokodeissa. Hoitokotiin muuttaminen on yksi kriittinen elämänvaihe, koska omasta kodista luopuminen merkitsee identiteetin menetystä, henkilökohtaisista muistoista sekä omasta elämäntyylistä luopumista.

Suomessa tehdyssä tutkimuksessa ””Rauhaisesti alas illan lepoon”?” Jyrki Jyrkämä (1995, 8, 41-46) tarkastelee vanhenemista sosiologian näkökulmasta suomalaisessa yhteiskunnassa neljällä eri paikkakunnalla, jotka ovat Tampere, Iisalmi, Parikkala ja Taivalkoski. Tutkimuksen ”perustavoitteena on selvittää, miten erilaiset ja eritasoiset yhteiskunnalliset tekijät muovaavat ja rakenteistavat vanhenemista sosiaalisena prosessina ja miten ne vaikuttavat vanhenevien ihmisten elämiseen, toimintaan ja kokemusmaailmaan sekä heidän asemaansa ja integroitumiseensa yhteiskuntaan”. Tutkimusasetelmana Jyrkämä käyttää eksploratiivista, etsinnällistä vertailua ja tavoitteena on hahmotella sosiaalista vanhenemista tutkimusnäkökulmasta. Tutkimuksen tarkoituksena on verrata

tutkimuspaikkakuntia ja tarkastella vanhenemista sekä yhtäläisyyksien että erojen näkökulmasta. Tutkimuksessaan Jyrkämä (1995, 115-123) on ikääntyvien osalta tarkastellut mm. elinoloja ja elämisen tilanteita.

Jyrkämän (1995, 46-48, 56) tutkimuksen paikkakunnista Tampere ja Iisalmi ovat kaupunkeja ja Parikkala ja Taivalkoski maalaiskuntia. Paikkakunnat ovat erisuuruisia, Tampereen ollessa selvästi suurin väkiluvultaan. Ikärakenne paikkakunnilla on erilainen, Parikkalassa yli 64-vuotiaiden osuus on suurin, 20 prosenttia ja Taivalkoskella pienin, 9 prosenttia väestöstä maaseutupaikkakuntien keskiarvon ollessa 14 prosenttia. Tampereen 14 prosentin ja Iisalmen 13 prosentin osuus yli 64-vuotiaiden väestöstä on lähellä maaseutupaikkakuntien keskiarvoa. Ikääntyville 55-74-vuotiaille on suoritettu haastattelututkimus.

Jyrkämä (1995, 115-123) on todennut ikääntyneiden elinoloja ja elämisen tilanteita tutkittuaan muuttamisen olleen yleisintä Iisalmessa, jossa 41 prosenttia 55-74-vuotiaista on muuttanut nykyiseen asuntoonsa. Tampereella vastaavan ikäisistä 36 prosenttia on muuttanut. Parikkalassa 23 prosenttia ja Taivalkoskella 17 prosenttia on muuttanut saman ikäisinä nykyiseen asuntoonsa. Muuttamisissa on huomattu keskustahakuisen asunnonvaihdon yleisyys. Tampereella ja Iisalmessa useimmin syyksi mainittiin halu sijoittua parempien palvelujen lähelle parempaan asuntoon ja Iisalmessa lisäksi halu muuttaa entiselle kotipaikkakunnalle. Myös Taivalkoskelle muuttaneilla useimmin oli motiivina kotipaikkakunnalle paluu. Useimpien paikallismuuttojen syinä Tampereella ja Taivalkoskella korostuivat asumiseen liittyvät tekijät, kuten asunnon paremmuus aiempaan verrattuna, paremmat palvelut ja asuinympäristön laatu. Tampereella syynä muuttoon lähes joka viidennellä oli työsuhdeasunnon menettäminen. Taivalkoskella joka kolmas oli tyytyväinen päästessään muuttamaan entisestä asunnosta sen oltua sopimaton tai eri tavoin huonokuntoinen. Taivalkoskella myös joka neljäs halusi parempien palvelujen lähelle, kuten Parikkalassa yli kolmasosa muuttaneista. Parikkalassa sukupolvenvaihdos oli muuton syynä joka viidennellä.

Marja Jylhä ja Jukka Jokela (1990) tutkivat ikääntyneiden yksinäisyyden yksilöllisiä kokemuksia kulttuurisessa – poikkikulttuurisessa tutkimuksessaan. Tutkimuksessa selvitettiin yksinäisyyttä historiallisena ja kulttuurisena ilmiönä. Tutkimuksen aineistossa yhdentoista maan joukossa oli mukana Suomesta Tampere ja Saksasta Berliini. Etelä-

Euroopasta mukana oli Kreikka, joka kuuluu eteläeurooppalaisen mallin mukaisiin maihin. Tutkimuksessa on mukana 60-89-vuotiaista vastaajista ne, jotka ovat pystyneet itse vastaamaan kysymyksiin.

Jylhän ja Jokelan (1990) artikkelissa tarkastellaan lähemmin yhteisön ja perheen roolia Suomen teollistuneessa Tampereen kaupungissa ja Kreikan maaseudulla. Kreikassa naisten sekä miesten yksin asuminen on harvinaisempaa kuin Suomessa Tampereella naisten ja miesten yksin asuminen. Saksassa naisten yksin asuminen on vielä yleisempää kuin Suomessa. Berliinissä 75-89-vuotiaista naisista lähes 70 % asuu yksin. Kreikassa yksin asuvia on eniten 75-89-vuotiaiden naisten joukossa (20 %) ja Suomessa saman ikäisistä naisista 60 % asuu yksin. Tämän perusteella voisi ajatella eteläisen Euroopan maiden kulttuuriin liittyvän tiiviimmän perheyhteyden vaikuttavan siihen, etteivät ikääntyneet asu niin usein yksin kuin Keski- ja Pohjois-Euroopassa. 75-89-vuotiaiden ikäryhmässä usein yksinäiseksi itsensä tuntevia on Kreikassa 45 %, Suomessa 15 % ja Berliinissä 20 %. Yksin asuvista henkilöistä 1-2 kymmenestä sanoo tuntevansa itsensä usein yksinäiseksi, kun taas Kreikan maaseudulla yksin asuvista 8-9 kymmenestä sanoo tuntevansa itsensä usein yksinäiseksi.

Jylhän ja Jokelan (1990) tutkimuksen aineiston perusteella yksinäisyyden kokeminen on yleisempää alueilla, joissa yksin asuminen on harvinaisinta ja missä yhteisön siteet ovat vahvimpia ja päinvastoin. Yksinäisyys ei tarkoita täydellistä toisten ihmisten puutetta. Kaikilla on oma yksilöllinen minimitaso sosiaalisiin kontakteihin, perustuen kulttuurisiin arvojärjestelmiin ja totuttuihin sosiaalisiin kontakteihin. Yksinäisyys johtuu olemassaolon tietoisuudesta, ihmisyyhteisöstä ja muista ihmisistä. Tämä tietoisuus tekee yksinäisyydestä niin kipeän kokemuksen. Yksinäisyyden kokemukset liittyvät läheisemmin ystävän tai sukulaisen lähiaikoina tapahtuneeseen menetykseen kuin vähäisiin sosiaalisiin suhteisiin.

Jylhä ja Jokela (1990) toteavat yksilön siteiden perheeseen ja sosiaaliseen yhteisöön olevan vahvempia mitä etelämmäs menemme ja samalla kasvaa niiden ihmisten joukko, jotka sanovat tuntevansa itsensä usein yksinäiseksi. Suomi on yksi maailman rikkaimmista maista kun katsotaan bruttokansantuotetta per asukas. Kreikan vuositulot asukasta kohti ovat taas Euroopan alhaisimmat. Kreikkalaisen ja suomalaisen yhteiskunnan tärkeimmät erot ovat yhteiskunnan rakenteessa, yksilön ja yhteiskunnan suhteissa ja ennen kaikkea perheen roolissa. Suomessa käsitämme, että yhteiskunta on vastuussa varmistamaan

tarvittavan hyvinvoinnin kansalaisilleen tulonsiirtoin ja järjestämään sosiaalihuollon ja perusterveydenhuollon. Kreikassa tilanne on täysin erilainen, ei ainoastaan Suomeen verrattuna vaan koko Eurooppaan verrattuna. Kreikkalaiset ajattelevat yksilön olevan erottamaton osa perhettä ja ystäviä ja että yksilön olemassaolo riippuu hänen jäsenyydestään tiettyyn sosiaaliseen yhteisöön. Nämä kulttuuriset seikat vaikuttavat ihmisten valintoihin suuresti myös ikääntyneenä.

Iäkkäiden ihmisten sosiaalitaloudellisessa asemassa ja elinoloissa tapahtuneita muutoksia ovat Suomessa tutkineet 16 vuoden pitkäaikaistutkimuksena Nina Rautio, Päivi Lampinen ja Tiina-Maija Lyyra (2011, 78-92). Tutkimus on toteutettu vuoden 1988 alkuhaastattelun ja vuosien 1996 (seuruu 8) ja 2004 (seuruu 16) seuruuhaastattelujen aineistoja käyttäen. Tutkimuksessa ovat mukana vuonna 1988 henkilöt, jotka ovat syntyneet vuosina 1914-23 eli tutkimuksen alkaessa 65-74-vuotiaat henkilöt. Tulosten mukaan yksinasuvien osuus lisääntyi seuruu 8:n ja seuruu 16:n aikana molemmilla sukupuolilla. Yksinasuvien määrä lisääntyi leskeksi jäämisen johdosta. Asumisololoissa tapahtui muutoksia kun terveyden ja toimintakyvyn heiketessä siirryttiin asumaan omakotitaloista kerrostaloihin ja yksityisasunnoista vanhusten- tai palvelutaloihin. Yksityisasunnoissa seuruu 16:n lopussa asui noin 83 prosenttia miehistä ja 76 prosenttia naisista.

Maria Angeles Casado-Díaz ym. (2004, 357-361) ovat vertailleet kuuden eri tutkimuksen tuloksia eläkkeelle jääneiden muuttamisesta Pohjois-Euroopasta Etelä-Eurooppaan. Kuudessa eri tutkimuksessa tutkittavana on ollut brittiläisiä, saksalaisia, pohjoiseurooppalaisia ja sveitsiläisiä, jotka ovat muuttaneet Etelä-Eurooppaan, pääasiassa Espanjaan. Kaikkien tutkimusten mukaan muuttaneet ovat olleet enimmäkseen 50-64-vuotiaita pariskuntia etelään muuttaessaan. Ulkomaille muuttaminen on ennen kaikkea ollut ”kolmannen iän valinta”. Suurin osa muuttaneista on asunnon omistajia, jotka ovat rahoittaneet muuton joko myymällä kotinsa alkuperäisestä maastaan tai ottaneet asuntolainaa. Suurimmalla osalla on ainakin toisella pariskunnista ammatillinen tai yksityinen eläke, joten he ovat keski- tai ylempää yhteiskunnan tuloluokkaa. Tutkimuksiin vastaajat olivat yleensä keskimäärin 66-vuotiaita. Muuttajista 42 prosenttia oli 65-74-vuotiaita ja vain 19 prosenttia oli vanhempia. Alle 65-vuotiaita oli siis lähes 40 prosenttia.

Tutkimuksessa (Casado-Díaz ym. 2004, 363-376) muuttamisen yleisimmiksi syiksi sanottiin ilmasto, muut ympäristötekijät, terveydelliset syyt, elämisen kustannukset ja

asumisen edullisuus. Kolmen ensimmäisen tärkeimmän syyn joukossa neljä viidestä mainitsi ilmaston, johon liitettiin terveyden edistäminen, elämäntyyli, moraalit ja jopa taloudelliset tekijät. Tutkimuksen mukaan asuminen Etelä-Euroopassa on joko pysyvää tai kausiluonteista. Suurin osa asuu kuitenkin alkuperäisessä kotimaassaan korkeintaan kaksi kuukautta, asuen suurimman osan vuodesta Etelä-Euroopassa. Tutkimuksen pohdinnassa odotetaan ulkomaille muuton lisääntyvän ja mahdollisuuksien laajenevan ja monipuolistuvan, esimerkiksi Mustanmeren rannikkoa Bulgariassa pidetään tärkeänä kehitysalueena.

Eurostatin aineiston "Income and living conditions in Europe"⁴¹ mukaan kansalliset rajat ylittävät erot kotitalouksien rakenteessa kuvastaa tärkeitä eroja yhteiskuntien kulttuurissa ja normeissa. Eliniän nousun ja vähentyneen hedelmällisyyden johdosta ikääntyneiden määrän kasvaessa väestössä vanhojen ihmisten asumisjärjestelyt ovat poliittisten päättäjien mielenkiinnon kohteena. Tutkimus on tehty vuonna 2007, eikä siinä vielä ole ollut mukana Bulgaria. Vuonna 2008 on tehty tutkimus 'Population and social conditions'⁴², jossa on mukana myös Bulgaria. Tutkimuksen mukaan yli 10 prosenttia kotitalouksista Romaniassa, Latviassa ja Bulgariassa olivat kolmen sukupolven talouksia vuonna 2008.

Tutkimuksissa 65-vuotta täyttäneiden asumisjärjestelyt on jaettu neljään erilaiseen tilanteeseen: yksin asuva, ilman partneria, mutta muiden ihmisten kanssa, puolison tai partnerin kanssa ja puolison tai partnerin sekä muiden ihmisten kanssa asuva. Vuoden 2008 tulosten mukaan miehistä suurin osa asuu kahdestaan partnerin kanssa, saksalaisista miehistä 71 prosenttia, suomalaisista miehistä 65 prosenttia ja brittiläisistä miehistä 60,6 prosenttia. Poikkeuksena ovat espanjalaiset ja bulgarialaiset miehet, joista alle puolet asuu kahdestaan partnerin kanssa, espanjalaisista 48 prosenttia ja bulgarialaisista 49,5 prosenttia. Vuoden 2008 tutkimusten mukaan espanjalaisista miehistä 33 prosenttia ja bulgarialaisista 27 prosenttia asuu partnerin ja muiden ihmisten kanssa. Iso-Britanniassa vain 9 prosenttia, Suomessa 7 prosenttia ja Saksassa 5,5 prosenttia asuu partnerin sekä muiden ihmisten kanssa.

---

⁴¹ <URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-31-10-555/EN/KS-31-10-555-EN.PDF>

⁴² <URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-11-052/EN/KS-SF-11-052-EN.PDF>

Vuoden 2008 Eurostatin aineiston mukaan yksin asuvia naisia, 52 prosenttia, on eniten Suomessa. Iso-Britanniassa naisista asuu yksin 46,5 prosenttia ja Saksassa 41 prosenttia. Bulgariassa yksin asuvia naisia on 29,5 prosenttia ja vähiten Espanjassa 25,5 prosenttia. Bulgariassa ja Espanjassa naiset asuvat useimmin muiden kanssa kuin muissa tutkimukseen kuuluvissa maissa. Bulgarialaisista naisista 32 prosenttia ja espanjalaisista naisista 26 prosenttia asuu muiden ihmisten kanssa. Espanjalaisista 17,5 prosenttia ja bulgarialaisista 12,5 prosenttia asuu partnerin sekä muiden ihmisten kanssa. Saksalaisissa on vähiten, alle 5 prosenttia niitä, jotka asuvat muiden ihmisten kuin puolison/partnerin kanssa.

Vertailevaa tutkimusta ovat käyttäneet Minna Zehner ja Liisa Sointu (2009) tutkiessaan Suomessa ja Italiassa yksin asuvien vanhojen ihmisten sosiaalisia suhteita ja hoivaa. Zehnerin ja Soinnun tutkimuksessa on vertailtu kahdessa eri maassa – Suomessa ja Italiassa – yksin asuvien vanhojen ihmisten sosiaalisia suhteita ja hoivaa käyttäen aineistona 12 suomalaisen ja italialaisen vanhuksen haastattelua. Molemmista maista haastateltavina on ollut kuusi vanhusta. Tavoitteena oli saada haastateltaviksi vanhuksia, joilla oli eri määrä ja erilaisia hoivan tarpeita.

Zehnerin ja Soinnun (2009) tutkimuksen aineiston analysoinnissa on ollut tärkeää tietää Italian ja Suomen väliset erot vanhusten hoivassa. Italiassa informaali hoiva on keskeisin vanhusten hoivan lähde ja perheillä on lakiin kirjattu velvollisuus huolehtia perheenjäsenistään kun taas Suomessa kansalaisilla ei ole lain mukaista velvoitetta huolehtia aikuisista perheenjäsenistään ja sukulaisistaan vaan kunnilla on lakiin perustuva velvollisuus järjestää vanhustenhoito. Läheisten antama apu on kuitenkin keskeisin vanhusten hoivan lähde. Italiassa kuntien vanhuksille suunnatut sosiaalipalvelut ovat tarveharkintaisia ja siten julkinen kotiapu on tarkoitettu yksinasuville ja vähävaraisille ikääntyneille. Hoivapalveluiden järjestämisessä merkittävä rooli on vapaaehtoisjärjestöillä ja katolisella kirkolla. Italiassa vanha ihminen muuttaa aikuisten lasten luo tai hänelle palkataan kotiin virallisen talouden ulkopuolella toimiva kotiapulainen, joka on usein ulkomaalainen.

Palvelujärjestelmä vaikuttaa omalta osaltaan vanhusten sosiaalisiin suhteisiin ja hoivan saamiseen. Sosiaalisten suhteiden määrässä suomalaisten ja italialaisten yksinasuvien vanhusten välillä ei ole suuria eroja. Italiassa kotiin tulevat hoivan antajat ovat osa

ikäntyneen sosiaalista verkostoa ja italialaisilla vanhuksilla olikin tutkimuksen mukaan läheisemmät suhteet kodeissa työskenteleviin julkisen tai yksityisen kotipalvelun ammattilaisiin kuin Suomessa. Tämä johtuu ilmeisesti yhdessä tekemisestä kuten siitä, että Italiassa kotipalvelun ammattilaiset kävivät vanhusten kanssa kaupassa ja ulkoilivat yhdessä. Työntekijät keskittyivät myös tiettyjen vanhusten hoitamiseen, eikä saman vanhuksen luona käynyt jatkuvasti uusia työntekijöitä. Näin sosiaalisia tarpeita huomioitiin enemmän italialaisessa julkisessa kotipalvelussa kuin suomalaisessa, jossa palvelut on pilkottu ja työntekijöiden vaihtuvuus on suurta. Tutkimuksen perusteella yksinasuville vanhuksille tärkeäksi koettuja sosiaalisia suhteita ovat, omaisten lisäksi, suhteet ammattilaisiin. Sosiaalisten suhteiden puutteet ja yksinäisyys voivat lisätä hoivan tarvetta sekä toisaalta heikentää mahdollisuuksia saada apua ja hoivaa. Toisaalta sosiaalinen suhde, joka perustuu hoivaan, voi muodostua ongelmalliseksi, mikäli suhde ei toimi vanhuksen haluamalla tavalla. (Zehner ja Sointu, 2009.)

3. TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT JA MENETELMÄT

Tieteellinen tutkimus on joko kvalitatiivista tai kvantitatiivista tutkimusta tai näitä molempia yhdistettynä. Colin Robsonin (1993, 1-4; 2002) mukaan todellisen elämän tutkimusta ei voida tehdä laboratoriossa vaan ottamalla tietystä ryhmästä, kuten ikääntyneistä tietyltä alueelta otos, jonka perusteella tehdään tutkimusta. Tutkimukseni on kvantitatiivinen tutkimus, jossa käytetään valmista aineistoa. Kvantitatiivista tutkimusta varten tehdään kyselylomake, johon valitaan huolellisesti standardisoidut kysymykset. Tutkimuksessani en ole voinut vaikuttaa kysymyksiin, koska valmiin aineiston kyselylomake on tehty muiden toimesta.

3.1 Vertaileva tutkimus

Yhteiskuntatieteellinen tutkimus on käytännössä aina tavalla tai toisella vertailevaa. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa tutkijat vertailevat tapauksia toisiinsa käyttäen tilastollisia menetelmiä ja kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkijat vertailevat tapauksia toisiinsa erilaisin menetelmin. Kansainvälistä vertailevaa tutkimusta tekevästä tutkijoista monet käyttävät kvantitatiivisia aineistoja, esimerkiksi tilastoja ja tilastollisia menetelmiä. Historiallisesti suuntautunut yhteiskuntatieteellinen tutkija käyttää usein aineistoja ja menetelmiä, jotka ovat yleensä tyypillisiä laadulliselle yhteiskuntatieteelliselle tutkimukselle. (Ragin 1987, 1-3) Yhteiskuntatieteellinen tutkimus, joka ylittää yksittäisen yhteiskunnan rajat ja on siis kansainvälistä, kulttuurien välistä ja eri historiallisia aikoja käsittelevää, on vertailevaa tutkimusta (Melin 2005, 53). Anneli Anttosen (2005, 271) mukaan vertailututkimusta tarvitaan sosiaalisen Euroopan luomisessa.

Vertaileva tutkimus käyttää hyväkseen vertailtavaa tutkimusaineistoa ainakin kahdesta yhteiskunnasta ja sen tavoitteena on tutkia yhteiskuntien välisiä tai kulttuurien välisiä eroja ja yhdenmukaisuuksia (Melin 2005, 53-54). Vertailevan tutkimusotteen avulla pyritään lisäämään ymmärrystä erilaisista yhteiskunnallisista ilmiöistä. Päämääränä on selittää ja tulkita ilmiöiden vaihtelua, kuten esimerkiksi muuttamista uuteen kotiin eläkkeelle jäämisen jälkeen, yleisellä yhteiskunnallisella tasolla eli siis tässä tapauksessa eri

hyvinvointivaltiomallin mukaisissa maissa. Vertailevassa tutkimuksessa pitäisi olla yhteiskunnallisten ilmiöiden luokittelemisen ja selittämisen lisäksi myös yksittäisten maiden kannalta tärkeiden kokemusten tulkintaa. Vertailevassa tutkimuksessa analysoidaan yhteiskunnallisten järjestelmien ominaisuuksien vaihtelua, mutta tavoitteena on viime kädessä selittää ja tulkita, miten ja miksi yhteiskunnalliset järjestelmät eroavat ja miten ne vaikuttavat ihmisten toimintaan.

Vertaileva tutkimus soveltuu omaan tutkimukseeni. Niinpä hyödynnän Charles C. Raginin (1987) kehittämää vertailevaa tutkimusta, koska siinä käytetään tutkimusyksikkönä tapauksia kuten maita tai alueita. Omassa tutkimuksessani tutkimusyksikkönä ovat tavallaan maat, koska haluan vertailla eri maissa asuvien kansalaisten vastauksia keskenään. Tällöin metodologiaksi ei sovellu ”tavallinen” sosiaalitieteellinen tutkimus. Vertailututkimuksen avulla saadaan tietoa eri maiden käytännöistä ja tiedon avulla voidaan yhtenäistää käytäntöjä, luoda yhteistä politiikkaa kuten Anttonen (2005, 271-272) totesi. Näin eri maista saadun tiedon avulla voidaan kehittää hyväksi todettuja käytäntöjä.

Raginin mukaan vertaileva tutkimus on parhaiten määriteltävissä sen selvästi erottuvien tavoitteiden kautta. Yleensä vertailevaa tutkimusta pidetään tutkimuksena, joka käyttää vähintään kahden yhteiskunnan vertailtavaa aineistoa. (Ragin 1987, 1-4.) Vertailevassa tutkimuksessa termiä ’unit of analysis’ käytetään kahdessa tarkoituksessa sekä puhuttaessa havaintoyksiköistä että selittävistä tekijöistä (Ragin 1987, 7-8). Linda Hantrais ja Steen Mangan (1996, 1-2, Anttonen 2005, 275 mukaan) ovat määritelleet vertailevan tutkimuksen: ”tutkimuksen voidaan sanoa olevan poikkikansallista ja vertailevaa jos kahdessa tai useammassa yhteiskunnassa, kulttuurissa tai maassa verrataan yhtä tai useampaa yksikköä (unit) siten, että käytetyt käsitteet ovat samoja ja analyysi systemaattista.” Vertailun avulla tutkija pyrkivät ymmärtämään yhtäläisyyksiä ja eroja.

Charles Raginin (1987, 18-20) mukaan vertailevalla tutkimuksella on kaksi päästrategiaa: tapaus-suuntautuneet (case-oriented) vertailumetodit ja muuttuja-suuntautunut (variable-oriented) lähestymistapa. Yhteiskuntatieteilijät sanovat sosiaalisten ilmiöiden olevan kompleksisia. Sosiaalisia ilmiöitä pidetään kuitenkin hyvin järjestäytyneinä ja ne ajatellaan voitavan selvittää lukuisista epäonnistumisista huolimatta. Tavoitteena tunnistaa monimutkaisuusjärjestys on kaksi mahdollisuutta. Ensinnäkin voidaan tunnistaa tapaustyyppisiä käyttäen empiirisiä tyypittelyjä vaihtoehtojen supistamiseksi. Toinen

koskee vaikeutta selvittää asiaan liittyvää kausaalisuutta, erityisesti monien yhteensattumien syy-yhteyttä. Sosiaaliin ilmiöihin vaikuttavat monet eri tekijät ja on vaikea selvittää niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat juuri kyseiseen tutkittavaan ilmiöön. Tutkimukseni kohteena oleva eläkeläisten muuttaminen on juuri tällainen sosiaalinen ilmiö, johon vaikuttavat useat vaikeasti selvitettävät erilaiset tekijät. Tavoitteeni on kuitenkin kuvailla ainakin eroja, joita eri hyvinvointimallin mukaisten maiden välillä on.

Anneli Anttonen (2005, 277-282) jakaa vertailevan tutkimuksen tilastollisiin makrovertailuihin, tapaustutkimukseen, regiimitutkimukseen ja poikkikulttuurisiin vertailuihin. Regiimitutkimus on Anttonen mukaan yleistynyt 1990-luvun alussa Gøsta Esping-Andersenin kirjan ”The Three Worlds of Welfare Capitalism” vuonna 1990 ilmestymisen jälkeen. Esping-Andersenin ryhmittelemistä regiimeistä ei ole luovuttu, vaikka kyseiseen tutkimukseen on kohdistettu valtavasti kritiikkiä.

Anttonen (2005, 282-285) mukaan vertailevassa tutkimuksessa tulee ottaa huomioon erilaisia asioita kuin muussa tutkimuksessa. Yhtenä tärkeimmistä päätöksistä hän nostaa esiin maavertailussa maiden valinnan, joka tulisi perustella huolellisesti lukijalle. Yllätyksenä tutkijalle voivat tulla aineistoon liittyvät ongelmat kuten, että vertailukelpoista aineistoa ei löydy. Omassa tutkimuksessani samanlaisen kyselylomakkeen avulla on kerätty aineisto valitsemistani Euroopan maista. Kyselyyn vastanneet ovat kuitenkin voineet ymmärtää kysymykset eri tavoin. Kyselyä on toteutettu aiemminkin useissa Euroopan maissa, mutta Bulgariassa ensimmäistä kertaa. Siellä onkin kysely suoritettu vain 70 prosenttisesti puhelinhaastatteluina ja 30 prosenttia on tehty paikanpäällä ”face to face” –haastatteluina, jolloin haastateltavat ovat voineet tarkentaa kysymyksiä tarvittaessa. Anttonen mukaan tarvitaan sellaista vertailevaa otetta, joka ymmärtää ja selittää tilastoluvuilta piiloon jäävien kulttuuristen järjestysten ja jäsenysten merkitystä sosiaalipolitiikassa ja ihmisten arjessa.

3.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymys

Tutkimuksen tavoitteena on vertailla eri hyvinvointivaltiomalleja edustavien maiden eläkkeellä olevien henkilöiden tapahtuneita muuttoa ja aikomusta muuttaa uuteen kotiin. Vertailen eri hyvinvointivaltiomalleja edustavia maita keskenään ja pyrin löytämään tekijöitä, jotka voivat olla yhteydessä muuttamiseen ja aikomukseen muuttaa uuteen kotiin. Tutkimukseni tieteelliseksi lähestymistavaksi valitsen yhteiskunta-keskeisen lähestymistavan (Hudson 2009, 531-532).

Tutkimuksessani tarkastelen eläkkeellä jo olevien toteutuneita muuttoa ja toisaalta uuteen kotiin muuttamisen aikomista. Tutkimuksen taustamuuttujina tarkastelen iän, sukupuolen, asuinpaikan, samassa taloudessa asuvien henkilöiden lukumäärän, lasten lukumäärän ja taloudellisen tilanteen vaikutusta.

Tutkimuskysymykseni on: Muuttavatko eläkkeellä olevat henkilöt? Aikovatko eläkkeellä olevat henkilöt muuttaa? Mitkä tekijät ovat yhteydessä eläkkeellä olevien henkilöiden muuttamiseen /aikomukseen muuttaa asuinpaikkaa? Onko maiden välillä eroja eläkeläisten muuttamisessa ja jos on niin millaisia erot ovat?

3.3 Tutkimusaineisto ja sen analyysi

Kvantitatiivisen aineiston analyysiin tarvitaan tietokoneohjelmistoa, joista suosituin yhteiskuntatieteellisessä tilastollisessa analyysissä on SPSS. Ohjelmiston käyttämisessä on tarpeen opaskirja, josta voin saada apua analyysien teknisessä toteuttamisessa. Tarvittaessa kvantitatiivisen analyysin tekemiseen käytän apua, koska se on monimutkaista ja erityisosaamista vaativaa. Kyselylomakkeella kerätyn kvantitatiivisen aineiston käsittely aloitetaan syöttämällä tiedot SPSS -ohjelmistoon. Omassa tutkimuksessani tätä vaihetta ei tarvitse tehdä, koska minulla on valmis aineisto. Aineiston analyysi voidaan jakaa kahteen tyyppiin: eksploratiiviseen ja todentavaan analyysiin. Eksploratiivinen analyysi tutkii aineistoa, yrittäen löytää mitä aineisto kertoo. Todentava analyysi näyttää osoittavan

todeksi sen mitä itse asiassa odotit löytäväsi. (Robson 2002, 391-399.) Analyysini on eksploratiivista, koska pyrin löytämään mitä analysoitava aineisto kertoo.

Tutkimusaineistoni on Flash Eurobarometer 247: Family life and the needs of ageing population (perhe-elämä ja ikääntyvän väestön tarpeet) –aineisto. Yhteiskuntatieteellisestä tietoarkistosta saamani aineiston on kerännyt Gallup Organisation Europe. Aineisto on kerätty 10.9.2008 - 14.9.2008. Haastatteluissa käytettiin strukturoitua kyselylomaketta, jonka suomenkielinen versio on myös liitteenä 1.⁴³

Aineisto on kerätty seuraavista maista: Belgia, Tsekki, Tanska, Saksa, Viro, Kreikka, Espanja, Ranska, Irlanti, Italia, Kypros, Latvia, Liettua, Luxemburg, Unkari, Malta, Alankomaat, Itävalta, Puola, Portugali, Slovenia, Slovakia, Suomi, Ruotsi, Iso-Britannia, Bulgaria ja Romania. Haastattelut suoritettiin puhelinhaastatteluina jokaisessa maassa paitsi Bulgariassa, Tsekin tasavallassa, Virossa, Latviassa, Liettuassa, Unkarissa, Puolassa, Romaniassa ja Slovakiassa, joissa on tehty sekä puhelinhaastatteluja (70 %) että ”face-to-face”- haastatteluja (30 %). Kussakin maassa tehtiin 15 vuotta täyttäneitä väestöä edustava otos. Suurimmassa osassa maita otoksen koko oli 1000 vastaajaa.⁴⁴

Taulukko 2 Yhteensä haastatteluja

Kaikki haastattelut	Toteutettu	% kaikista	% kaikista (painotettu)
Yhteensä	27081	100	100
Iso-Britannia	1000	3,7	12,0
Saksa	1010	3,7	17,5
Suomi	1000	3,7	1,1
Espanja	1005	3,7	8,6
Bulgaria	1002	3,7	1,7

⁴³ <URL: <http://www.fsd.uta.fi/aineistot/luettelo/FSD2476/meF2476.html>>

⁴⁴ < <http://www.gesis.org/en/eurobarometer/survey-series/flash-eb/study-overview/>>

Tähän tutkimukseeni valituissa maissa on vastaajia lähes yhtä paljon: Iso-Britanniassa ja Suomessa 1000, Bulgariassa 1002, Espanjassa 1005 ja Saksassa 1010. Näistä vastaajista yli 60-vuotiaita on eniten Saksassa (36 %) ja vähiten Suomessa (29 %) (taulukko 3). Tutkimukseen osallistuvista neljännes on 60-74-vuotiaita. Espanjalaisia on hieman vähemmän (22 %), joka tarkoittaa lukumääräisesti noin 20 henkilöä vähemmän kuin muissa maissa. Bulgariassa on eniten niitä, jotka ovat kieltäytyneet vastaamasta kysyttäessä ikää.

Taulukko 3 Vastaajien ikäryhmät prosentteina (n)

Ikä-ryhmät	Iso-Britannia	Saksa	Suomi	Espanja	Bulgaria	yht. % (n)
15-29	13 (n=124)	13 (n=131)	19 (n=187)	15 (n=148)	16 (n=161)	15 (n=751)
30-44	22 (n=219)	21 (n=207)	24 (n=238)	25 (n=249)	21 (n=209)	23 (n=1122)
45-59	32 (n=319)	29 (n=293)	28 (n=284)	28 (n=276)	29 (n=286)	29 (n=1458)
60-74	25 (n=242)	25 (n=254)	24 (n=241)	22 (n=219)	25 (n=247)	24 (n=1203)
75-104	8 (n=83)	11 (n=113)	5 (n=49)	11 (n=111)	8 (n=78)	9 (n=436)
Puuttuu	1 (n=13)	1 (n=11)	0 (n=1)	0 (n=1)	2 (n=21)	1 (n=47)
yht. (n)	1000	1010	1000	1005	1002	100 % (n=5017)

Tutkimukseen osallistuneista vastaajista (taulukot 4 ja 5) Suomessa on eniten alle 60-vuotiaita eläkeläisiä ja Espanjassa vähiten. Huomiota herättää myös Espanjan eläkkeellä olevien selvästi pienempi prosenttiosuus kaikista vastanneista. Espanjassa on yli 60-vuotiaita 33 prosenttia (n=331) kun taas eniten eläkeläisiä olevassa Saksassa on 37 prosenttia (n=368), joista yli 75-vuotiaita on lähes yhtä paljon kummassakin maassa. Espanjassa yli 75-vuotiaita on 11 prosenttia (n=112) ja samoin Saksassa 11 prosenttia (n=114) (taulukko 3). Voidaan siis todeta, että Espanjassa 60-74-vuotiaista, joita on 22 prosenttia (n=219), eläkkeellä on selvästi alle 50 prosenttia ja Saksassa 60-74-vuotiaista, joita on 25 prosenttia (n=254), eläkkeellä on lähes 90 prosenttia (taulukot 3 ja 5). Espanjalaisista 60-74-vuotiaista 40 prosenttia (n=87) on vastannut huolehtivansa kodista ja 75-104-vuotiaista peräti 30 prosenttia (n=34) on vastannut huolehtivansa kodista. Saksalaisista 60-74-vuotiaista kodista huolehtijoita on 5 prosenttia (n=12).

Taulukko 4 Kaikista vastaajista eläkkeellä olevia

Vastaajia	Iso- Britannia	Saksa	Suomi	Espanja	Bulgaria	Yht
Eläkkeellä n	300	337	276	193	322	1428
Eläkkeellä %	30	33	28	19	32	28
yhteensä n	1000	1010	1000	1005	1002	5017

Kaikista kyselyyn vastanneista (15v-) eläkkeellä olevia on 30 prosenttia tai yli Iso-Britanniassa, Saksassa ja Bulgariassa. Vähiten (19 %) eläkkeellä olevia on Espanjassa. Suomi sijoittuu näiden väliin, vastaajista 28 prosenttia on eläkkeellä. Maiden välinen järjestys eläkkeellä olevien määrästä säilyy samana tarkasteltaessa yli 60-vuotiaita eläkkeellä olevia. (taulukko 4 ja 5) Tarkastelusta voidaan havaita, että alle 60-vuotiaita eläkeläisiä on 9-10 prosenttia vastanneista kaikissa muissa maissa paitsi Espanjassa, jossa on vain 5 prosenttia alle 60-vuotiaita eläkeläisiä. Tämä antaa aiheen kysyä, että onko eläkeiän nostaminen ratkaisu eläkekustannusten hillitsemiseen vai voidaanko asian eteen tehdä jotain muuta?

Taulukko 5 Yli 60-vuotiaista eläkkeellä olevia prosentteina (n)

Eläkkeellä	Iso- Britannia	Saksa	Suomi	Espanja	Bulgaria	Yhteensä % (n)
60-74 (n)	20 (186)	23 (207)	21 (195)	12 (106)	24(216)	70 (910)
75-104(n)	21 (82)	28 (110)	12 (49)	20 (78)	19 (77)	30 (396)
yhteensä % (n)	21 (268)	24 (317)	19 (244)	14 (184)	22 (293)	100 (1306)

Metsämuurosen (2006, 66-68; 2003, 86-91) mukaan tutkimuksen luotettavuus on suoraan verrannollinen mittarin luotettavuuteen. Luotettavuutta kuvaa tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti. Reliabiliteetti viittaa tutkimuksen toistettavuuteen. Validiteetin luotettavuus tarkoittaa sitä, että mitataan sitä, mitä on tarkoitus mitata. Heikkilän (1999, 178) mukaan kyselytutkimuksessa siihen vaikuttaa ensisijaisesti se, miten onnistuneita kysymykset ovat eli voidaanko niiden avulla saada ratkaisu tutkimusongelmaan. Tutkimuksessani en ole pystynyt vaikuttamaan kyselytutkimuksessa oleviin kysymyksiin, minkä takia en siltä osin pysty vaikuttamaan tutkimuksen validiteettiin. Ainoastaan tutkimuskysymyksiäni aseteluun suhteessa kyselylomakkeen kysymyksiin voin vaikuttaa ja siten siihen, että voin saada kysymysten avulla ratkaisun tutkimusongelmaan. Sisäiseen validiteettiin siihen, että vastaavatko mittaukset tutkimuksen teoriaosassa esitettyjä käsitteitä, pystyn tutkimusta tehdessäni vaikuttamaan. Tutkimuksen ulkoinen validiteetti riippuu siitä, että tulkitsevatko muut tutkijat kyseiset tutkimustulokset samalla tavoin.

Metsämuurosen (2006, 66-68; 2003, 86-91) mukaan mittaria voidaan pitää reliabiliteetina mikäli samaa ilmiötä mitattaisiin monta kertaa ja vastaukset olisivat eri mittauskerroilla melko samanlaisia. Heikkilä (1999, 179) puhuu tutkimuksen sisäisestä ja ulkoisesta reliabiliteetista. Sisäinen reliabiliteetti voidaan todeta mittaamalla sama tilastoyksikkö useampaan kertaan. Tutkimuksen ulkoisella reliabiliteetilla tarkoitetaan sitä, että mittaukset ovat toistettavissa myös muissa tutkimuksissa ja tilanteissa.

Tutkimuksessa tarkastelen yksittäisten kysymysten osalta eri maiden yli 60-vuotiaiden muuttaneiden sekä muuttoa aikovien eläkeläisten vastauksia. Analysoin vastauksia ristiintaulukoimalla ja vertaillen eniten ja vähiten kyllä-vastauksia antaneita keskenään. Testaan Khiin neliö -testillä ja sen p-arvolla, ovatko luokittelevat muuttajat, tässä tapauksessa kahden eri maan eläkeläisten vastaukset toisistaan riippumattomia.

4. ELÄKKEELLÄ OLEVIEN MUUTTAMINEN

Tarkastelen aineistosta yli 60-vuotiaita eläkeläisiä, jotka ovat muuttaneet uuteen kotiin ja toisaalta myös niitä, jotka suunnittelevat muuttoa. Aineiston analysoinnin yhteydessä olen yhdistänyt ne, jotka ovat vastanneet ”ei osaa sanoa/ei vastaa” yhteen niiden kanssa, jotka ovat vastanneet ”ei”. Tämä sen johdosta, että näin taulukoita on selvempi tulkita ja lukea. Näin olen katsonut voivani tehdä, koska ”ei osaa sanoa/ei vastaa” -vastauksia on vähän tai ei ollenkaan, ainoastaan bulgariaalaisten kohdalla vastanneita on useampia. Bulgariaalaisten vastauksissa ”ei osaa sanoa/ei vastaa” vastaukset näkyvät lähes kaikkien kysymysten kohdalla. Lieneekö kyse kysymyksen ymmärtämisen ongelmasta vai tottumattomuudesta vastata kyselyihin? Seuraavaksi tarkastelen tuloksia, sekä muuttaneiden eläkeläisten vastauksia että niiden, jotka aikovat muuttaa, suhteessa taustamuuttajiin: ikään, sukupuoleen, asuinpaikkaan, lasten lukumäärään, samassa taloudessa asuvien henkilöiden lukumäärään ja taloudelliseen tilanteeseen.

4.1 Eläkeläisten muuttaminen ja muuttoaikheet

Tutkimuksessa mukana olevista maista Suomessa on eniten (10 %) niitä vastaajia, jotka ovat muuttaneet eri kotiin eläkkeelle jäämisen jälkeen ja Saksassa muuttaneita on vähiten (3 %) (taulukko 6). Tähän vaikuttanee erilainen vanhusten hoitojärjestelmä kyseisissä maissa. Näiden maiden keskinäisen tarkastelun perusteella voidaan sanoa, että muuttajien kotimaan suhteen suomalaisten ja saksalaisten eläkeläisten muutot erosivat toisistaan tilastollisessa mielessä merkitsevästi ($p=0,002$).

Taulukko 6 Yli 60-v eläkeläisten muuttaminen uuteen kotiin, prosenttiosuudet

Uuteen kotiin muuttaminen	Iso-Britannia	Saksa	Suomi	Espanja	Bulgaria	Yhteensä
Kyllä	9	3	10	6	4	6 (n=83)
Ei	90	97	89	94	96	94 (n=1223)
Yhteensä (n)	268	317	244	184	293	1306

Eläkkeellä olevista asuinmaasta riippuen 6-19 prosenttia aikoo muuttaa uuteen kotiin. Kaikki maat huomioiden muuttamista suunnittelee 11 prosenttia, joka on viisi prosenttia enemmän kuin muuton tehneitä (6 %). Muuttoa suunnittelevat eniten suomalaiset (19 %) ja vähiten bulgarialaiset (6 %), joka on tilastollisesti erittäin merkitsevä tulos ($p=0,000$). (taulukko 7.) Tähän voi vaikuttaa se, että bulgarialaisista yli 10 prosenttia asuu kolmen sukupolven taloudessa, jolloin muuttamiseen ei ole niin tarvetta. Muuttoaikeet ovat saksalaisilla selvästi suurempia (12 %) kuin jo toteutuneet muutot (3 %). Myös suomalaisilla muuttoaikeet (19 %) ovat suurempia kuin jo toteutuneet muutot (11 %). Espanjalaisten muuttoaikeet (7 %) ovat lähes samoja kuin toteutuneet muutot (6 %). Näkyykö tässä espanjalaisten perheyhteisön tiiviys ja tärkeys, jolloin muuttoa ei edes suunnitella?

Taulukko 7 Eläkkeellä olevien muuttoaikeet, prosenttiosuudet

Aikominen muuttaa uuteen kotiin	Iso-Britannia	Saksa	Suomi	Espanja	Bulgaria	Yhteensä
Aikoo muuttaa uuteen kotiin	12	12	19	7	6	11 (n=148)
Ei aio muuttaa uuteen kotiin	87	88	81	93	94	89 (n=1158)
Yhteensä n	268	317	244	184	293	1306

4.2 Iän yhteys eläkeläisten muuttamiseen

Tarkastelun kohteena seuraavaksi onkin se, että vaikuttaako ikä muuttamiseen. Aineistosta on saatavissa tieto siitä, että onko henkilö muuttanut uuteen kotiin eläkkeelle jäämisen jälkeen. Aineiston perusteella ei kuitenkaan voida sanoa sitä, että milloin muutto on tapahtunut. Eläkkeelle jäämisen jälkeen suomalaiset ovat muuttaneet eniten 60-74-vuotiaiden ikäryhmässä kun taas vastaavan ikäiset saksalaiset ovat muuttaneet vähiten (taulukko 8). Suomalaisten ja saksalaisten keskinäisessä vertailussa ikäryhmän 60-74-vuotiaiden osalta muutot erosivat tilastollisessa mielessä merkitsevästi ($p=0,000$), mutta eivät 75-104-vuotiaiden osalta ($p=0,820$). Nuoremman ikäryhmän saksalaisten

muuttamisen vähäisyyteen vaikuttanee se, että lapsilla on lakiin perustuva velvollisuus huolehtia vanhemmistaan kun taas Suomessa lapsilla ei ole lakisääteistä velvollisuutta huolehtia vanhemmistaan. Iän lisääntyessä ja toimintakyvyn heiketessä sekä avun tarpeen lisääntyessä Weidekamp-Marcherin ja Reidhertin (2005, 36-39) Saksassa ikääntyneiden asuminen hoitokodeissa kasvaa 75-vuotiaista alkaen. Tällöin lapset eivät pysty enää huolehtimaan vanhemmistaan heidän kodeissaan. Vanhemmassa ikäryhmässä, 75-104-vuotiaat, eniten muuttaneita on Iso-Britanniassa. Muuttamisiin vaikuttaa mahdollisesti iän myötä tulleet toimintakyvyn heikkeneminen ja avun tarpeen lisääntyminen, jolloin muutetaan tuettuun asumiseen tai hoitokoteihin, kuten Alan ja Carol Walker (2005, 131-137) ovat todenneet.

Taulukko 8 Eläkkeellä olevien muuttaminen uuteen kotiin ikäryhmittäin, prosenttiosuudet

Ikä-ryhmä	Muuttaminen	Iso-Britannia	Saksa	Suomi	Espanja	Bulgaria	Yhteensä % (n)
60-74	Muuttanut	8	1	10	7	6	6 (n=56)
	Ei muuttanut	92	99	90	93	94	94 (n=854)
	Yhteensä	100	100	100	100	100	100
	n =	186	207	195	106	216	910
75-104	Muuttanut	12	7	8	6	0	7 (n=27)
	Ei muuttanut	88	93	92	94	100	93 (n=369)
	Yhteensä	100	100	100	100	100	100
	n =	82	110	49	78	77	396
Yhteensä n		268	317	244	184	293	1306

Kaikkien vertailtavien maiden 60-74-vuotiaista 12 prosenttia suunnittelee muuttoa, joka on kaksinkertainen määrä muuttaneisiin verrattuna. Bulgariassa ja Espanjassa muuttoa suunnittelevia 60-74-vuotiaita on prosentuaalisesti yhtä paljon kuin muuttaneita. Vanhemman ikäryhmän (74-104-v) bulgarialaiset eivät olleet muuttaneet lainkaan, mutta muuttoa suunnittelee 8 prosenttia. 75-104-vuotiaista 9 prosenttia suunnittelee muuttoa,

mikä on lähes saman verran kuin muuttaneita (7 %). Vanhemman ikäryhmän edustajat tunnistavat siis omat voimavaransa, eivätkä tee enää niin paljon suunnitelmia kuin nuorempana, joten suunnitelmat ovat käytännöllisempiä ja realistisempia kuin nuoremmilla. Suomen ja Saksan nuoremmasta ikäryhmästä kaksinkertainen määrä suunnittelee muuttoa kuin on jo muuttaneita. Saksalaisista 60-74-vuotiaista muuttoa suunnittelee huomattavasti enemmän (12 %) kuin on muuttaneita (1 %). Nuorempien 60-74-vuotiaiden ikäryhmässä muuttoa suunnittelevia on eniten suomalaisten (20 %) ja vähiten bulgariaalaisten (6 %) parissa. Tulosta voidaan pitää tilastollisesti erittäin merkitsevänä ($p=0,000$). (taulukko 9.) Ovatko siis bulgarialaiset ”jalat maan pinnalla eläviä” enempi kuin suomalaiset? Vanhemmassa ikäryhmässä (75-104-v) muuttoa eniten suunnittelevia on suomalaisten parissa ja vähiten espanjalaisten, tulos ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevä ($p=0,057$).

Taulukko 9 Eläkkeellä olevien muuttoaiheet ikäryhmittäin, prosenttiosuudet

Ikäryhmä	Muuttaminen	Iso-Britannia	Saksa	Suomi	Espanja	Bulgaria	Yhteensä
60-74	Aikoo muuttaa	15	12	20	9	6	12 (n=111)
	Ei aio muuttaa	86	88	80	91	94	88 (n=799)
	Yhteensä	101	100	100	100	100	100
	n =	186	207	195	106	216	910
75-104	Aikoo muuttaa	7	11	18	5	8	9 (n=37)
	Ei aio muuttaa	93	89	82	95	92	91 (n=359)
	Yhteensä	100	100	100	100	100	100
	n=	82	110	49	78	77	396
Yhteensä n		268	317	244	184	293	1306

4.3 Sukupuolen yhteys eläkeläisten muuttamiseen

Tutkittavista naisia on selvästi enemmän, yli 60 prosenttia, miesten määrän jäädessä alle 40 prosentin. Merkille pantavaa on se, että miesten ja naisten suhde vaihtelee maittain, ollen Espanjassa lähimpänä viittäkymmentä prosenttia (naisia 55 ja miehiä 45 prosenttia). Ero on suurin Bulgariassa, jossa tutkimukseen osallistuneista on miehiä keskimäärin vain joka neljäs. Sukupuolittain tarkasteltuna miehistä eniten ovat muuttaneet suomalaiset ja vähiten saksalaiset (taulukko 10). Onko siis niin, että etenkin saksalaisille miehille omassa tutussa kodissa asuminen on tärkeää? Toisaalta saksalaiset voivat turvautua apua tarvitessaan omaisiin, koska Saksassa lapsilla on lakisääteinen velvollisuus huolehtia vanhemmistaan. Aukkaiden kotimaan suhteen muuttajien sukupuoli on yhteydessä suomalaisten ja saksalaisten eläkeläisten muuttoihin merkitsevästi miesten osalta ($p=0,005$), mutta ei niin suuresti naisten osalta ($p=0,010$). Sitä vastoin brittiläisten ja bulgarialaisten muuttoja tarkastellen ero naisten osalta on tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p=0,000$) (taulukko 11). Tulokseen vaikuttanee naisten taloudelliset mahdollisuudet muuttaa, jotka bulgarialaisilla lienevät heikommat kuin brittiläisillä. Toisaalta naiset voivat olla Bulgariassa sidotumpia perheeseen huolenpitäjinä ja hoivaajina kuin Englannissa.

Taulukko 10 Eläkkeellä olevien muuttaminen uuteen kotiin, miehet, prosenttiosuudet

Sukupuoli	Muuttaminen	Iso-Britannia	Saksa	Suomi	Espanja	Bulgaria	Yhteensä
Mies	Muuttanut	7	1	9	5	5	5 (n=24)
	Ei ole muuttanut	93	99	91	95	95	95 (n=457)
	Yhteensä n	89	131	100	86	75	481

Taulukko 11 Eläkkeellä olevien muuttaminen uuteen kotiin, naiset, prosenttiosuudet

Sukupuoli	Muuttaminen	Iso-Britannia	Saksa	Suomi	Espanja	Bulgaria	Yhteensä
Nainen	Muuttanut	11	5	10	8	4	7 (n=59)
	Ei ole muuttanut	89	95	90	92	96	93 (n=766)
	Yhteensä n	179	186	144	98	218	825

Eläkkeellä olevat miehet suunnittelevat muuttamista enemmän kuin naiset, mutta tosiasiaa miehet ovat muuttaneet naisia vähemmän. Miehet siis suunnittelevat enemmän kuin toteuttavat suunnitelmiaan. Maiden kesken tarkasteltuna muuttoa suunnittelevat eniten suomalaiset miehet (20 %) ja vähiten bulgarialaiset miehet (4 %), tulosta voidaan pitää tilastollisesti erittäin merkitsevä. ($p=0,000$) (taulukko 12). Naisista muuttoa suunnittelevat eniten suomalaiset ja vähiten espanjalaiset, tulosta voidaan pitää tilastollisesti melkein merkitsevä (p=0,019) (taulukko 13). Bulgariaisten naisten muuttaminen on myös vähäistä verrattuna suomalaisiin naisiin, tulos on tilastollisesti merkitsevä ($p=0,001$). Brittiläisistä miehistä sekä naisista yhtä suuri osuus suunnittelee muuttoa. Suurin ero sukupuolten välillä muuttoaikeissa on saksalaisilla, joiden miehistä 16 prosenttia ja naisista vain 9 prosenttia suunnittelee muuttoa. Saksassa muuttoa suunnittelevat enemmän miehet kuin naiset, mutta käytännössä miehet ovat muuttaneet vähemmän kuin naiset. Tekevätkö saksalaiset miehet yleensäkin enemmän suunnitelmia kuin toteuttavat niitä vai johtuuko tämä siitä, että miehet haluaisivat muuttaa, mutta puoliso ei, jolloin muutot jäävät tekemättä. Merkille pantavaa on, että brittiläisiä naisia on kaksinkertainen määrä miehiin verrattuna ja bulgarialaisia naisia on kolminkertainen määrä miehiin verrattuna kun taas muiden maiden miesten ja naisten määrissä ei ole niin huomattavaa eroa, naisia on kuitenkin kaikissa maissa enemmän kuin miehiä.

Taulukko 12 Eläkkeellä olevien miesten muuttoaikeet, prosenttiosuudet

Sukupuoli	Muuttaminen	Iso-Britannia	Saksa	Suomi	Espanja	Bulgaria	Yhteensä
Mies	Aikoo muuttaa	12	16	20	8	4	13 (n=62)
	Ei aio muuttaa	87	84	80	92	96	87 (n=419)
	Yhteensä n	89	131	100	86	75	481 (37 %)

Taulukko 13 Eläkkeellä olevien naisten muuttoaikeet, prosenttiosuudet

Sukupuoli	Muuttaminen	Iso-Britannia	Saksa	Suomi	Espanja	Bulgaria	Yhteensä
Nainen	Aikoo muuttaa	12	9	19	6	7	10 (n=86)
	Ei aio muuttaa	88	91	81	94	94	90 (n=739)
	Yhteensä n	179	186	144	98	218	825 (63 %)

4.4 Asuinpaikan yhteys eläkeläisten muuttamiseen

Suureen kaupunkiin eniten muuttaneiden brittiläisten ja vähiten muuttaneiden saksalaisten välistä vertailun tulosta ei voida pitää tilastollisesti merkitsevänä ($p=0,063$). Kun taas brittiläisten ja saksalaisten maaseudulle muuttamista tarkastellaan, eroa voidaan pitää tilastollisesti melkein merkitsevänä ($p=0,018$). Eniten muuhun kaupunkiin tai asutuskeskukseen muuttaneiden suomalaisten ja vähiten muuttaneiden bulgarialaisten välisen vertailun tulos ($p=0,000$) on tilastollisesti erittäin merkitsevä. (taulukko 14.) Tähän vaikuttanee se, että bulgarialaisista 45 prosenttia asuu muussa kaupungissa tai asutuskeskuksessa, jolloin ei ole tarvetta muuttaa palveluja lähemmäs kun taas suomalaisista vain 31 prosenttia asuu muussa kaupungissa tai asutuskeskuksessa. Muuttaminen voi olla myös muuttamista kaupungin sisällä eri asuntoon.

Taulukko 14 Eläkkeellä olevien muuttaminen uuteen kotiin asuinpaikoittain, prosenttiosuudet

Asuminen	Muuttaminen	Iso-Britannia	Saksa	Suomi	Espanja	Bulgaria	Yhteensä
Suuri kaupunki	Muuttanut	14	3	9	5	6	7 (n=25)
	Ei muuttanut	86	97	91	95	94	93 (n=331)
	Yhteensä	100	100	100	100	100	100
	n =	57	64	59	40	136	356
Muu kaupunki/ Asutuskeskus	Muuttanut	7	5	12	8	2	7 (n=34)
	Ei muuttanut	93	95	89	92	99	93 (n=160)
	Yhteensä	100	100	101	100	101	100
	n =	110	102	112	79	113	516
Maaseutu	Muuttanut	9	2	8	6	5	6 (n=24)
	Ei muuttanut	91	98	92	94	95	94 (n=410)
	Yhteensä	100	100	100	100	100	100
	n =	101	151	72	65	44	433
Yhteensä n		268	317	244	184	293	1306

Maiden välillä on eroja muuttamisaikeissa riippuen siitä missä yli 60-vuotiaat eläkeläiset asuvat (taulukko 15). Ainoastaan suomalaisten kohdalla lähes yhtä suuri määrä (19-20 %) suunnittelee muuttoa riippumatta siitä missä he asuvat. Saksalaisten eläkeläisten kohdalla erottuu selkeästi se, että maaseudulla asuvista pienempi määrä (7 %) verrattuna suuressa kaupungissa (16 %) ja muussa kaupungissa/ asutuskeskuksessa asuviin (16 %) aikoo muuttaa. Merkille pantavaa on, että bulgarialaisista eläkeläisistä 46 prosenttia asuu suuressa kaupungissa kun taas muiden maiden osalla asuminen on jakaantunut tasaisemmin eri paikkoihin ja vähiten suureen kaupunkiin (20-24 %). Johtuneeko tämä siitä, että haastateltavia on valittu suuresta kaupungista, koska vuoden 2011 alun mukaan Bulgarian väestöstä 17 prosenttia asuu suuressa kaupungissa. Toisaalta eläkeläisistä suurempi osuus voi asua kaupungeissa verrattuna koko väestöön, koska muidenkin maiden osalta jakaumat asuinpaikoissa ovat erilaisia kuin koko väestön osalta. Suomalaisten ja bulgarialaisten suuressa kaupungissa asuvien muuttoaikeiden suhteen tulos on tilastollisesti merkitsevä ($p=0,011$). Suomalaisten ja bulgarialaisten muussa kaupungissa tai asutuskeskuksessa asuvien muuttoaikeiden suhteen tulos on tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p=0,001$). Kun taas maaseudulla asuvien suomalaisten ja bulgarialaisten suhteen tulos on tilastollisesti melkein merkitsevä ($p=0,030$).

Taulukko 15 Eläkkeellä olevien muuttoaiheet asuinpaikoittain, prosenttiosuudet

Asuinpaikka	Muuttaminen	Iso-Britannia	Saksa	Suomi	Espanja	Bulgaria	Yhteensä
Suuri kaupunki	Aikoo muuttaa	12	16	19	5	5	10 (n=37)
	Ei aio muuttaa	88	84	81	95	95	90 (n=319)
	Yhteensä	100	100	100	100	100	100
	n =	57	64	59	40	136	356
Muu kaupunki/ Asutuskeskus	Aikoo muuttaa	14	16	20	8	8	13 (n=68)
	Ei aio muuttaa	86	84	80	92	92	87 (n=448)
	Yhteensä	100	100	100	100	100	100
	n =	110	102	112	79	113	516
Maaseutu	Aikoo muuttaa	11	7	19	8	5	10 (n=43)
	Ei aio muuttaa	89	93	81	92	95	90 (n=390)
	Yhteensä	100	100	100	100	100	100
	n =	101	151	72	65	44	433
Yhteensä n		268	317	244	184	293	1306

4.5 Lasten lukumäärän yhteys muuttamiseen

Eläkkeellä olevista yli 60-vuotiaista lapsettomia pareja on joka kolmas. Huomiota herättävää on se, että suomalaisista vain vajaalla neljäsosalla on lapsia. Muiden maiden osalta tilanne on päinvastainen. Suurin ero on Iso-Britanniaan, jossa vajaalla viidesosalla ei ole lapsia. Lasten lukumäärä näyttää liittyvän eri maalaisten muuttamiseen eri tavoin. Eniten ovat muuttaneet suomalaiset (11 %), joilla ei ole ollenkaan lapsia ja vähiten bulgarialaiset (2 %) ($p=0,002$), mikä on tilastollisesti merkitsevä tulos (taulukko 16). Brittiläisistä ne, joilla on lapsia, 9 prosenttia on muuttanut uuteen kotiin ja saksalaisista kolme prosenttia on muuttanut, joka on tilastollisesti melkein merkitsevä tulos ($p=0,024$).

Voitaneen todeta lasten lukumäärän olevan yhteydessä tapahtuneisiin muuttoihin. Eläkkeellä olevista englantilaisista 12 prosenttia ($p=0,044$) niistä, joilla on 2 lasta ja 7 prosenttia niistä, joilla on kolme tai enemmän lapsia, on muuttanut uuteen kotiin. Espanjalaisten eläkeläisten muutot lisääntyvät lapsimäärän lisääntyessä (3 % - 11 %). Johtuneeko tämä siitä, että ikääntyneet muuttavat toisen lapsen luo asumaan, jolloin lapset huolehtivat vuorollaan vanhemmistaan.

Taulukko 16 Eläkkeellä olevien yli 60-vuotiaiden muuttaminen uuteen kotiin lapsilukumäärän mukaan, prosenttiosuudet

Lasten lukumäärä	Muuttaminen	Iso-Britannia	Saksa	Suomi	Espanja	Bulgaria	Yhteensä
Ei yhtään	Muuttanut	11	3	11	3	2	7 (n=31)
	Ei ole muuttanut	89	97	89	97	98	93 (n=399)
	Yhteensä	100	100	100	100	100	100
	n =	46	62	189	38	95	430
1+	Muuttanut	9	3	6	8	5	6 (n=52)
	Ei ole muuttanut	91	97	94	92	95	94 (n=806)
	Yhteensä	100	100	100	100	100	100
	n =	222	255	55	146	198	876
Yhteensä	n	268	317	244	184	293	1306

Muuttamista suunnittelevat eniten (14 %) ne eläkeläiset, joilla ei ole lainkaan lapsia (taulukko 17). Suomalaisen ja bulgarialaisten suhteen tulos on tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p=0,001$). Eläkeläisistä ne, joilla on lapsia, muuttoa suunnittelevat eniten suomalaiset (18 %) ja vähiten espanjalaiset (5 %) ja bulgarialaiset (6 %). Suomalaisen ja espanjalaisten muuttojen suhteen tulos on tilastollisesti melkein merkitsevä ($p=0,012$). Suomalaisen ja bulgarialaisten suhteen tulos on tilastollisesti merkitsevä ($p=0,004$). Lapsettomien suomalaisten ja bulgarialaisten muuttoaikeiden kuten muuttojenkin eroihin vaikuttanee se, että bulgarialaisilla yhteys muuhun sukuun on tärkeämmässä roolissa kuin suomalaisilla. Asutaanhan Bulgariassa vielä useammin kolmen sukupolven talouksissa

kuin Suomessa. Muuton suunnitteleminen vaihtelee kuitenkin maittain, saksalaisista muuttoa suunnittelevat eniten ne, joilla on yksi lapsi (15 %), samoin suomalaisista (15 %) sekä bulgarialaisista ne, joilla on kolme tai useampi lapsi (14 %).

Taulukko 17 Eläkkeellä olevien muuttamisaikeet lapsimäärän mukaan, prosenttiosuudet

Lapsimäärä	Muuttaminen	Iso-Britannia	Saksa	Suomi	Espanja	Bulgaria	Yhteensä
Ei Yhtään	Aikoo muuttaa	15	8	20	13	6	14 (n=60)
	Ei aio muuttaa	85	92	80	87	94	86 (n=370)
	Yhteensä	100	100	100	100	100	100
	n =	46	62	189	38	95	430
1+	Aikoo muuttaa	12	13	18	5	6	10 (n=88)
	Ei aio muuttaa	88	87	82	95	94	90 (n=788)
	Yhteensä	100	100	100	100	100	100
	n =	222	255	55	146	198	876
Yhteensä	n	268	317	244	184	293	1306

4.6 Talouden koon yhteys muuttamiseen

Talouden koon perusteella tutkimuksessa ”talouden koko” -vaihtoehdot olivat: ”yhden hengen talous”, ”avo- tai avioliitossa”, ”ei lapsia tai ei kotona asuvia lapsia”, ”yksinhuoltaja, yksi/useampi kotona asuva lapsi”, ”avo- tai avioliitossa, yksi/useampi kotona asuva lapsi” ja ”muu”. Vaihtoehdoista olen yhdistänyt kolme viimeistä vaihtoehdoksi ”lasten/jonkun muun kanssa asuva”, joita on lukumääräisesti yhteensä 181 henkilöä. Talouden koon perusteella eläkeläisistä uuteen kotiin muuttaneita on eniten yksinäisten ja pariskuntien, joilla ei ole lapsia tai ainakaan kotona asuvia lapsia, joukossa. (taulukko 18) Yhden hengen taloudessa muuttaneita on eniten brittiläisten joukossa ja vähiten saksalaisten, joka on tilastollisesti melkein merkitsevä ($p=0,047$) tulos. Suomalaiset eläkkeellä olevat pariskunnat, joilla ei ole lapsia tai ainakaan kotona asuvia

lapsia ovat muuttaneet eniten (10 %) ja saksalaiset vähiten (2 %), tulosta voidaan pitää tilastollisesti melkein merkitsevä. ($p=0,024$). Lapsen tai jonkun muun kanssa asuvista eniten ovat muuttaneet brittiläiset ja suomalaiset, kun taas saksalaiset eivät ole muuttaneet lainkaan. Iso-Britannian ja Saksan osalta tulos ei ole tilastollisesti merkitsevä ($p=0,105$), kuten ei Suomen ja Saksankaan osalta ($p=0,100$).

Taulukko 18 Eläkeläisten muuttaminen uuteen kotiin talouden koon perusteella, prosenttiosuudet

Talouden koko	Muuttaminen	Iso-Britannia	Saksa	Suomi	Espanja	Bulgaria	Yhteensä
Yhden hengen talous	Muuttanut	10	5	9	6	4	7 (n=33)
	Ei ole muuttanut	90	96	91	95	96	93 (n=468)
	Yhteensä	100	101	100	101	100	100
	n =	119	156	78	54	94	501
Pariskunta, ei lapsia/ei kotona asuvia lapsia	Muuttanut	9	2	10	8	3	7 (n=41)
	Ei ole muuttanut	91	98	90	92	97	93 (n=583)
	Yhteensä	100	100	100	100	100	100
	n =	126	132	155	86	125	624
Lapsen/jonkun muun kanssa asuva	Muuttanut	9	0	9	5	5	5 (n=9)
	Ei ole muuttanut	91	100	91	96	95	95 (n=172)
	Yhteensä	100	100	100	101	100	100
	n =	23	29	11	44	74	181
Yhteensä	n	268	317	244	184	293	1306

Muuttoa suunnittelevia on eniten eläkeläisten keskuudessa, jotka asuvat avo- tai avioliitossa (pariskunta), eikä heillä ole lainkaan lapsia tai lapset eivät asu heidän kanssaan (taulukko 19). Heistä 13 prosenttia suunnittelee muuttoa ja yhden hengen taloudessa

asuvista 11 prosenttia suunnittelee muuttoa. Yksin asuvista eniten muuttoa suunnittelevat suomalaiset (14 %) ja vähiten bulgarialaiset (6 %). Ilman lapsia asuvista pariskunnista muuttoa eniten suunnittelevat myös suomalaiset (22 %) ja vähiten espanjalaiset (5 %). Yhden hengen taloudessa asuvien eniten muuttoa suunnittelevien suomalaisten ja vähiten muuttoa suunnittelevien bulgarialaisten suhteen tulos ei ole tilastollisesti merkitsevä ($p=0,175$). Kahdestaan asuvista pariskunnista suomalaiset suunnittelevat eniten (22 %) muuttoa ja espanjalaiset vähiten (5 %), joka on tilastollisesti erittäin merkitsevä tulos ($p=0,001$). Samoin suomalaisten ja bulgarialaisten pariskuntien muuttoaikeiden suhteen tulos on tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p=0,000$). Lapsen tai jonkun muun kanssa asuvista brittiläiset suunnittelevat muuttoa eniten (30 %) ja bulgarialaiset vähiten (1 %), tulos on erittäin merkitsevä ($p=0,000$).

Taulukko 19 Eläkeläisten muuttoaikeet talouden koon perusteella, prosenttiosuudet

Talouden koko	Muuttaminen	Iso-Britannia	Saksa	Suomi	Espanja	Bulgaria	Yhteensä
Yhden hengen talous	Aikoo muuttaa	11	12	14	11	6	11 (n=54)
	Ei aio muuttaa	89	88	86	89	94	89 (n=447)
	Yhteensä n =	100 119	100 156	100 78	100 54	100 94	100 501
Pariskunta, ei lapsia/ei kotona asuvia lapsia	Aikoo muuttaa	10	14	22	5	9	13 (n=80)
	Ei aio muuttaa	90	86	79	95	91	87 (n=544)
	Yhteensä n =	100 126	100 132	101 155	100 86	100 125	100 624
Lapsen/jonkun muun kanssa asuva	Aikoo muuttaa	30	3	18	7	1	8 (n=14)
	Ei aio muuttaa	70	97	82	93	99	92 (n=167)
	Yhteensä Yhteensä n	100 23	100 29	100 11	100 44	100 74	100 181
Yhteensä	n	268	317	244	184	293	1306

4.7 Taloudellisen tilanteen yhteys muuttamiseen

Taloudellisen tilanteen ollessa vaikea muuttoja ei ole tapahtunut lainkaan englantilaisten, saksalaisten ja suomalaisten eläkeläisten keskuudessa ja espanjalaisten sekä bulgariaalaisten keskuudessa vain muutamat ovat muuttaneet. Turvatussa taloudellisessa tilanteessa olevien suomalaisten eläkeläisten muuttaminen, verrattuna bulgariaalaisten vastaavassa tilanteessa olevien muuttamiseen, ei ole tilastollisesti merkitsevä tulos ($p=0,447$). Toimeen tulevia suomalaisia ja saksalaisia verrattaessa keskenään tulos ei ole tilastollisesti merkitsevä ($p=0,089$). Vaikeassa taloudellisessa tilanteessa ovat muuttaneet vain espanjalaiset ja bulgarialaiset. (taulukko 20) Lieneekö tässä kyse siitä, että he ovat muuttaneet sukulaisten luo? Onhan Espanjassa sekä Bulgariassa perheen merkitys huolenpitäjänä suurempi kuin muissa tutkimuksessa mukana olevissa maissa. Vai ovatko eläkeläiset muuttaneet pois perheensä luota taloudellisen tilanteen ollessa siellä huono? Muutama Iso-Britannian ja Saksan ei-muuttaneista vastanneista ei ole osannut tai halunnut kertoa taloudellista tilannettaan.

Taulukko 20 Eläkeläisten muuttaminen uuteen kotiin/ taloudellinen tilanne, prosenttiosuudet

Taloudellinen tilanne	Muuttaminen	Iso-Britannia	Saksa	Suomi	Espanja	Bulgaria	Yhteensä
Turvattu	Muuttanut	10	4	10	7	0	7 (n=43)
	Ei ole muuttanut	90	96	90	93	100	93 (n=524)
	Yhteensä	100	100	100	100	100	567
	n =	148	166	180	60	13	567
Tulemme toimeen	Muuttanut	10	3	11	4	8	7 (n=30)
	Ei ole muuttanut	90	97	89	96	92	93 (n=425)
	Yhteensä	100	100	100	100	100	100
	n =	97	125	57	83	93	455
Vaikea	Muuttanut	0	0	0	12	3	4 (n=10)
	Ei ole muuttanut	100	100	100	88	97	97 (n=264)
	Yhteensä	100	100	100	100	100	101
	n =	18	22	7	41	186	274
Yhteensä n		268	317	244	184	293	1306

Muuttoa suunnittelevat eläkkeellä olevista eniten (14 %) ne, joiden taloudellinen tilanne on turvattu ja vähiten (7 %) ne, joiden taloudellinen tilanne on vaikea (taulukko 21). Maiden väliset erot ovat suuria, turvatus taloudellisen tilanteen omaavien espanjalaisten 5 prosentin muuttamishalukkuus kasvaa Suomen 21 prosenttiin, joka on tilastollisesti merkitsevä tulos ($p=0,010$). Brittiläisten ja espanjalaisten toimeentulevien osalta eroa ei voi pitää tilastollisesti merkitsevänä ($p=0,086$). Sitä vastoin vaikeassa taloudellisessa tilanteessa olevien brittiläisten ja bulgariaalaisten muuttojen erot ovat tilastollisesti merkitseviä ($p=0,003$). Muutama brittiläinen ja saksalainen eivät halunneet tai osanneet kertoa taloudellista tilannettaan.

Taulukko 21 Eläkkeellä olevien muuttoaikheet taloudellisen tilanteen mukaan, prosenttiosuudet

Taloudellinen tilanne	Muuttaminen	Iso-Britannia	Saksa	Suomi	Espanja	Bulgaria	Yhteensä
Turvattu	Aikoo muuttaa	11	13	21	5	8	14 (n=80)
	Ei aio muuttaa	89	87	79	95	92	86 (n=487)
	Yhteensä	100	100	100	100	100	100
	n =	148	166	180	60	13	567
Tulemme toimeen	Aikoo muuttaa	13	10	12	6	11	10 (n=47)
	Ei aio muuttaa	87	90	88	94	89	90 (n=408)
	Yhteensä	100	100	100	100	100	100
	n =	97	125	57	83	93	455
Vaikea	Aikoo muuttaa	22	9	29	12	4	7 (n=20)
	Ei aio muuttaa	78	91	71	88	96	94 (n=254)
	Yhteensä	100	100	100	100	100	101
	n =	18	22	7	41	186	274
Yhteensä n		268	317	244	184	193	1306

4.8 Muuton jälkeinen uusi koti

Muuttaneista yli 50 prosenttia on muuttanut samassa kaupungissa/paikassa pienempään omakotitaloon tai kerrostaloon (taulukko 22). Eniten muuttaneita on brittiläisten ja suomalaisten keskuudessa. Lähes viidennes kaikista muuttaneista on muuttanut perheenjäsenten luo tai lähelle perheenjäseniä. Tämän perusteella voidaan nähdä, että kaikissa maissa perhe on eläkkeellä oleville tärkeä. Onko tässä sitten kyse siitä, että eläkkeellä olevat haluavat olla avuksi perheenjäsenilleen, todennäköisesti lastensa perheille? Onhan muuttaneita nuoremmissa ikäryhmässä (60-74-v) enemmän kuin vanhemmassa ikäryhmässä (75-104-v), jolloin on enemmän voimavaroja auttaa muita. Ulkomaille muuttaneita on brittiläisten, saksalaisten ja suomalaisten joukossa. Tutkimuksen perusteella ei voida kuitenkaan sanoa muuttaneiden ikää silloin kun he ovat muuttaneet. Tämän tutkimuksen perusteella ei myöskään voida sanoa mistä maasta eläkeläiset ovat muuttaneet vai onko heillä toinen asunto kenties Etelä-Euroopassa kuten Casado-Díazin (2004, 363) tutkimuksessa osalla tutkituista oli.

Taulukko 22 Eläkeläisten muuton jälkeinen uusi koti n (%)

Missä	Iso-Britannia	Saksa	Suomi	Espanja	Bulgaria	Yhteensä
Sama paikkakunta/ pienempi asunto	15	5	13	5	7	45
Maaseudulla	5	0	0	2	1	8
Kaupungissa	0	0	1	1	1	3
Palveluasunto	2	2	1	1	0	6
Ulkomailla	2	2	1	0	0	5
Perheenjäsenten luona/lähellä	2	3	5	2	3	15
Yhteensä n	26	12	21	11	12	82
Yhteensä %	32	15	25	13	15	100 (100 %)

Kaikista muuttoa suunnittelevista 72 prosenttia aikoo muuttaa samaan kaupunkiin tai paikkakunnalle pienempään omakotitaloon tai kerrostaloon. Muuttamista samassa kaupungissa pienempään asuntoon suunnittelevia on vajaa puolet muuttoa suunnittelevista. Muuttaneisiin verrattuna toiseksi suosituksi on tullut maaseudulle muuttaminen, jota suunnittelee joka viides. Perheenjäsenten luo tai lähelle muuttaminen on suunnitelmissa kolmanneksi suosituin kahdentoista prosentin osuudella. Ulkomaille muuttamista eivät suunnittele espanjalaiset ja bulgarialaiset, jotka asuvat lämpimän ilmaston maissa. Tässä voi siis olla muuttajien muuttohalukkuuden syynä halu muuttaa lämpimän ilmaston maahan kuten Casado-Díaz (2004, 363) totesi ulkomaille muuttojen yhdeksi tärkeimmistä syistä. (taulukko 23.)

Taulukko 23 Millaiseen kotiin/paikkaan eläkeläiset aikovat muuttaa, lukumäärät (prosenttiosuudet)

Missä	Iso-Britannia	Saksa	Suomi	Espanja	Bulgaria	Yhteensä
Sama kaupunki/ pienempi asunto	12	15	22	4	8	61
Maaseudulla	7	6	8	4	2	27
Kaupungissa	2	2	3	0	2	9
Palveluasunnossa	2	2	4	0	2	10
Ulkomailla	2	2	1	0	0	5
Perheenjäsenten luona/lähellä	4	6	5	1	2	18
Yhteensä n	29	33	43	9	16	130
Yhteensä %	22	25	33	7	12	99

5 POHDINTA

Tutkimukseeni valitsemisissa eri hyvinvointivaltiomallin mukaisissa maissa eläkeläisten muuttaminen ilmenee eri tavoin. Tämän perusteella voidaan olettaa, että hyvinvointiregiimeillä ja siis hyvinvoinnin tuottamisen tavalla on merkitystä muuttamishalukkuuteen. Eläkeläisten ja yleensä siis vanhojen ihmisten hyvinvoinnista huolehtivat valtiot, markkinat ja perhe eri hyvinvointivaltiomallin mukaisesti. Tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että niissä maissa, joissa perheellä on suurempi vastuu eli lakisääteinen velvollisuus huolehtia vanhemmistaan kuten Saksassa ja Espanjassa on ja samalla myös vähemmän julkisia palveluja, muuttaminen on vähäisempää. Iso-Britanniassa ja Suomessa, jossa lapsilla ei ole juridista velvollisuutta huolehtia vanhemmistaan, muuttaminen on yleisempää. Muuttamista ei kuitenkaan voi sanoa suureksi, joten voitaneen sanoa, että iäkkäät haluavat asua omissa kodeissaan niin pitkään kuin mahdollista. Toisaalta täytyy muistaa, että iäkkään kuten muidenkin koti on siellä, jonne sen kulloinkin rakentaa. Näin ollen iäkkäiden joutuessa/ muuttaessa on tärkeää, että he saavat säilyttää itsenäisyytensä ja oman päätösvaltansa mahdollisimman pitkään. On koti sitten missä tahansa niin riittävien palvelujen saaminen ja turvallisuuden tunne sosiaalisine suhteineen ovat kotona asumisen kannalta välttämättömiä edellytyksiä.

Tutkimukseni mukaan yli 60-vuotiaat eläkeläiset eivät ole kovin aktiivisia muuttamaan. Muuttamisessa on kuitenkin havaittavissa eroja tutkimuksessa tarkasteltavien maiden suhteen. Muuttaneita on eniten Suomessa ja Iso-Britanniassa. Tähän vaikuttanee merkittävästi se, että kummassakaan maassa lapsilla ei ole lakisääteistä velvollisuutta huolehtia vanhemmistaan. Tämän johdosta myös julkiset palvelut ovat kattavampia kuin Saksassa ja Espanjassa, joissa lapsilla on lakiin perustuva velvollisuus huolehtia vanhemmistaan. Tutkimuksessa mukana olevista vastaajista suurin osa asunee omissa asunnoissaan. Oletettavasti tutkimuksesta ovat jääneet pois ne, jotka eivät enää kykene itse vastaamaan kysymyksiin.

Eläkeläisten muuttaminen uuteen kotiin on aktiivisempaa vanhemmassa ikäryhmässä (75-104-v) brittiläisten ja saksalaisten joukossa, sitä vastoin bulgarialaiset eivät ole muuttaneet lainkaan vanhemmassa ikäryhmässä. Brittiläisten osalta tulos on mielenkiintoinen, koska Heywood ym. (2002, 78) totesivat muuttojen vähentyvän iän lisääntyessä. Toisaalta

brittiläisten muuttoihin vaikuttanee se, että he haluavat muuttaa palvelujen lähelle, koska lapsilla ei ole velvollisuutta huolehtia vanhemmistaan. Palvelujen tarve lisääntyy tutkimusten mukaan iän myötä toimintakyvyn heiketessä. Nuoremmassa ikäryhmässä eniten ovat muuttaneet suomalaiset ja vähiten saksalaiset. Vaikuttaneeko tähän se, että suomalaiset ennakoivat vanhenemisen myötä tulevaa toimintakyvyn alenemista ja avun tarpeen lisääntymistä, jolloin he muuttavat parempien palvelujen lähelle parempaan asuntoon kuten Jyrkämä (1995, 115-123) havaitsi tutkimuksessaan?

Muuttaneista (n=83) lähes puolet on muuttanut samassa kaupungissa tai paikassa pienempään omakotitaloon tai kerrostaloon. Muuttamisten voitaneen olettaa tapahtuneen oman elämän ja toimimisen helpottamiseksi. Muutoista suurin osa on yksinäisten ja kahdestaan asuvan avo/avioparin muuttoja. Johtuneeko tämä siitä, että muuttoihin eivät vaikuta toiset henkilöt niin paljon kuin lasten kanssa yhdessä asuvilla vai ovatko muutot tapahtuneet sen vuoksi, ettei enää pärjätä omin voimin eikä ole lapsia auttamassa? Näitä asioita on hankala tutkimuksen tulosten perusteella tulkita. Saadakseen vastauksen näihin kysymyksiin pitäisi esittää haastattelukysymysten lisäksi tarkentavia kysymyksiä. Tämä taas on valmiin aineiston kohdalla mahdotonta. Bulgarialaisten joukossa on vähiten muuhun kaupunkiin tai asutuskeskuksiin muuttaneita. Johtuneeko tämä bulgarialaisten huonosta taloudellisesta tilanteesta, koska suurin osa bulgarialaisista on niitä joiden taloudellinen tilanne on vaikea? Kaikkien maiden osalta vaikeassa taloudellisessa tilanteessa olevat ovat muuttaneet vähän tai ei ollenkaan. Taloudellisella tilanteella näyttää siis olevan merkitystä muuttoihin kaikkien maiden osalta, joten se ei ole maita erottava tekijä.

Eläkeläisten joukossa on enemmän niitä, jotka suunnittelevat uuteen kotiin muuttamista kuin muuton suorittaneita. Kummassakin ryhmässä suomalaisia on eniten. Johtuneeko tämä sitten Suomessa korostettavasta yksilöllisyydestä ja perheen kokoonpanon muuttumisesta suurperheestä ydinperheeksi? Toisaalta myös Iso-Britanniassa toteutuneita sekä suunnitelmissa olevia muuttoja on enemmän kuin muissa vertailussa olevissa maissa. Tähän voi vaikuttaa Iso-Britanniassa toteutetut projektit auttaa ikääntyneitä ihmisiä päättämään muuttavatko he vai eivät. Olettaisin kyseisten projektien ja niistä puhumisen rohkaisseet brittiläisiä halutessaan muuttamaan eläkkeelle jäätyään. Kannattaisiko Suomessa järjestää jotain vastaavaa projektia tai neuvontaa ikääntyneille eläkeläisille?

Ikääntyneiden neuvolatoiminta voisi laajentaa palveluja terveysneuvonnasta laajemmin elämän eri osa-alueita koskeviksi.

Eniten muuttoa suunnittelevia on suomalaisissa ja vähiten bulgarialaisissa. Mielenkiintoista on, että kaksinkertainen määrä 60-74-vuotiaista suomalaisista suunnittelee muuttoa verrattuna muuton toteuttaneisiin ja bulgarialaisista muuton tehneitä on yhtä paljon kuin muuttoa suunnittelevia. Ovatko siis bulgarialaiset ”jalat maan pinnalla eläviä” enempi kuin suomalaiset? Toisaalta bulgarialaisista yli kymmenen prosenttia asuu kolmen sukupolven talouksissa. Tämä asumismalli, joka meilläkin Suomessa oli vielä maaseudulla melko yleinen 60-luvulla, vaikuttanee bulgarialaisten suunnitelmien ja käyttäytymisen yhdenmukaisuuteen. Yhteys perheiden kesken on kiinteämpää myös eri paikoissa asuvien kesken ja näin se halutaan säilyttää asumalla samassa kodissa.

Mielenkiintoista on, että maiden välisen vertailun perusteella uuteen kotiin muuttaneita on vähiten saksalaisten eläkeläisten joukossa, vaikka saksalaiset eläkeläiset suunnittelevat muuttoa yhtä paljon kuin englantilaiset. Lieneekö tähän syynä taloudelliset mahdollisuudet suorittaa muutto? Toisaalta asiaan voi vaikuttaa Weidekamp-Maicherin ja Reichertin (2005, 36-39) toteamus Saksassa tehdyn tutkimuksen perustella, että kodin merkitys ikääntyessä kasvaa ja sen myötä kotona vietetään enemmän aikaa. Kodin tultua tärkeämmäksi siitä voi olla vaikeampi luopua ja muuttaa eri paikkaan. Saksalaisilla muuttoa on eniten yksinasuvien kohdalla ja vain vähän pariskuntien kohdalla. Muuttosuunnitelmat ovat suurimpia niiden saksalaisten eläkeläisten kohdalla, joilla on turvattu taloudellinen tilanne ja samoin on myös toteutuneiden muuttojen suhteen. Muuttoja suunnittelevat eniten ne, jotka asuvat kaupungeissa tai asutuskeskuksissa ja muuttoa ovat myös eniten tehneet kaupungeissa tai asutuskeskuksissa asuvat verrattuna maaseudulla asuviin.

Tutkimustani suunnitellessa halusin ottaa positiivisen näkökulman ikääntyvien asioihin ja ajatukseni oli lähestyä ikääntymiseen liittyviä asioita uusia mahdollisuuksia avaavana. Tutkimusta tehdessäni totesin kuitenkin, että ikääntymiseen liittyvän toimintakyvyn heikkenemisen myötä hoivaan ja huolenpitoon liittyvät asiat ovat oleellinen osa eläkeläisen elämää. Näin ollen en pystynyt jättämään tätä aluetta pois tutkimuksestani.

Eurooppalaisen suuntauksen ollessa siinä, että ikääntyneet voisivat asua omassa kodissaan mahdollisimman pitkään, tulisi kotiin annettavia palveluja kehittää ja kodin turvallisuutta

parantaa. Etenkin kun yksin asuminen lisääntyy, kuten Walker (2005, 10-13) totesi kolmanneksen yli 65-vuotiaista asuvan yksin. Toisaalta vaihtoehtoisten asumismuotojen kehittäminen, kuten senioriasuminen, olisi tärkeää. Tämä vaikuttaisi myös yksinäisyyden kokemiseen ehkäisevästi. Oman tutkimukseni aineistossa yksinäisyyden kokeminen ei tullut esiin kuten Jylhän ja Jokelan (1990) tutkimuksessa. Siinä todettiin yksinäisyyden kokemisen johtuvan perhesiteiden vahvuudesta tai lähinnä niiden puuttumisesta. Suomalainen ei kaipaa niin paljon ja tiiviitä ihmissuhteita kuin eteläeurooppalainen. Tärkeää on siis kehittää asumis- ja muita palveluja kunkin maan ominaispiirteet huomioiden.

Valmiin aineiston käyttäminen rajoittaa tutkimuskysymysten muodostamista ja siten myös aineiston perusteella saatuja vastauksia. Kun yleiseurooppalainen vanhuspoliittinen tavoite on ”tukea kotona asumista ja tuottaa kotiin hyvinvointia ylläpitäviä palveluja” niin olisi tärkeää tietää mitä iäkkäät ihmiset itse haluavat. Tutkimusta tällä alueella tulisi laajentaa selvittämään tarkemmin ikääntyneiden toiveita kussakin maassa, etenkin kun iäkkäiden määrä kasvaa tulevien vuosien aikana. Huomioimisen arvoinen on Jylhän ja Jokelan (1990) tutkimuksen tulos, jonka mukaan yksinäisyyden kokeminen riippuu yksilön sosiaalisten suhteiden määrästä verrattuna yhteisön yleiseen sosiaalisten suhteiden määrään ja vahvuuteen. Käytännön kokemusten perusteella Sariola (2008, 97-98) on todennut, ettei suomalaisten ollessa kyseessä ihmisten määrällä ole merkitystä vaan suhteen laadulla. Asuupa ihminen eläkeiässä missä tahansa niin oleellista on se, että hän saa tarvitsemansa arvostuksen, tarpeellisen määrän sosiaalista kanssakäymistä ja tarvitsemansa tuen ja avun pärjätäkseen.

LÄHTEET

Aartsen, Marja (2009) European Region. Teoksessa Palmore, Erdman B., Whittington, Frank & Kunkel, Suzanne (toim.): *The International Handbook on Aging. Current Research and Developments. Third Edition.* Santa Barbara, California: Praeger, ABC-CLIO, 55-66.

Anttonen, Anneli (2005): Vertailut ja sosiaalipolitiikan uusi suunta. *Janus* 13 (3), 268-288.

Anttonen, Anneli ja Sointu, Liina (2006) Hoivapolitiikka muutoksessa. Julkinen vastuu pienten lasten ja ikääntyneiden hoivasta 12:ssa Euroopan maassa. *Hyvinvointivaltion rajat –hanke.* Stakes. Helsinki: Edita Prima Oy.

Bueno, Belén ja Sancho, M. Teresa (2009) Spain. Teoksessa Palmore, Erdman B., Whittington, Frank & Kunkel, Suzanne (toim.): *The International Handbook on Aging. Current Research and Developments. Third Edition.* Santa Barbara, California: Praeger, ABC-CLIO, 507-519.

Casado-Díaz, María Angeles, Kaiser, Claudia & Warnes, Anthony M. (2004): Northern European retired residents in nine southern European areas: characteristics, motivations and adjustment. *Ageing & Society* 24, 353-381.

Davidson, Kate (2009) Great Britain. Teoksessa Palmore, Erdman B., Whittington, Frank & Kunkel, Suzanne (toim.): *The International Handbook on Aging. Current Research and Developments. Third Edition.* Santa Barbara, California: Praeger, ABC-CLIO, 239-247.

Eskola, Antti (1981) *Sosiologian tutkimusmenetelmät.* Neljännen painoksen toinen muuttumaton lisäpainos. Juva: WSOY.

Esping-Andersen, Gösta (1990) *The three worlds of welfare capitalism.* Cambridge: Polity Press.

Evers, Adalbert & Wolf, Jürgen (1999) Political organization and participation of older people: traditions and changes in five European countries. Teoksessa Walker, Alan & Naegele, Gerhard (toim.) The politics of old age in Europe. Buckingham, Philadelphia: Open university press. 42-61.

Flash Eurobarometer 247 : Family life and the needs of an ageing population, September 2008 [elektroninen aineisto]. GESIS Version 1.1.0 as of 2009-05-11. European Commission's Directorate General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities & European Commission's Directorate General Communication & Gallup Organisation Europe [tekijät]. Cologne : GESIS [jakaja], 2009. Tampere : Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja], 2009. 4883 247 Family life and the needs of an ageing population [Q SD 27.081 109 9/2008 A](#)

Heikkilä, Matti & Kautto, Mikko & Teperi, Juha (2005) Julkinen hyvinvointivastuu sosiaali- ja terveydenhuollossa. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 5/2005. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

Heikkilä, Tarja (1999) Tilastollinen tutkimus. 2. uudistettu painos. Helsinki: Oy Edita Ab.

Heiska, Kati (2010) Maailman paras mökki. Teoksessa Vilkkö, Anni, Suikkanen, Asko & Järvinen-Tassopoulos, Johanna (toim.): Kotia paikantamassa. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 239-256.

Heywood, Frances, Oldman, Christine & Means Robin (2002) Housing and home in later life. Buckingham, Philadelphia: Open university press.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2002) Tutki ja kirjoita. 6-8. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hudson, Robert B (2009) From industrialization to institutionalism theoretical accounts of aging policy development in the United States. Teoksessa Bengtson, Vern L., Silverstein, Merrit, Putney, Norella M. & Gans, Daphna (toim.): Handbook of theories of aging. New York: Springer publishing company, 531-553.

Joint Report on Pensions. Progress and key challenges in the delivery of adequate and sustainable pensions in Europe. European Economy 2010, 71. Belgium: European Union.

Joint Report on Social Protection and Social Inclusion 2009. European Commission. Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities Units E.2 and E.4. Belgium: European Communities.

Julkunen, Raija (2009) Ikäpolitiikka – Kuinka työuran pidentämisestä tuli keskeinen sosiaalipolitiikan tavoite? Teoksessa Kananen, Johannes & Saari, Juho (toim.) Ajatuksen voima. Ideat hyvinvointivaltion uudistamisessa. Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy, Sophia 113, s. 221-259.

Julkunen, Raija (2007) Kuka vastaa? Hyvinvointivaltion rajat ja julkinen vastuu. Helsinki: Stakes.

Jylhä, Marja & Jokela, Jukka: Individual experiences as cultural study on loneliness among the elderly. Ageing and Society 10 (1990): 295-315.

Jyrkämä, Jyrki (1995) ”Rauhaisesti alas illan lepoon”? Tutkimus vanhenemisen sosiaalisuudesta neljässä paikallisyhteisössä. Acta Universitatis Tamperensis ser A vol. 449. Tampere: Tampereen yliopisto.

Jäntti, Markus, Kangas, Olli & Ritakallio, Veli-Matti (1996) Marginaalisuudesta institutionalismiin: sosiaalipoliittiset mallit ja eläketurva. Julkaisussa Kangas, Olli (toim.) Hyvinvointivaltiomallit, niiden toiminta ja kannatusperusta. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 1996:5. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 36-65.

Kangas, Olli (toim.) (1996) Hyvinvointivaltiomallit, niiden toiminta ja kannatusperusta. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 1996:5.

Kari, Matti, Kattelus, Mervi & Saari, Juho (2008) Sosiaalinen Eurooppa murroksessa. Euroopan unionin sosiaali- ja terveyspolitiikka. Helsinki: Eurooppatiedotus, ulkoasiainministeriö.

- Kari, Matti & Markwort, Jari (2008) Sosiaaliturvajärjestelmät eri maissa. 5. uudistettu painos. Vaajakoski: FINVA.
- Karisto, Antti (2010) Talvikoti etelässä. Teoksessa Vilkko, Anni, Suikkanen, Asko & Järvinen-Tassopoulos, Johanna (toim.): Kotia paikantamassa. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 284-306.
- Kellaher, Leonie, Peace, Sheila M. & Holland, Caroline (2004) Environment, identity and old age – quality of life or a life of quality? Teoksessa Walker, Alan & Hennessy, Catherine Hagan: Growing older. Quality of life in old age. London: Open university press.
- Korpi, Walter & Palme, Joakim (1996) Uudelleen jaon paradoksit. Teoksessa Kangas, Olli (toim.) Hyvinvointivaltiomallit, niiden toiminta ja kannatusperusta. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisuja 1996:5. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus, 9-35.
- Kosonen, Pekka (1995) Eurooppalaiset hyvinvointivaltiot. Yhdentymistä ja hajaantumista. Helsinki: Gaudeamus.
- Kruse, Andreas & Schmitt, Eric (2009) Germany. Teoksessa Palmore, Erdman B. & Whittington, Frank & Kunkel, Suzanne (toim.): The International Handbook on Aging. Current Research and Developments. Third Edition. Santa Barbara, California: Praeger, ABC-CLIO, 221-237.
- Laitinen-Kuikka, Sini (2005) Euroopan sosiaalinen malli – Gosta Esping-Andersen ja tulevaisuuden hyvinvointivaltio. Teoksessa Saari, Juho (toim.) Hyvinvointivaltio. Suomen mallia analysoimassa. Helsinki: Yliopistopaino, 302-331.
- Leibfried, Stephan (1991) Towards an European Welfare State? On Integrating Poverty Regimes in the European Community. Universität Bremen, ZeS – Arbeitspapier Nr. 2/91.
- Lindstedt, Jouko (2007) Bulgaria. Teoksessa Lindstedt, Jouko, Miklóssy, Katalin, Rehn, Olli & Toivanen, Päivi (toim.): Bulgaria ja Romania. Helsinki: Ulkoasiainministeriö. Eurooppatiedustus.fi no 190/2007.

Melin, Harri (2005) Vertailevan tutkimuksen monet lähtökohdat. Teoksessa Räsänen, Pekka, Anttila, Anu-Hanna & Melin, Harri (toim.): Tutkimusmenetelmien pyörteissä. Sosiaalitutkimuksen lähtökohdat ja valinnat. Jyväskylä: PS-kustannus, 53-65.

Metsämuuronen, Jari (2006) Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Tutkijalaitos. 3. laitos. 2. korjattu painos. Helsinki: International Methelp Ky. Jyväskylä: Gummerus.

Metsämuuronen, Jari (2003) Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 2. uudistettu painos. Helsinki: International Methelp Ky. Jyväskylä: Gummerus.

Metsämäki, Niina (2006) Vanhusten hoiva Suomessa ja eräissä muissa Euroopan maissa. Sarja D: 4/2006 Sosiaalivakuutuksen ammatilliset lisensiaattitutkielmat. Turku: Turun yliopiston sosiaalipolitiikan laitoksen julkaisuja.

Niemelä, Heikki, Salminen, Kari & Vanamo, Jussi (1998) Sosiaalinen modernisaatio Euroopan reuna-alueilla. Sosiaaliturvan muotoutuminen Espanjassa ja Suomessa. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 1998:2. Helsinki: Eläketurvakeskus.

Niemelä, Heikki & Salminen, Kari (2002) Poliitiikka, kieli ja sosiaaliturva. Vertaileva tutkimus poliittisista prosesseista sosiaaliturvajärjestelmien muotoilijoina, ylläpitäjinä ja muuttajina eräissä Euroopan maissa. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 66. Helsinki: Kela.

Niemelä, Heikki & Salminen, Kari (2009) Kansallisten eläkestrategioiden muotoutuminen ja Euroopan unionin avoin koordinaatiomenetelmä. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 104. Sastamala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Ragin, Charles C (1989) The comparative method. Moving beyond qualitative and quantitative strategies. Berkeley and Los Angeles: University of California press.

Rautio, Nina, Lampinen, Päivi & Lyyra, Tiina-Mari (2011): Muutokset iäkkäiden ihmisten sosiaalitaloudellisessa asemassa ja elinoloissa: 16 vuoden pitkäaistutkimus. Gerontologia 25 (2), 78-92.

Robson, Colin (1993) *Real World Research. A resource for social scientists and practitioner-researchers*. Oxford and Cambridge: Blackwell publishing.

Robson, Colin (2002) *Real World Research. A resource for social scientists and practitioner-researchers*. Second edition. Oxford and Cambridge: Blackwell publishing.

Ruonakoski, Annamari (2004) *Sujuvampi arki ikääntyville. Yhdyskuntien suunnittelu, rakentaminen ja ylläpito väestön ikääntyessä*. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Saari, Juho (2005) *Hyvinvointivaltio ja sosiaalipoliittikka*. Teoksessa Saari, Juho (toim.): *Hyvinvointivaltio. Suomen mallia analysoimassa*. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen tutkimuksia nro 60. Helsinki: Yliopistopaino.

Sariola, Yrjö (2008) *Lupa vanheta. Päiväosa-kehittäjä*. Jyväskylä: Gummerus.

Tahkokallio, Päivi (2009) *Tulevaisuus on saavutettava*. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) ja Suomen DfA-verkosto.

Tuppurainen, Yrjö (toim.) (2006) *Tulevaisuuden senioriasuminen (TSA) –hanke*. Loppuraportti. Oulun yliopisto – Arkkitehtuurin osasto –julkaisu AO / A 37. Oulu: Oulun yliopistopaino.

Vilkko, Anni (2010) *Eletyn tilan kertominen*. Teoksessa Vilkko, Anni, Suikkanen, Asko & Järvinen-Tassopoulos, Johanna (toim.): *Kotia paikantamassa*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 35-58.

Vilkko, Anni (2010) *Koti vanhetessa*. Teoksessa Vilkko, Anni, Suikkanen, Asko & Järvinen-Tassopoulos, Johanna (toim.): *Kotia paikantamassa*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 213-236.

Voutilainen, Päivi, Kauppinen, Sari, Heinola, Reija, Finne-Soveri, Harriet, Sinervo, Timo, Kattainen, Eija, Topo, Päivi & Andersson, Sirpa (2007) *Katsaus ikääntyneiden kotihoidon kehitykseen*. Teoksessa Heikkilä, Matti & Lahti, Tuukka (toim.): *Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelukatsaus 2007*. Helsinki: Stakes.

Walker, Alan (2005) Quality of life in old age in Europe. Teoksessa Walker, Alan: Growing Older in Europe. UK: Open University Press., 1-29.

Walker, Alan & Naegele, Gerhard (toim.) (1999) The politics of old age in Europe. Buckingham, Philadelphia: Open university press.

Walker, Alan & Walker, Carol (2005) The UK: quality of life in old age I. Teoksessa Walker, Alan: Growing Older in Europe. UK: Open University Press., 128-155.

Weidekamp-Maicher, Manuela & Reichert, Monika (2005) Germany: quality of life in old age I. Teoksessa Walker, Alan: Growing Older in Europe. UK: Open University Press., 33-54.

Zechner, Minna & Sointu, Liisa: "Kyllä kaks huonoo on paljon rattosampi" Yksin asuvien vanhojen ihmisten sosiaaliset suhteet ja hoiva Suomessa ja Italiassa. Gerontologia 23 (2009): 4, 189-199.

Özer-Kemppainen, Özlem (2006) Alternative housing environments for elderly in the information society. The Finnish experience. Oulu: Oulu university press.

Özer-Kemppainen, Özlem (2005) Senioriasumisen nykytila, kehitystarpeet ja mahdollisuudet. Oulun yliopisto Arkkitehtuurin osaston julkaisu A32. Oulu: Oulun yliopisto.

Elektroniset lähteet:

European commission. Eurostat. Your key to European statistics. Proportion of population aged 65 and over. [online]. Saatavilla [www-muodossa](http://www.eurostat.ec.europa.eu):

<URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/population/data/main_tables>

(<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&l>) 65 ja yli väestö

(<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&l>) väestötiheys

Euroopan Unionin sivusto Euroopan Unioni: Tietoja ja tilastoja. Tammikuu 2012: Consilium. [online] [viitattu 29.3.2012]. Saatavilla [www-muodossa](http://www.eurostat.ec.europa.eu):

<URL:<http://bookshop.europa.eu/en/the-european-union-pbQC3011299/?CatalogCategoryID=j5eep2IxilAAAAEuIFphS1Kn>>

Eurostatin sivusto. [online] [viitattu 5.1.2012]. Saatavilla www-muodossa: <URL:

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>>

Flash Eurobarometer 247 : Family life and the needs of an ageing population, September 2008 [elektroninen aineisto]. GESIS Version 1.1.0 as of 2009-05-11. European Commission's Directorate General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities & European Commission's Directorate General Communication & Gallup Organisation Europe [tekijät]. Cologne : GESIS [jakaja], 2009. Tampere : Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja], 2009. 4883 247 Family life and the needs of an ageing population [Q](#) SD 27.081 109 9/2008 A

Eurostatin sivusto. [online] [viitattu 22.3.2012]. Saatavilla www-muodossa: <URL:

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database>

Eurostat yearbook 2011. [online] [viitattu 12.4.2012]. Saatavilla www-muodossa: <URL:

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/publications/eurostat_yearbook_2011>

Flash Eurobarometer 247. September 2008. Family life and the needs of ageing population

[online]. Basic bilingual questionnaire. The GALLUP Organization. [viitattu 14.5.2011]

Saatavilla www-muodossa:

<URL:<http://www.gesis.org/en/eurobarometer/survey-series/flash-eb/study-overview/>>

FSD2476 Flash Eurobarometri 247 [online]: perhe-elämä ja ikääntyvän väestön tarpeet,

syyskuu 2008. [viitattu 14.5.2011]. Saatavilla www-muodossa:

<URL:<http://www.fsd.uta.fi/aineistot/luettelo/FSD2476/meF2476.html>>

Ikäihmisten palvelujen laatusuositus. [online]. Sosiaali- ja terveysministeriö 2008. Suomen

kuntaliitto. Helsinki 2008: Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisuja 2008:3 [viitattu

14.5.2011]. Saatavilla www-muodossa:

<URL:<http://pre20090115.stm.fi/ka1202801063405/passthru.pdf>>

Income and living conditions in Europe. [online]. Edited by Anthony B. Atkinson and Eric

Marlier. Eurostat Statistical books [viitattu 14.5.2011]. Saatavilla www-muodossa:

<URL:http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-31-10-555/EN/KS-31-10-555-EN.PDF>

Kotihoidon laskenta 30.11.2009 [online]. Tilastoraportti. Suomen virallinen tilasto. Sosiaaliturva 2010. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos [viitattu 29.3.2011]. Saatavilla [www-muodossa](#):

<URL:http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2010/Tr16_10.pdf>

Population and social conditions. [online] Authors: Anna Rybkowska, Micha Schneider. Eurostat. Statistics in focus 4/2011. Housing conditions in Europe in 2009. [viitattu 14.5.2011]. Saatavilla [www-muodossa](#):

<URL:http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-11-004/EN/KS-SF-11-004-EN.PDF>

Population and social conditions. [online]. Authors: Maria Iacovou, Alexandra Skew. European commission. Eurostat. Statistics in Focus 52/2011. [viitattu 5.1.2012] Saatavilla [www-muodossa](#): <URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-11-052/EN/KS-SF-11-052-EN.PDF>

Sosiaalihuollon laitos- ja asumispalvelut 2009 [online]. Tilastoraportti. Suomen virallinen tilasto. Sosiaaliturva 2010. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos [viitattu 29.3.2011]. Saatavilla [www-muodossa](#):

<URL:http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2010/Tr25_10.pdf>

Suomen valtioneuvoston sivusto [online]. [viitattu 26.4.2012]. Saatavilla [www-muodossa](#):URL:// <http://valtioneuvosto.fi/tietoa-valtioneuvostosta/perustietoa/fi.jsp>>

Tasavallan presidentin kanslian sivusto [online]. [viitattu 26.4.2012]. Saatavilla [www-muodossa](#): <URL:// <http://www.tpk.fi/Public/default.aspx?nodeid=44821>>

Ulkoasiainministeriön sivusto [online]. [viitattu 18.12.2011]. Saatavilla [www-muodossa](#): <URL:<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=17219>>

Ulkoasianministeriön sivusto [online]. [viitattu 18.12.2011]. Saatavilla www-muodossa:
<URL:<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=30960&contentlan=1&culture=fi-fi>>

Ulkoasiainministeriön sivusto [online]. [viitattu 18.12.2011]. Saatavilla www-muodossa:
<URL:<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=17253&culture=fi-fi&contentlan=1>>

Ulkoasiainministeriön sivusto [online]. [viitattu 18.12.2011]. Saatavilla www-muodossa:
<URL:<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=30994&contentlan=1&culture=fi-fi>>

Ulkoasiainministeriön sivusto [online]. [viitattu 18.12.2011]. Saatavilla www-muodossa:
<URL:<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=17208&culture=fi-fi&contentlan=1>>

Ulkoasiainministeriön sivusto [online]. [viitattu 18.12.2011]. Saatavilla www-muodossa:
URL:<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=43406&contentlan=1&culture=fi-fi>

Ulkoasiainministeriön sivusto [online]. [viitattu 18.12.2011]. Saatavilla www-muodossa:
<URL:<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=17205&culture=fi-fi&contentlan=1>>

Ulkoasiainministeriön sivusto [online]. [viitattu 18.12.2011]. Saatavilla www-muodossa:
<URL:<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=30946&contentlan=1&culture=fi-fi>>

LIITTEET

Kyselylomake

ZA4883

Flash Eurobarometer 247
(Family life and the needs of an ageing population)

Country Specific Questionnaire
Finland

2008 EUROBAROMETER ON FAMILIES, AND ADAPTING TO THE NEEDS OF AN AGEING POPULATION

BACKGROUND VARIABLES

D1. Sukupuoli

[ÄLÄ KYSY - MERKITSE SOPIVIN]

- [1] Mies
- [2] Nainen

D2. Minkä ikäinen olet?

- [_][_] vuotta vanha
- [00] [KIELTÄYTYMINEN/EI VASTAUSTA]

D3. Kuinka vanha olit kun lopetit kokoaikaisen opiskelun?

[KIRJOITA IKÄ JOLLOIN KOULUTUS PÄÄTTYI]

- [_][_] vuotta vanha
- [00] [EDELLEEN KOKOAIKAISESSA OPISKELUSSA]
- [0 1] [EI KOSKAAN OLLUT KOKOAIKAISESSA OPISKELUSSA]
- [9 9] [KIELTÄYTYMINEN/EI VASTAUSTA]

D4. Koskien nykyistä toimenkuvaasi, sanoisitko olevasi yksityisyrittäjä, työntekijä, tehdastyöntekijä tai sanoisitko olevasi vailla ammatillista työtä? Tarkoittaako se että olet...

[JOS ANNETAAN VASTAUS PÄÄKATEGORIAAN, LUE ÄÄNEEN VASTAAVAT ALAKATEGORIAT]

- Yksityisyrittäjä

- i.e. : - maanviljelijä, metsätyöntekijä, kalastaja 11
- kaupanomistaja, käsityöläinen 12
- ammattilainen (lakimies, lääkäri, kirjanpitäjä, arkkitehti,...) 13
- yrityksen johtaja.....14
- muu 15

- Työntekijä

- i.e. : - ammattilainen (tohtori, lakimies, kirjanpitäjä, arkkitehti).....21
- pääjohtaja, johtaja tai ylintä johtoa 22
- keskijohto 23
- virkamies 24
- toimistotyöntekijä.....25
- muu työntekijä (myyntimies, hoitaja, jne...) 26
- muu 27

- Tehdastyöntekijä

→i.e. :	- valvoja / esimies (tiimijohtaja, jne...)	31
	- Tehdastyöntekijä	32
	- kouluttamaton tehdastyöntekijä	33
	- muu	34

- Ilman ammatillista työtä

→i.e. :	- huolehtii kodista	41
	- opiskelija (kokoaikainen)	42
	- eläkkeellä	43
	- työnhakija	44
	- muu	45
	- [Kieltäytyminen]	99

D6. Sanoisitteko, että asutte...?

suuri kaupunki	1
muut kaupungit/asutuskeskukset	2
maaseutu	3
[Kieltäytyminen]	9

THEME 1: FAMILIES**Satisfaction with family life & Importance of family****Q1. Seuraavaksi keskustelemme perhe-elämästä ja työstä sekä poliittisista toimista näillä alueilla. Miten tyytyväinen sanoisitte olevanne**

Erittäin tyytyväinen	1
Melko tyytyväinen	2
En kovin tyytyväinen	3
En lainkaan tyytyväinen	4
[EOS/EV]	9
a) perhe-elämäänne	1 2 3 4 9
b) julkiseen tukeen lapsiperheille	1 2 3 4 9
c) julkiseen tukeen omaishoitajille, jotka huolehtivat vanhemmista sukulaisista	1 2 3 4 9

Difficulties in daily life faced by families

Q2. Luen seuraavaksi luettelon vaikeuksista, joita perheet saattavat kohdata. Mitkä ovat mielestänne kaksi merkittävintä kohtaa tässä luettelossa?

[KIERRÄTÄ KOHTIA - LUE ÄÄNEEN - VAIN KAKSI VASTAUSTA SALLITAAN!]

Lasten kasvattamisen korkeat kustannukset	1
Korkeat asumiskustannukset.....	2
Työn ja perhe-elämän yhdistämisen vaikeus.....	3
Liian vähäinen tuki työnantajilta.....	4
Kotitöiden epätasainen jakautuminen kumppaneiden kesken	5
Hyvän lastenhoidon järjestäminen.....	6
Ikääntyvistä vanhemmista tai sukulaisista huolehtimisen taakka.....	7
Kouluopetuksen taso.....	8
Perheille maksettavan julkisen taloudellisen tuen taso.....	9
[Ei mikään]	10
[Muu]	11
[EOS/EV].....	99

Work life balance

Q3. Onko työn ja perhe-elämän yhdistäminen teille itsellenne erittäin vaikeata, melko vaikeata, melko helppoa vai erittäin helppoa?

[LUE ÄÄNEEN - VAIN YKSI VASTAUS]

Erittäin vaikeata.....	1
Melko vaikeata	2
Melko helppoa	3
Erittäin helppoa	4
[[EOS/EV].....	9

Q4. Työnteon ja lastenhoidon yhdistäminen voidaan järjestää eri tavoin. Luen seuraavaksi joukon vaihtoehtoja ja pyydän kertomaan, minkä niistä uskotte olevan toimivin ja realistisin, kun otetaan huomioon tarve ansaita elantonsa?

[LUE ÄÄNEEN - VAIN YKSI VASTAUS]

Molemmat vanhemmat töissä täysipäiväisesti.....	1
Molemmat vanhemmat töissä osa-aikaisesti	2
Toinen vanhemmista töissä täysipäiväisesti ja toinen osa-aikaisesti.....	3
Toinen vanhemmista töissä täysipäiväisesti ja toinen hoitamassa lapsia täysipäiväisesti	4
[EOS/EV].....	9

Q5. Elämää perheille voidaan helpottaa erilaisilla poliittisilla toimilla. Luen seuraavaksi joukon toimia ja pyydän kertomaan kunkin kohdalla, tulisiko sille mielestänne antaa Suomessa korkea, keskitasoinen vai alhainen prioriteetti.

[KIERRÄTÄ KOHTIA – YKSI VASTAUS RIVIÄ KOHDEN]

Korkea prioriteetti	1
Keskitasoinen prioriteetti	2
alhainen prioriteetti	3
[EOS/EV].....	9
a) Pitempi palkallinen vanhempainvapaa	1 2 3 9
b) Kannustimet isille vanhempainvapaan pitämiseen.....	1 2 3 9
c) Helpompi osa-aikatyön saatavuus.....	1 2 3 9
d) Joustavampien lastenhoitojärjestelyjen saatavuus.....	1 2 3 9
e) Suuremmat lapsilisät.....	1 2 3 9
f) Oikeus palkalliseen hoitovapaaseen hoitoa tarvitsevien ikääntyneiden vanhempien tai sukulaisten hoitamiseksi	1 2 3 9
g) Suuremmat veroetuudet lapsiperheille	1 2 3 9

Q6. Esikouluikäisten lasten hoito on mahdollista järjestää eri tavoin, joskus eri vaihtoehtoja yhdistellen ja joskus turvautuen vain yhteen vaihtoehtoon. Mikä on mielestänne paras tapa järjestää esikouluikäisten lasten hoito? Eri vaihtoehtoja voi yhdistellä.

[LUE ÄÄNEEN – USEAMPI VASTAUS SALLITTU]

Julkinen tai yksityinen seimi/päiväkoti/lastentarha.....	1
Oma lastenhoitaja tai au pair.....	2
perhepäivähoito.....	3
äidin hoidossa	4
isän hoidossa	5
isovanhempien tai muiden sukulaisten hoidossa.....	6
[Muu]	7
[Ei mikään]	8
[EOS/EV].....	9

THEME 2: THE NEEDS OF AN AGEING POPULATION

Puhumme seuraavaksi ihmisten tarpeista heidän ikääntyessään.

TEE ERILLISET KYSYMYKSET

JOS EI ELÄKKEELLÄ [MUU VASTAUS KUIN 43 KOHDASSA D4]

Q7a. Ajatellen aikaa jolloin jäätte eläkkeelle, olisitteko valmis harkitsemaan seuraavia?

Kyllä.....	1
Ei	2
[EOS/EV].....	9
a) Koulutukseen hakeutuminen	1 2 9
b) Yhteisötyöhön tai vapaaehtoistyöhön osallistuminen	1 2 9
c) Työpaikan etsiminen lisätulojen ansaitsemiseksi.....	1 2 9
d) Sijoittaminen kiinteistöön.....	1 2 9
e) Kiinteistön tai muun omaisuuden myyminen käteisen hankkimiseksi.....	1 2 9
f) Lainaaminen asuntoa vastaan tai asunnon myyminen asumisoikeuden säilyttäen	1 2 9
g) Rahan säästäminen tai vakuutuksen ottaminen siltä varalta, että joutuu huollettavaksi.....	1 2 9
h) Kodin muutostyöt liikuntakyvyn vähenemisen takia.....	1 2 9
i) Luopuminen autolla ajosta.....	1 2 9
j) Muuttaminen eri kotiin	1 2 9

JOS ELÄKKEELLÄ [D4=43]

Q7b. Oletteko eläkkeelle jäämisenne jälkeen jo tehnyt tai aiotteko tehdä jotain seuraavista?

Kyllä, olen tehnyt näin	1
Kyllä, aion tehdä näin	2
Ei	3
[EOS/EV].....	9
a) Koulutukseen hakeutuminen	1 2 3 9
b) Yhteisötyöhön tai vapaaehtoistyöhön osallistuminen	1 2 3 9
c) Työpaikan etsiminen lisätulojen ansaitsemiseksi.....	1 2 3 9
d) Sijoittaminen kiinteistöön.....	1 2 3 9
e) Kiinteistön tai muun omaisuuden myyminen käteisen hankkimiseksi.....	1 2 3 9
f) Lainaaminen asuntoa vastaan tai asunnon myyminen asumisoikeuden säilyttäen	1 2 3 9
g) Rahan säästäminen tai vakuutuksen ottaminen siltä varalta, että joutuu huollettavaksi.....	1 2 3 9
h) Kodin muutostyöt liikuntakyvyn vähenemisen takia.....	1 2 3 9
i) Luopuminen autolla ajosta.....	1 2 3 9
j) Muuttaminen eri kotiin	1 2 3 9

[JOS Q7a_j TAI Q7b_j = KYLLÄ]

Q8. Millaiseen kotiin?

[LUE ÄÄNEEN - VAIN YKSI VASTAUS]

Pienempään omakotiin/kerrostaloasuntoon samassa kaupungissa/paikassa	1
Muuttaminen maaseudulle	2
Muuttaminen kaupunkiin.....	3
Muuttaminen palveluasuntoon.....	4
Muuttaminen ulkomaille.....	5
Muuttaminen perheenjäsenten luokse asumaan	6
Muuttaminen asumaan lähemmäs perheenjäseniä	7
[Muu]	8
[EOS/EV].....	9

Policy actions

(KYSY KAIKKI)

Q9. Kertoisitteko kunkin seuraavaksi lukemani mahdollisen toimintatavan kohdalla Suomessa, onko sen toteuttaminen mielestänne erittäin tärkeätä, melko tärkeätä, ei kovin tärkeätä vai ei lainkaan tärkeätä?

[KIERRÄTÄ – YKSI VASTAUS RIVIÄ KOHDEN]

Erittäin tärkeätä	1
Melko tärkeätä.....	2
Ei kovin tärkeätä.....	3
Ei lainkaan tärkeätä.....	4
[EOS/EV].....	9
a) kannustaa ihmisiä terveellisiin elämäntapoihin.....	1 2 3 4 9
b) Pakottaa työnantajat tarjoamaan vanhemmille työntekijöille enemmän mahdollisuuksia osa-aikatyöhön.....	1 2 3 4 9
c) Antaa ihmisille oikeus yhdistää palkkatyö ja eläkkeen saaminen	1 2 3 4 9
d) Käyttää julkista budjettia tarjoamaan taloudellista tukea kodin muuttamiseen ..	1 2 3 4 9
e) Siirtää julkisia investointeja kohti saavutettavampaa julkista liikennettä.....	1 2 3 4 9
f) Käyttää julkista budjettia tukemaan palveluja, joiden avulla ikääntyvät voisivat asua pitempään omassa kodissaan	1 2 3 4 9
g) Kannustaa ikääntyviä osallistumaan senioreiden vapaaehtoistoimintaan	1 2 3 4 9
h) Käyttää julkista budjettia tukemaan nuoria ja vanhuksia yhteen tuovia aloitteita ja projekteja.....	1 2 3 4 9

Q10. Mikä seuraavista parhaiten kuvaa taloutenne koostumusta?

[LUE ÄÄNEEN - VAIN YKSI VASTAUS]

Yhden hengen talous	1
Avo-tai avioliitossa, ei lapsia tai ei kotona asuvia lapsia.....	2
Yksinhuoltaja, yksi tai useampi kotona asuva lapsi	3
Avo-tai avioliitossa, yksi tai useampi kotona asuva lapsi.....	4
Muu	5
[EOS/EV].....	9

Q11. Kuinka monta

- a. alle kuuden ikäistä lasta teillä on? .....
- b. 6-15-vuotiasta lasta teillä on?.....
- c. yli 15 vuoden ikäistä lasta teillä on?.....

Q12. Miten kuvailisitte perheenne tämänhetkistä taloudellista tilannetta?**[LUE ÄÄNEEN - VAIN YKSI VASTAUS]**

- Erittäin turvattu 1
- Turvattu 2
- Meidän täytyy olla varovaisia, mutta tulemme toimeen 3
- Meillä on vaikeuksia saada rahat riittämään.....4
- Tilanne on erittäin vaikea.....5
- [EOS/EV].....9